

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Qodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Ḥamesh megilot - ‘im Perush Rashi targum Ashkenazi u-ve’ur : hugah bi-sheḳidah rabah u-ve-‘iyun gadol ve-nosaf mavo’ ha-sheni ‘al megilat Rut, Ekhah, Qohelet, ve-Ester; ve-ha-me‘amer ‘al kol megilah u-megilah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

הכיא תלגמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9272

מגלת איכה

עם

פירוש רש"י תרגום אשכנזי ובאור

מתורגם ומבואר

על פי

אהרן בן וואלף

חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה.

ונלוה אליו

המעמר

מאת החכם המהקדק

מור"ה וואלף מאיר

מורה לשון עברי בבית חנוך הנאָרמאלי אשר בפראג.

MEGILATH ECHA.

פראג

דרוק אונד פֿערלאַג דעם משה הלוי לגרא.

מייס
ב"ע
היה
אחד
ואס
נומר
חשוב
דוד
איו
ופר,
רשס
היה
הס:

מבוא הספר

שם מחבר המגלה הזאת או הקנות האלה, הודיעו לנו חז"ל (כ"ז י"ד ז'),
באמרם ירמיהו כחז ספרו ספר מלכים וקנות. ואף שמלאנו מאמר אחר (מ"ק כ"ו
א'), והוצא צילקוט ובמדרש רבה, ושם נאמר שהמגלה אשר שרף יהויקים מלך
יהודה היחה מגלת איכה וממגלה הנשרפת אמר הכחוב (ירמיה ל"ו ד'), ויכחוב
צרוך מפי ירמיהו וגו' הרי מוכח משם שלל היחה כתיבת הקנו' ע"י ירמיהו אלל
ע"י צרוך? מ"מ כוכל לאמור שאין המאמרים האלו כותרים זה את זה, כי מה
שיחסו הכתיב' לירמיהו אין כוונתם על הכתב, רק על סדר המלות והמלינות, ואמרי
שצרוך לא הוסיף על הדברים שדבר ירמיהו ולל הגריע מהם, כמו שאמר צרוך
בעלמו מפיו יקרא אלי את הדברים ואני כותב על הספר, נופל זה הלשון שירמיהו
כתבם. וראיתי בהקדמת ארונינו הרמב"מ ז"ל הנקראת אור לנתיבה, שנקט ז"ל
ליישר מאמרם (שנח כ"ב, מנחות למ"ד) שאמרו על השמנה הפסוקים שצורה מן
וימת משה וגו', אפשר ס"ת חסר אות אחת וכו' אלל עד כאן הקב"ה אומר ומשה
כותב ואומר ומכאן ואילך וכו' כמו שנאמר להלן ויאמר צרוך מפיו יקרא אלי וגו',
ואמר ארונינו ז"ל שכונתם בפסוק הזה לסתור קושית המהעקשים אשר שאלו את
משה כחז כל הצורה איך ידבר תמיד בגופים נסתרים וכו' ולכן הביאו ראיה מצרוך
שאמר בפירוש שהוא היה הכותב מפי ירמיהו, ובכל זאת נאמר תמיד בגוף נסתר
כמו וינו ירמיהו את צרוך, ולל נאמר וינו ירמיהו אותי בצמינת הכותב, או וללו
את צרוך בצמינת האומר אלל מיכ שכן דרכם של הכותבים ספרים וכו' ע"ש. ומי

יתן ואלו כונתו ז"ל! הלא לדעת חז"ל (ולא כמלא שום מאמר בש"ס שחולק ע"ז), המגלה הזאת אשר כתב ברוך, היתה מגלת קנות כמו שכחתי למעלה, וא"כ איה מלאנו בחוכה שום גוף נסתר, נוכח, מ"ב, להקיש ממנה על תורת משה? ויותר מזה גם אם נאמר שר' שמעון היה אשר הביא ראיה מצד ברוך שמהגל' אשר כתב ברוך לא היתה מגלת קנות רק שאר נבואות ירמיהו כדעת א"זה ממפרשי הפשט ובראשם הראב"ע והרד"ק כמו שאכתוב לקמן, מ"מ לא נוכל להביא ראיה מזה, כי היבד מהסתפקים על תורת משה איש האלהים להסתפק גם כן על ספר ירמיהו ולאמור כי גם ספר ירמיה מראשיתו עד חליתו לא כתב ברוך ומה שנאמר ויכתוב ברוך מפי ירמיהו מוכח רק על הנבואות לבד, ולא גם על המעשה והספור בעצמו אשר אירע עם ירמיהו וברוך, רק אדם אחד כתב המעשה הזה ולכן הוכרח לדבר אמיר בגופים נסתרים, והדעת הזאת היא בלתי דעת הרד"ק, וגם הר"י אשר נכחל כתב בפירושו על הפסוק עד הכה דברי ירמיהו (ירמיהו כ"א ס"ד) שצא הפסוק הזה להורות שמכאן ואילך דהיינו כל הפרשה כ"ב אנשי כנסת הגדולה כתבו וכו' ע"ש. וא"כ איך יתכן להחיר ספק מה ע"י דברן אשר גם עליו חנוה הספק? או להביא מופת מה מהדבר אשר בעצמו לריך המופת הזה? אלא צדאי לא כונו חז"ל מזה, ולא עלו על לבם להחיר השאלה הזאת כי אם יבואו השואלים וישאלו קושיאם הכל, נשיב להם הדברים האלה כוגעים אל הקבלה, כך קבלנו איש מפי איש שכל התורה כולה משה כתב, והקבלה אין לה עסק במופת כמו שכחב הדמב"ס במלת הגיון שער ח'.

ולכן גם אני אומר על מה שאמרו שכתיבת הקנות הי' ע"י ברוך, והמקרא קח לך מגילת ספר מוסב על מגלת איכה, אם קבלה היא נקבל, ואם לדין יש תשובות רבות בדבר! [א] הכתוב אומר (שם ל"ו ב') אשר דברתי אליך על ישראל ועל יהודה על כל הגוים וגו' מימי יאשיהו עד היום הזה, ואנה מלאנו דבר מוזכר מן ייעוד על הגוים במגלת איכה? וכבר התעוררו ע"ז החכמים אב"ע והר"י אשר נכחל, ומה שחידן הר"י אשר נכחל שנאמר במגלה, תבוא כל רעהס וגו' ומקרא שישי ושמי בת אדום וגו', אינו מספיק כלל, ורוח'י שאהו, כאשר יראה כל איש מבין שהמקרא תבוא כל רעהס, אינו יעוד או נבואה כלל, רק חפלה מהמקונן לאל מי לנקום נקמת עמו, ומקרא שישי הוא מוסב על אדום ולא על כל הגוים. [ב] גם מלאנו (ירמי' מ"ה א') הדבר אשר דבר ירמי' אל ברוך בכתבו את הדברים האלה, הרי אמר בפירוש הדברים האלה שהם הנבואות ולא הקנות. ומה שטען הר"י אשר נכחל וז"ל והתבונן אמרו דברי ירמי' כי זה מעיר ומגלה אמתת דבריהם שהיא היתה מגלת קנות שהם היו דברי ירמי' ואלו היו דברי נבואות כאשר נבא מהשם לא היה הכתוב

קורא

כ"ו
מלך
חוב
אלל
מה
אמרי
ברוך
מיהו
ז"ל
מן
ומשה
וגו'
אם
בברוך
כסתר
ואלו
ומי
הן

מבוא למגלת איכה

קורא אותם דברי ירמי' אלא דברי ה' וכו' ע"ש בפרשה ל"ו. ובמחילת כבודו שגה לראות שיותר נכתב בפרשה הזאת דברי ה' ממה שנכתב דברי ירמי' (עיין בפסוקים ד' י"ח ה' י"ב), ורק פעמים נכתב דברי ירמי', ועוד אם כאמר כדבריו שמלות דברי ירמי' אינם מוסגו' על הנבואות, במה נלמד בפסוק הנ"ל עד הנה דברי ירמי' שנפירוש כנה הכתוב הנבואות בלשון דברי ירמי' וכמו שכתב הוא בעלמו על המקרא הזה. (ג) אם כאמר שכתבת הקנות היה ע"י צדיק ועליהם אמר הכתוב ויהי בשנה הרביעית היה הדבר הזה אל ירמי' מאת ה' (ירמי' ל"ו א'), וגם אחר כן ויהי דבר ה' אל ירמי' וגו' קח לך מגלה אחרת (שם כ"ז), יקשה למה שמוה בין הכתובים ולא בין הנביאים, הלא נודע מה שכתב הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (חלק ב' פרק מ"א) אחר שחלק הנבואה לארבע נורות אמר שם וז"ל אמנם מה שבא על הנורה ד' כאמרו ויאמר ה' וכו' ויהי דבר ה' אלי, דבר ה' היה כו', וכל מה שבא על אחת מאלה ד' נורות היא נבואה וכו' ע"ש. וא"כ אחרי שנאמר אלל מגלת איכה ויהי דבר ה' וגו' היה להם למנות מגלת איכה בין הנביאים, אלא בוודאי שדבר ה' הנאמר פה אינו מוסב על מגלת איכה, רק היא נאמרה בר"הק כמו שכתב הרב המורה (שם פרק מ"ה), וז"ל והמרובה ב' שימאל האדם כאלו ענין אחר חל עליו וכח אחר התחדש וישימהו לדבר, וידבר בחכמות או בתשבות או בדברי הזהרת כו' והוא אשר יאמר עליו שהוא מדבר ברוח הקודש, ובזה המין מד"הק חנר דוד ההלים וכו' ושאר כתובים בזה המין מד"הק חוברו, ולזה יקראו כתובים, שהם כתובים ברוח הקודש עכ"ל. ולכן שמו גם מגלת איכה בין הכתובים. מכל מה שהבאתי, נראה לכל, לולא הקבלה, היה יותר טוב לפרש שהדברים אשר כתב צורך מפי ירמי', היה נבואות ירמי', אשר נבא מנעוריו עד יום מותו. ובעקבות הפשט הזה דרך באמת הראב"ע, ורד"ק ושאר מפרשי הפשט.

אמנם יהיה איך שיהיה בודאי הקנות האלה מפי ירמי' ילאו והוא קונן אותם, כי הוא חי בזמן ההוא, ובימיו נחרב עיר אלהינו ונשרף בית מקדשינו. ולכן כל קורא משכיל אם ישקול במאזני שכלו ספר ירמי', ומגלה הזאת יחד, יראה בהתבוננות מעט איך דומים זה לזאת. הן במלות, הן במלינות והן בענין. שם בספר ירמי' אמר, שלו כל בוגדי בגד (י"ב א') בהסתדר למ"ד הפעל כי שרשו שלה, ולא נמלא עוד כמוהו בשאר ספרי הקודש רק בכולם בהראות למ"ד הפעל כמו לא שלותי ודומיהם, ופה במגלת הקנות אמר ג"כ אויביה שלו, שמה אמר עלי לבי דוי (מי י"ג) ופה אמר רבות אנחותי ולבי דוי, שמה פחד ופחה (מ"ח מ"ג) ופה פחד ופחה, שמה שצר צר עמי (וי"ו י"ד, וי"א י"ב) ופה שצר צר עמי (ב' י"א וג' מ"ז ו' י"ד), שמה מקונן על נביאי השקר (וי"ו י"ד), וירפאו את שצר צר עמי לאמור שלום

שלום שלום ואין שלום, גם (י"ד י"ג) ואומר אהה ה' הנה הנביאים אומרים להם
 לא תראו חרב ורעב לא יהיה כי שלום אמת וגו', ופה נביאיך חזו לך שוא ותפל
 ודומיהם רבים, כאשר יראה המעיין בשני הספרים. גם הקנה השלישית אני הגבר
 אף שהכונה בה על כל ישראל בכלל, מ"מ רמז בה ג"כ על עמנו בפרט (ועיין מה
 שכתב על המקרא הזה הראב"ע) ומחוכה נראה שכל מה שקונן עליו, אירע לו
 באמת, כי ידענו מספרו, שבקשו להרוג אותו, גם שמוהו צבור, ופה אמר לוד לדוני
 כלפור, וכן למתו צבור חיי וגו', אמר בספרו (ט"ו י') לא נשיתי וגו' כלה מקללני,
 ופה קונן הייתי שחוק לכל עמי וגו'. לכן אם נאמר שדק מאמר ה"י אברבנאל
 באמרו בהקדמתו לס' ירמי' (ף) שעדיין אין דעתי נוטה לדעתו, ואין פה מקום
 לבארו) וז"ל הנה המלא שספר ירמי' בכמותו בכתיבו הוא דומה בכמות הכתובה
 לספר תורה מבראשית עד תחילת בא אל פרעה עוד תשוב ותראה שספר ירמי' הוא
 כמו ספר יהושע ושופטים בקרוב בכמות הכתיבה דוק ותמלא שבאותו החלק מהתורה
 אשר זכרתי תמלא כ"א קרי וכתיב ואמנס בספר ירמי' שהוא בכמותו דומה לזה
 נמלאו פ"א קרי וכתיב וכן בספר יהושע ושופטים מ"א קרי וכתיב, ובא א"כ בספר
 ירמי' הכפל מהם עכ"ל. אם לדק הרב הזה במאמר הזה נראה ג"כ ההתדמות
 במגלת איכה, כי היא מעט הכמות מאוד ובכל זאת מנתי בחוכה כ"ה קרי וכתיב
 כל זה יורה כי האמת אחס מה שאמרו, ירמי' חזר מגלת קנות.

ואורות חכלית וכוז המגלה והזאת, על מה נתיסדה ועל מה חקונן,
 אמשוב כי אך למותר יהיה אם ארמיז דברים לסתור דעת קנת האומרים שירמי'
 דנה לקונן בהם לבד על מיתת יאשיהו המלך אשר הומת מן פרעה נכה מלך מנרים,
 כי בהשקפה מעט יראה הרוואה טעותם ושגגתם. ומה שבקשו לחלות בדברי חז"ל,
 ואומרים שגם המה פראו שמוכב על יאשיהו כי אמרו (חעניח כ"ב ז') אר"ש בר
 נחמי מפני מה נענש יאשיהו וכו' גחין ושמי' דקא מדריק דינא עליה אמר לדיק
 הוא ה' כי פיהו מריתי פחת ירמי' עליה הוה שעתא רוח אפינו משיח ה' וכו',
 גם זאת טעות צידס, כי ממאמר הזה מוכח דק שהם סברו שהיה מקונן גם על
 יאשיהו אבל בוודאי בזה גם המה מודים שלא היתה כל המגלה על יאשיהו, והראב"ע
 כתב בפרוש על הפסוק הכ"ל יש אומרים כי ירמי' על יאשיהו מקונן וזה אינו נכון
 וכו' עכ"ל. ואם שמלאנו בדברי הימים (ב' ל"ה כ"ה) ויקונן ירמי' על יאשיהו וגו'
 אולי קנות אחרות היו ונאבדו ממנו באורך הזמן ומרוב העתים, כמו שנאבדו ממנו
 עוד ספרים רבים לאין מספר כמו ספרי דברי הימים למלכי ישראל ויהודה ודומיהם.
 אבל דעת ירמי' היה בזאת המגלה לקונן על חורבן הבית ושריפת העיר, על גלות
 ישראל ויהודה מארננס, והלרות הרבות אשר עברו עליהם בימים ההם חרב דבר

מבוא למגלת איכה

ורעב כאשר נבאו וספרו לנו הנביאים, ומה שקונן קנות חמשה, צוודאי לא ע"ד
ההזדמן ומקרה היחה זאת או להראות כמו ועולם ידו בלשון לחה ובמלינו' יקרות
ונכבדות, לא כן, רק יראה נכון שמיצר הקנות האלה על זמנים שונים ולרות שונות
שעברו על אבותינו, כי הנה ידענו כמו שסופר לנו במלכים ב' ד"ה וזירמי' שזימי
מלכות יהויקים בא נבוכדנאצר מלך בבל ויחן על ירושלים, ויתן ה' בידו את יהויקים
ומקת כלי בית האלהים וגו' (ויאל א' י"א), וכאמר במלכים ב' כ"ד ב') וישלח
ה' צו גדודי כשדים וגו' גדודי מואב ואת גדודי בני עמון. אחריו מלך בנו יהויכין
ובעת ההיא באה העיר במלור ע"י נבוכדנצר, וכאמר (מלכים ב') ויגל את יהויכין
בבלה ואת אס המלך וכסי המלך וגו' גם כל גבורי החיל ואת כל השרים ואת
אילי הארץ ואת כל אונרות בית ה' וגו', אחריו מלך לדקיהו ובאה העיר ב'
שנים במלור עד כי חזק הרעב מאוד וחזקע העיר ויחפשו את המלך ויעורו עיניו
ויוליכו אותו בבלה, אחר כן בחודש החמישי בשבעה לחודש בא נבוצרשדן ויטרף בית
ה' ויחר ההמון הגלה ויהרוג במשמניהם כדודע, ועוד השאיר ה' שריד ופליט הוא
גדליה בן אחיקם אשר הפקיד אותו עליהם, אך קם עליו ישמעאל בן נחניה ויהרוג
אותו ורבים אשר אחרו, ויברחו הנשארים מזרימה, א"כ מלאנו שאיזה פעמים היחה
העיר במלור ובית ישראל צרה גדולה. ולכן טוב בעיני לפרש הקנות על הזמנים
הנ"ל ואומר:

הראשונה כאמרה על גלות יהויקים ויהויכין, כי צימים ההם הוצאו כלי
בית האלהים בבלה, כמו שנאמר בגלות יהויכין, ומקת כלי בית האלהים וגו' ואלל
גלות יהויקים כאמר ואת כל אונרות בית וגו' ולכן מקונן ע"ז ידו פרש נר על כל מחמדיה
וגו' ואמר באו גוים מקדשה אשר לווייתה לא יבואו בקהל לך והם עמון ומואב כי
מהם נזה ה' לבלתי בוא בקהל ישראל ואלל יהויקים מלינו כתוב וישלח ה' צו גדודי מואב
וגדודי בני עמון וגו', וצוודאי כשא נבוכדנאצר על ירושלים וילכדה, הרג גם בהם בחורים
וזקנים יחדיו, לא נשא לזקן ונער לא חנן (אף אם לא ספר הכתוב מזה, כי אולי
לא היחה בפעם הזאת מכת חרב והרג כל כך כמו שהיחה אחר כן בימי לדקיהו).
ולכן מלינו בקינה הזאת לפעמים מקראות המורים על הריגת עם ה', אך בגלות
שני המלכים האלה לא נשחת העיר ולא נשרף הבית, ולכן לא מלינו בקינה הזאת
שום דבר מזה כמו בשארי הקנות, רק הוא מקונן לצד על גלות השרים והעם, כמו
שאמר וילכו בלא כח וגו' בחולותי ובחורי הלכו בשבי וגו'. בהשניה מקונן על העת
אשר היחה העיר שתי שנים במלור תחת ממלכת לדקיהו וגם כאשר כלכדה ונחפש
המלך, ובאותו הזמן חזק הרעב מאוד בעיר, וכן קונן בקינה הזאת לאמותם יאמרו
איה דגן ויין וגו' וכן על כפש עולליך העטופים ברעב וגו' אם תאכלנה נשים פרים

וגו' מרגלית

וגו', ובאותו הזמן חבקע העיר ע"י כשרים ונלכד לרְקִיחוּ, ע"כ אמר מלכה ושדיה
 בגוים וגו' טבעו צארץ שעריה וגו' וגם יחנן לפרש מלכה על יהויכין, אשר היה
 בצבל עד ימי אויל מרודך. והנה בזמן הזה לא כשרף עדיין בית אלהינו רק נשחת
 העיר ושומותי' ולכן לא קונן על הבית בזאת הקינה רק על העיר. בהרביעית מקונן
 על העת אשר כשרף בית אלהינו והוא העת אשר בא כנזרוארן ויכל את הכל במכת
 הרג ואצדן ולכן אמר בזאת הקינה כלה ה' את חמתו וגו' ויולת אש צליון וגו' ואמר
 חס עונך בה ליון לא יוסיף להגלותך, כי הזמן הזה היה אחרית הגלות, ומה שאמר
 רוח אפינו משיח ה' וגו' פרושו כמו שכתב הראב"ע שמוסב על לרְקִיחוּ, ויותר טוב
 לפרש שמוסב על גדליה בן אחיקם, אשר נהרג ע"י ישמעאל על ידי הסתה מצני
 עמון, ולכן אמר אשר אמרנו בללו נחיה בגוים, ואם שקראו משיח ה' הרי הכתוב
 קרא לכורש מלך פרס למשיחו לכורש וכו'. והקנה המשיחית כראה שחבר אותה בלכתו
 בדרך למנרים או אחר ישיבתם במנרים ימים רבים, ולכן אמר על הר ליון ששמש
 שועלים הלכו בו וגו', ואולי חזר אותה בעבור בניהם אחריהם להיות להם לחק
 לחנות ולקונן אותה, ולכן אמר אבותינו חטאו ואינם וגו', כי אם מוסב על הדור
 הראשון אשר היו צימים ההם, איך יאמר ואנחנו עונותיהם סבלנו, הלא המה היו
 מורדים באלהים ומאנו לשמוע בקול דברו! אמנם הקינה השלישית אני הגבר, יראה
 שקינן אותה על עלמו מה שאירע לו בימי המלור, והוכה רנוף דברי מוסר ותוכחה,
 והזהרה לאנשי דורו לנטות בה', כי אם יכאיב וימחץ, גם ידיו הרפינה ועוד ישוב
 וירחם כי אל חנון ורחום הוא, וסופה תפלה לאל חי לשלם לרשעים כפעלם וכמעשי
 ידיהם, או יראה שהוא מדבר בזאת הקינה בעד כל איש ישראלי כמו שכתב הראב"ע
 לשפוך לפני ה' שיחו. ואולם אל תבהל על פיך לאמר: לפי מה שכתבתי, תהיה
 זאת נגד דעת חכמינו ז"ל אשר אמרו צימי יהויקים נכתבה הקינה, לא כן! כי הכתוב
 אומר ונוסף בה דברים רבים כהמה, והמה שאר הקינות לצד מאיכה ישבה בדר,
 לדעת חז"ל, וא"כ יש לאמור בדר"ק ראה הזמנים הללו ועליהם חזר הקינות.

וטרם אכלה לדבר, אעורר עוד אופן הקורא על איכות הקינות האלה,
 שתי קינות הראשונות דהיינו איכה ישבה, ואיכה יעיב, מתדמות זאת לזאת כי
 שהיהן מיוסדות על כ"ב דלתות ע"ד אלפא ביתא (רק באיכה יעיב סדר המקונן
 הפ"א קודם לעי"ן, והדרש ידוע) וכל דלת נחלקת לג' חרוזות הנחלקו ע"י ג'
 מפסיקים, סוף פסוק אהנחתא וזקף קטן, או סוף פסוק זקף קטן ואהנחתא.
 וכל חרוז מורכב פעם מן ג' ב', ופעם מן ז' ד', ופעם מן ד' ז' מרות. (ואיזה
 פסוקים יולאים מזה הכלל הן בדלתות והן בחרוזות). השלישית דהיינו אני הגבר,
 מיוסד ג"כ על כ"ב דלתות רק כל דלת נחלקת לג' חרוזות וכל חרוז מתחיל ע"ד

ע"ד
 קרות
 זוכות
 צימי
 יקים
 ישלח
 יויכין
 יויכין
 ואת
 ד' ב'
 עיניו
 בית
 ו הוא
 יהרוג
 היתה
 זמנים
 או כלי
 ואלל
 חמדיה
 אב כי
 י מואב
 חמורים
 י אויל
 י (הו).
 בגלות
 הזאת
 כמו
 ל העת
 וכחפש
 יאמרו
 ח פרים
 גו'

מבוא למגלת איכה

אלפא ביתא, ובא בזאת הקינה ג' פעמים סדר אותיות של אלפ"א בית"א - וכל
חרוז מורכב על חרוז מן ג' ב' מדות, ומעטים מן ב' ב' - הרביעית דהיינו איכה
יועם, מיוסדת גם כן על כ"ב דלתות ע"ד אלפ"א בית"א (ופה סדר ג"כ המקונן
הפ"א קודם לעי"ן) רק כל דלת נחלקת לב' מדות (ופסוק אחד יולא מן הכלל סדרו
טמא קראו למו שהוא הולך ע"ד השתי הראשונה) וכל חרוז מורכב פעם מן ג' ב' ב'
ועל חרוז מן ג' ב', וגם מן ב' ב' מדות - החמישית דהיינו זכור"ה' וגו', מיוסדת
ג"כ על כ"ב דלתות, אבל לא ע"ד אלפ"א בית"א, וכל דלת נחלקת ג"כ לשתי מדות
כהרביעית, וכל חרוז מורכב ג"כ מן ג' ב' או מן ג' ב' מדות.

כזה ראיתי להקדים להקודם טרם כבוא אל פטרות הביאור ואלהים אמת יורני
מדרכיו וינחני בדרך האמת.

ברלין בחדש אייר תקמ"ח לפ"ק.

אהרן בהרבני הרופא מו"ה הרר
וואלף זצ"ל מהאללוי.

ה
ל
ל
ד
ב
א
א
ה
ס
ר
א
ל
נ
ו
מ
ט
ש
ר
פ
א
ל
ק
ג
פ
ו
ק
ס
ו
מ
ל
ל
י
ו
כ
ג
ה
מ
ל
ה
נ
ב
כ

מבוא השני

חובן מבוא ספר הזה להתדקק ומליץ בן זאב הוא שאין לאל ירו להוסיף על המבוא הראשון מן החכם ויאלצוהו כי החכם הנ"ל לא הניח שכחה אף לא לקט ללקט שבנים אחר עמרי דבריו, ואמר עוד ושנות דבריו הנה כפילת דברים ללא נורך, ע"כ. ובכל זאת בחקירתו על כותב הספר אך שינה את לשון החכם הנ"ל ולא את טעמו כאשר יראה כל מעיין אשר ישים דברי שניהם לנגד עיניו. ועל כן גם דברי אך יסובבו על נקודה אחת, כי מה לי עוד לאסוף בשדה כבר הלכו בו לקוטי צתר לקוטי? ולזה אך אומר כי אם גם אין ספק שהקנה אני הגבר ירמיה בעלמו אמרה יען נרשמו בה כל החלואות אשר מנאזהוהו כאשר בארנו, בכל זאת ביתר הקנות אין להכריע ידי מי כוונס אם לא נשען על משענת קנה הקבלה, ובפרט צקנה האחרונה (אשר שמרה מספר הפסוקים שיבואו כ"צ פסוקים כמספר הא"ב אך לא סדר האותיות) יש לפקפק, שכל מעיין יראה כי הסירה ממנה רוח ירמי' ולבשה רוח אחרת הן בחילוק אמריה שהמה בעלי צ' צ' מדות והן בתוכן ענינה, כי המקונן אך בקול צבי המרורים יחאונן על שזר צת עמו מבלי לחשוב לה העון אשר גרס לה את כל אלה וזה באמת איננה מדרך הכביא ירמי' כי הוא אם גם עיניו ירדו נחלי דמעה ומעיו החמרמרו על לרות האומה בכל זאת לא חדל מלהזכיר מטאחם ומרים אשר הסבו את הרעות האלה. ראה נא! בפרשה א' אמר מטא מטאה וגו' טומאתה בשוליה וגו' לדיק הוא ה' כי פיהו מריתי, בפרשה צ' אמר נביאיך חזו לך שוא וגו', בפרשה ד' ויגדל עון צת עמי וגו' מחטאת נביאיה וגו' אבל כאן היתה רוח אחרת עמו ואמר להיפך אבותנו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו. ומת שהביא החכם ויאלצוהו ללות כי ספר ירמי' וקנות מעשי ידי אומן אחד מן ההחדמות המליניות אין זה ראיה מכרחת (עיין מה שכתבנו בפנים פרשה א' פסוק ה' על אויביה שלו) הלא אם גם זאת יהי לקו משפט כמעט כמלא מקום ליחס כמה ספרי קדש לסופרים קדמונים הן כודע הוא כי ירמי' השתמש בכמה מליניות לקוחים מדברי החורה וישעיהו, גם ישעיה ומיכה שחיו בזמן אחד התנצאו בסגנון אחד (ישעיה פרשה צ' ומיכה פרשה ד') ותפלת יונה נארגת כלה מחוטי פסוקי תהלים, והפסוק שפוך חמתך וגו' הנא בירמי' (י' כ"ה) מיוחס גם לאסף (תהלים ע"ט ז' ח') אך בשנוי לשון קנת והרבה כאלה, ומי ישפוט מן החדמות הזאת כי הספרים השונים האלה מעט סופר אחד נבעו? אולם יותר חזקה נראה לי הראיה שהביא החכם הנ"ל מן הקרי והכתוב שרבו כמו רבו גם בספר ירמי' גם צקנות עיין בדבריו. אך אחר העיון והשקידה מנאחי טעם יותר נכון לרעתי מהסבות אשר נתנו גם הר"י אברבנאל (בהקדמתו לירמי') גם החכם בן זאב (במבוא לספר ירמי') מדוע בספר ירמי' ימלאו יותר קרי וכתוב מבשאר ספרי קודש, ומזה תראה כי מאותה הסבה עלמה כמקרה הזה קרה גם למגלת איכה אם גם סופר אחר הכינה. ואומר הנה עד ימי ירמי' עוד לא הגיע המלכות למדרגה התחתונה ולא הושפל קרן יהודה עדן ארנה, וזה הן מפאח מנבה המוסרי [אקראיטען טעמדפונקט] והן מנר ערך המדיני [טעמדפונקטע] העלטים] כי אם גם רבים ממלכי יהודה הרבו לפשוע עזבו את ה' וילכו אחרי הצעלים אף החטיאו את העם לסוד מאחרי ה', בכל זאת עוד כהני ה' לא הפרו נרות אלהים והמלכים, אם גם עזבו אלהי ככר לא השביתו את עבודת צית ה' מכל

וכל
איכה
מקונן
סודו
ג' צ'
יסדת
נרות
ירמי

מבוא השני למגלת איכה

וכל, הלא הראה כי אחז אשר הרצה להרשיע וזנה מזבח צבית ה' כחצנית המזבח בדמשק היה לו מזבח הנחשת לבקר כנזכר (מ"ז י"ו) ואך מנשה סגר דלתות ההיכל, וא"כ אין ספק כי הכהנים החזיקו באמונתם ואת ה' אלהי ישראל היו יראים, גם דברי הנביאים אשר שלח ה' אליהם השכם והערב יקרו מאוד אף בעיני המלך והשרים, ואם גם צרות פיהם הכו כקטן כגדול, פני שרים לא חוננו ואימת מלך לא נעתם כנראה בפרט בנבואת ישעי', בכל זאת אין פונה פה נגדם ואף יושב על כסא המלכות לא העיז פניו להסות אותם אף כי לשלוח צם יד, כי יראו את העם אשר עודם האמינו לדברי ה' ציד עבדיו הנביאים. גם אמליהו אשר אמר אל הנביא המוכיח אותו על פניו חדל לך למה יכוך, והוא אם גם חדל, עוד אמר ידעתי כי יעץ אלהים להשתיחך (ד"ה ז' כ"ה י"ו) גם אמליהו לא עשה שום רעה לנביא ההוא, ואם זכריה בן יהוידע נהרג במות המלך יואש (שם כ"ד כ"א) כבר כאמר (שם כ"ה) התקשרו עליו עבדיו בדמי בני יהוידע הכהן ויהרגהו, הרי מפורש כי קשרו עליו אך בעבור ששלח ידו בכהן ונביא. ולזה אמר אמליהו כהן צבית אל אל עמוס מזה לך ברח לך אל ארץ יהודה וגו' (ז' י"ז) כי אם גם דבר רע גם על יהודה כמפורש בספרו בארץ יהודה לא יגיע לו מזה רעה.

גם בימים ההם ירושלים עיר המלוכה עדין לא באה צמאור ומנוק ימים רבים אף לא נראה בה חמס וריב להיות חרב איש צרעהו ואיש באחייו וכשלו, ולכן אין לספק כי בעת ההיא כהני צבית ה' ויחידיו סגולה החרדים לדבר ה' כחצו הדברים אשר שמעו מפי הנביאים. ויען היו מביני לשון ויודעי ספר לרפו ודקדקו בלשונם ואין מכשול למו, ולדעתי אלרו הכהנים כל המכתבים האלה באור צבית ה' אם גם לא שמוס בארון הברית אלל חורת ה'. וכאשר הלכו עם ה' בגולה אם כי ירדו עמהם בצלה או שירמיה הפקידם ציד איש כאמן, וכשעלה עזרא וסייעתו אם שהעלו הספרים האלה עם או שמלאו אותם בירושלים, יהי' איך שיהי' מלאו הספרים כמחכונתם כאשר כוננו אותם הראשונים ולא חלו בהם ידי המעתיקים ועל כן עמד טעמם צם וימעטו בהם הקרי והכתיב*. גם בחגי זכרי' ומלאכי אשר התנבאו בחחלת צבית שני הקרי והכתיב מעט מזעיר (והם א' בחגי ה' בזכריה וא' במלאכי) כי אז החל קרן ישראל שוב להלתיח והיו בהם אנשים משכילים בכל חכמה מביני מדע וסופרים מהירים כעזרא ונחמיה.

אולם אחרי מות יאשיהו ירדה כבוד ישראל עד לעפר, אנשי אמונה אבדו ודוברי שקרים עשו חיל, כעם ככהן יחדיו כאלמו, וילכו אחרי משאות שוא ומדוחים, ויהיו מלעיזי' בעבדי ה' הנביאים, ולא הטו עוד אוזן לקול חושים אשר רוח ה' דבר צם. הלא נודע את כל הרעות אשר מלאו את ירמיהו מאת המלך והשרים והכהנים יען נבא צם ה' כי תחתן העיר ציד מלך צבל, ואת אוריהו אשר נבא ככל דברי ירמיהו הכה המלך יהויקים בחרצ (ירמי' כ"ו). גם שרף יהויקים המגלה שכתב צרוך ע"פ ירמיהו, וא"כ בוודאי מטעם המלך וגדוליו נמנעו גם האנשים אשר נגעה יראת ה' בלצם מלכות

* בענין קרי וכתיב אנכי אחזק בדעת הרד"ק ואופדי (עיין אברבנאל במקום הנזכר) ואם ירצה ה' פעלי ארתי במקום אחר הביאור צוה ואסיר מעל החכמים האלה את תלונת האברבנאל ובעל מחבר ההקדמה למסורה גדולה הנדפסת במקראות גדולות.

מלכתוב על ספר דברי ירמי', ובפרט כאשר באה העיר במלור מחוץ שכלה חרב האויצ
 ובצית חלי הרעב והעיר מלאה דמים, כי ירהצו נער צוקן ונקלה בנכבד כאשר ביארנו
 על פסוק מחטאת נביאים (ד' י"ג), העת הזאת חוכר לחבר ספר נקי ומזוקק מסיגי
 השגיאות? ולזה אהשוב כי היו דברי ירמי' מפוזרים צידי יסודי העם, ואין איש
 מאסף אותם לחבור שלם, ואולי הרבה מנבואותיו שלח ליתר הגולה אשר כבר ירד
 בצלה, כי גם עליהם היו עיניו פקוחות, וכחצ להם דברי שלום ואמת כנזכר בספרו
 (כ"ט), עד כי בא עזרא וקצץ ואסף כחצי קודש וסדרם על נכון, והוא לקט גם
 דברי ירמי' כפי אשר מלאה ידו, ולכן יבואו בו מן העירוב פרטיות במקדש ומאומר,
 כאשר העיר ע"ז כבר הרדי"א. ולזה אין מן החימה אם המלא ימלא גם נוסחאות
 שונות, והמה הסבו הקרי והכתיב. ואל תשיצני הלא צרוך כחצ מפי ירמי' את כל דברי
 הספר אשר שרף יהויקים ועוד נוסף עליהם דברים רבים (שס ל"ו ל"ב), ע"ז אני
 אומר כי הספר הזה נאבד צלוק העתים ובימי מבוכה ושערוריה כאלה, ולא נשאר
 כ"א ההעתקות אשר היו צידי אנשים מיוחדים, ואין זה סותר לדברי חז"ל שירמי' כתב
 ספרו כי גם המעתיקים שמרו תוכן הענין אם גם סרו לפעמים מלכות הלשון ודקדוק
 המלות, וא"כ נוכל ליחס אליו הכתיבה. ומעתה אם כדברי כן הוא, נאמר כי גם
 הקנות אשר צימים ההמה נכתבו תחת מסבות האלה התהפכו כמו הספר ירמי', כי
 משפט אחד להם ולזה רצו בהם ג"כ הקרי והכתיב, אם גם איש אחר זולת ירמי'
 חברים. ועל פי הדברים האלה יותר לדעתי ספק עלום אשר יפלא בעיני כל קורא
 באמת וברוח נכון בספרי הנביאים, והוא כי כל הנביאים אשר השאירו לנו אחריהם
 ברכה היו משכנס בארץ יהודה (מלבד יחזקאל שהי' בחוץ הגולה) אולם מאוחס
 הנביאים שתיו תחת ממשלת מלכי ישראל לא מנינו שארית וזכר מנבואתם כ"א ספר
 עמוס (כי הושע אם גם נאמר בימי ירבעם בן יואש כבר הקדים בימי עוזיה יוחס
 אחז מלכי יהודה, ומזה נראה כי בארץ יהודה שכן, ואף שגם בעמוס אמר בימי עוזיה
 כבר באר אשר חזה על ישראל, ואולי באמת שמע עמוס לענת אמליה כהן בית אל
 וברח לו לארץ יהודה, ושם נכתבו דבריו) האם יעלה על הדעת כי אליהו מבחר הנביאים
 ואלישע אשר נחה עליו רוח אליהו פי שנים ויחר להקת צני הנביאים שהיו עמהם
 שמו יד לפה ולא הוכיחו את ישראל בדברי מליצות להשיבם אל ה', ומדוע ספן המו
 כל דברי הוכחתם ולא נשאר צידינו מאומה? אין זה כ"א כאשר אמרנו שבארץ יהודה
 היו אנשים המקשיבים לקול נביאי ה' ויקרו דבריהם צעיניהם, ולכן כחבוס על ספר
 לזכרון, אך בארץ ישראל תחת מלכות המרשעת הכל סר יחדיו כאלחו, נביאי ה' הרבו
 לחרב, ודבר ה' בזו, ואין איש שם על לב להעלות דברי החוים, אשר אך רע רע יאמר
 על המלך והעם, על ספר.

ולזה נמלא עוד צידינו ספר יונה בן אחתי אף כי הוא הי' מגה ספר שהוא
 בחלק זבולון גם נבא על ישראל (כנזכר ב"מ י"ד כ"ה), יען במגלה הזאת חזה אך על
 עם אחר ולא על ישראל ולכן נחנו אותה למשמרת.

את זה ראיתי להעיר ולהוסיף על דברי החכמים שקדמוני וה' הטוב יחן דברי
 לחן צעיני הקורא.

פראג ערב סכות תקצ"ד.

וואלף בר רמ"ל נ"ע.

מזבח
 היכל,
 גם,
 ארים,
 בעתם
 גלכות
 עודם
 מוכיח
 אלהים
 זכריה
 תקשרו
 בעבור
 דת לך
 בארץ
 ימים
 וכשלו,
 כתבו
 דקדוקו
 בית ה'
 אם כי
 חזו אם
 ספרים
 כן עמד
 בתחלת
 כי אז
 מדע
 יודוברי
 גלעיצי'
 לא כודע
 בא שס
 זו הכה
 ירמיה,
 בלצם
 יחוב

הזכור
 ת תלוות

א (א) איכה | יִשְׁבֶּה בְּדַד הָעִיר
רַבְתִּי עִם הֵיחָה כְּאַלְמָנָה
רַבְתִּי בְּגוֹיִם שְׂרָתִי בְּמַדִּינוֹת
הֵיחָה לְמָס׃ (ב) בְּכֹו תְּבַכֶּה בְּלֵילָה

א (א) אַךְ! וְיִיא לִיעֲגַם זֵיא זֶךְ
אִינוּזָאם, דִּיא שְׁטֵאֲרַט! דִּיא
פֶּאֶלְקֵרִיבֵע—אִינוּע פֶּעֶרְלֵאָם
סַעֲנַע וּויטווע נון! פֶּירֶסְטִין דֶּעֶר
פֶּעֶלְקֶער, לֶעֶנְדֶּער בַּעֲהֶעֶרֶרֶ
שְׁעֵרִין! אַךְ וִיא אִיזַט נון צִיגֵוֶ
בֶּאָר! (ב) זֵיא וּויינט אִין
שְׁטִילֶעֶר נֶאָכְט, אִיהֶרֶע וּואַנגֶע
נַעֲצַט

ודמעתה

ר ש י

א (א) איכה ישבה בדד - ירמיה כתב ספר קיוות היא המגילה אשר שרף יהויקים על האש אשר על האש והיו בו שלש אל"ף ב"תות איכה ישבה איכה יעיב איכה יועם שוב הוסיף עליו אני הגבר שהוא שלש אל"ף ב"תות שנאמר ועוד נוסף עליהם דברים רבים כהמה שלש כנגד שלש : דד - גלמוד מיושזיה : רבתי עם - וי"ד יתירה כמו רבת עם שהיה עמה רב - יש מדרשי אגדה הרבה ואני באתי לפרש לשון המקרא כמשמעו : היתה כאלמנה - ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אללה : (ב) בכה תבכה בלילה - שתי כביות על שתי חורבנין : בלילה - שהמקדש

ב א ו ר

א (א) איכה, לדעת רד"ק שרשו איך והה"א נוספת, ולדעת קל"ת המלה מורכבת מן איך וכה ולכן מלאנוה לפעמי' עם כ"ף כפולה כמו איככה אובל, והוראתה פעמים על תכונת הדבר, כמו איכה יעבדו הגוים, או רק לתמיה', או כמו אנה כמו לנו וראו איכה הוא (מלכים ב' ו') : בדד, שם נוסף על זכרוןקנה, (הראב"ע), ובאמת תואר הפעל הוא ולזאת לא ישתנה לא במין ולא במספר : רבתי, היו"ד נוספת וכן שרתי ולכן הנגינה מלעיל, וטעם רבתי הראשון לשון רבוי, והשני לשון גדולה - והנה הנגינה אשר שמה טעם רביע על דד המססיק פחות מטעם ז"ק על מלת עם, ע"כ דעתה בשעור הכתוב שמאמר רבתי עם מוסב על מה שלמעלה ממנו, ולא על מאמר היתה כאלמנה דאל"כ לריך להיות המססיק הגדול במלת העיר או דד, ושעור הכתוב לב"ז ע"י שיבתה דד היתה כאלמנה כי דרכן לשבת דד, ובפרטות בארצות המזרח כנודע - או יאמר שמאמר רבתי עם מוסב על שתיהן ותהיינה

דלתות המקרא מקבילות כה : איכה ישבה בדד, העיר רבתי-עם

- — — — —
- — — — —
- — — — —
- — — — —

כאלמנה, ולא אלמנה ממש, אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' (מרש"י וגמרא) ולפי פשוטו נכון הוא מה שאמר

כאלמנה, ולא לאלמנה, כי אז נשחת יופי המליכה, שהרי אלמנה אין ההפך מן רבתי עם רק הראויה היתה לשכולה, כי הוא התואר על האשה שמתו בניה וכן הוא עפ"י משל התואר על עיר או מדינה שמתו יושביה, ושייך ספיר מתחילה היתה רבתי עם (פי' רבת בנים) ועתה היתה לשכולה, אבל שם אלמנה הונח ע"פ משל על עיר או מדינה שמת מלכה, כמו שהונח על האשה שמת בעלה, וכן כתב הראב"ע בישיעה ב"ד ופרסח אלמנותיך, חסרון המלכות ע"ש, ולכן אמר כאלמנה, כלומר שהיא עזובה ונעלבת מבניה כאלמנה עזובה ועלובה מצעלה - והכן זאת! למס, לפי מה שכתבתי במ"הס שהקנה הזאת היתה על זמן יהויקים ויכניהו, נכון הוא מה שאמר למס, כי עדין לא נחרבה העיר רק היתה תחת ממסלת נובודנאלר מלך בבל : (ב) בלילה, מרוב צער אין לה מנוח לישן רק היא בוכיה תמיד אף בלילה ודמעתה תמיד על

ה מ ע ר

א (א) היתה למס, החכם המבאר רבה להוכיח מזה, כי עדיין לא נחרבה העיר, ואך היתה למס ע"ש - ואולי הוא מענין למס מרעהו חסד (איוב

אין יסוד זה קלאוז

מגלת איכה א

תרגום אשכנזי נג

וְדַמְעָתָהּ עַל לַחְיֶיהָ אֵין לָהּ מְנַחֵם
מִכִּי אֶהְיֶיהָ כָּל־רַעִיָּה בְּגָדוֹ בָּהּ
הָיוּ לָהּ לְאֵיבִים: (ג) גַּלְתָּהּ יְהוּדָה
מֵעֲנִי וּמִרַב עֲבֹדָה הִיא יוֹשְׁבָה
בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כָּל־
רִדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּרָה בֵּין הַמְצָרִים:

נעצט דיא הייסע צעהרע, קיי
נער טרעסטעט זיא פֿאן אללען
איהרען בוהלען, אללע איהרע
פֿריינדע פֿיעלען אב, אונד
וואַנדעלטען אין פֿיינדע.
(ג) דורך עלענד אונד טריבוואל
פֿאן איהרער היימאטע פֿער-
טריעבען, ווילל יהודה אונטער
היידען גערן זיך זעטצען, קאן
אבער קיינען רוהעארט ער-
רייכען; דיא פֿערפֿאלגער ער-
איילען זיא אן דער גרענצע.

דרכי

(ו) פֿער-

ר ש י

שהמקדש נשרף בלילה דאמר מר לעת ערב הליתו בו את האור - ד"א בלילה לילה של כביית
מרגלים בט' באב גרמה להם. ד"א בלילה שכל הכוכב בלילה השומע קולו בוכה עמו: ודמעתי
על לחיה. מתוך שהיא בוכה תמיד: כל רעיה. אהביה: (ג) גלתה יהודה. מארלה: מעוני.
מחמת עוני: ומרוב עבודה. שהכבדו עליה כשדים: היא ישנה בגוים. ובמקום שגלתה וישנה
שם לא מצאה מנוח: בין המלרים. שיש גובה מנאן ומנאן ואין מקום לנוס: מלרים. גבולים
של

ב א ו ר

לחיה. וטעם התרגום (טטילוער נאכט) כמו שכתב רש"י שכל הכוכב בלילה השומע קולו בוכה
עמו, כי קול יללה בלילה יורד אל חדרי בטן, והוסיף המקונן בכל זאת היא אין לה מנחם
מכל חף מן אותן אשר היו אהביה: בגדו, השורש הזה יאמר על המשקר כבירת חברו או
שהבטיח לו לעשות טובה מה או להיות אהבו, ולבו כל עמו, ומהשורש הזה יאמר ג"כ בגד
(אין קויד, געוונד) ולדעתי הוראתם מתדמה במוכן, דהיינו שמתחפש ומתכסה נגד חברו
לבלתי ראות את אשר עס לבדו וכן יאמר הלועז (פֿערשענטען) כלומר שנסה את הדבר ויפרוש
השמה עליו: (ג) גלתה, זכר ונקבה בישראל ומלרים (הראב"ע) וטעם מ"ם מעוני כטעם צעבור
כמו מחמם אחיך יעקב וגו' כלומר מרוב העבודה בארלה לריך יהודה לגלות מארלה, וגם יתכן
לפרש טעם מ"ם שעל דרך יחס הגבול שממנו גרידא כלומר יהודה נסה וברח מהעוני ומעבודה
אשר הכבדו עליו הגוים בארלו: ישבה, הנכון שהוא מבנין התנאי ובקשה (פֿאפֿטאטיין), כי אם
תפרש כדעת המפרשים בבנין הגוזר לא ידעתי מה טעם כל רודפיה השיגורה בין המלרים כי
זוה יאמר בפירוש שעדיין לא ישנה בין הגוים, ולכן נראה שיעור המקרא, יהודה מעוני ומרוב
עבודה נקשה לשנת השקט בגוים, אבל לא באה אל מקום המנוחה הזה כי כבר השיגורה אויביה
על הגבול טרם יכלה לבא בארץ הגוים, ויתכן שכוון המקונן בזה על שנקאו מלכי ישראל לבטוח
במלרים ובאשור וקיל מלך בבל המניעם מזה, כנראה מתוך ספרי הקודש. וטעם לא מצאה, לא
השיגה כמו ואם לא מצאה ידו וגו' (ויקרא כ"ה כ"ח), וטעם מנוח מקום מנוחה כמו שמליוולא
מצאה היונה מנוח לכף רגלה: המצרים, הנכון היות שראו מלך והוא בלשון חז"ל דינא דבר
מכרח

ה ט ע ר

ו' י"ד) נמס ונמק כדעת הרד"ק והרלב"ג, וכן שעורכו כאן, תחת שהיתה רבתי בגוים שרתי במדינות,
עתה היא נמס וכלה, ובגוים לא תתחשב עוד; או נאמר למס הוא מגזרת מאס, ויהיה כהיסק מן
ימאסו כמו מים (ההלים כ"ח ח') שהוא כמו ימסו לדעת הרד"ק וראב"ע. (ג) היא ישבה בגוים,
הרב המבאר אומר, שהוא מבנין התנאי ע"ש. וזה נכון כפי דרכו שפי' בין המלרים מדברי חז"ל
דינא דבר מכרח; אולם לדעת הראב"ע ורד"ק בשרשים יהי' מענין לרר וח"כ אין לורך לזה.
(ה)

(ד) דְרָכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מְבֹלֵי בָאֵי
 מוֹעֵד כָּל־שַׁעֲרֶיהָ שׁוֹמְמִין
 כִּהְנִיחָהּ נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת
 וְהִיא מְרִלָּה: (ה) הָיוּ צָרִיהָ לְרֹאשׁ
 אֵיבִיהָ שָׁלוֹ כִּי־יְהוּרָה הוֹגָה עָלֶיהָ
 רַב־פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלֶיהָ הִלְכוּ שָׁבִי

(ד) פֶּרְאָדֶּעט ליעגען ציון'ס
 שטראססען, פֿאן קיינעם בע=
 זוכט צור פֿעסטליכען פֿייער,
 דיא טהאָרע מענשענ = לעער ;
 פריעסטער זייפֿצען, מער־כֿען
 יאַממערן ; אונד זיא — איזט
 זיך זעלבסט צור לאַסט, (ה) איה =
 רע פֿיינדע אַבער שווינגען זיך
 עמפֿאָר, איהרע וויעדערזאָכער
 לעבען גליקליך, (פֿאָם עוויגען
 קעממט איהר דייעזע קרענקונג

לשני

אום איהרער מיסעטהאטען מענגע וויללען) אינדעם זאָ מאַנכער טיראַן איהרע שפרעסליני גע

ר ש י

של שדה וכרם. ומדרש אגדה בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב: (ד) באי מועד. עולי רגלים: נוגות. לשון יגון ואין שורש בתיבה אלא הגימ"ל לבדה: (ה) שלו. יושבים בשלה: הוגה. הדאיבה

ב א ו ר

מלרא ועצמו גבול, וכן תרגם המתרגם הכשדי בין תחמיא: (ד) דרכי, דרך משמש כל"ו וכל"נ ורבים כמזהו, וטעם מועד ב"המק, או ימים טובים, וטעם אבילות ע"ד ששל תרבות ושואות וכן שוממין: שעריה, שהיו לפנים מלאים אנשים ובפרטות צבת מועד, בעבור שרוב התאספס יחד וישבתם והליכתם היה בשער העיר וגם מקום המשפט היה שמה, והנה עתה שוממין מבלי אדם. וטעם כהניח נאנחים לפי שמתו באי מועד ואין להם להחיות את נפשם כי המה אשי ה' יאכלו, והבתולות מלטערות לפי שהן יולדות במחלות כמועד: נוגות, שרשו יגה והנו"ן מנסעל והראוי להיות בחולם, וטעם והיא, מוסב על ציון. מר לה, כמו מר לי מאוד (רות א') כלומר חבלים נסלו לה במרה, או יהיה הטעם והיא, כשתסתכל על עצמה, תהיה ההסתכלות הזאת מרה לה ותבחר מות מחיים: (ה) היו צריה לראש, תחת כי היא היזה להכד, כי היא ירדה מטה מטה עד שגם עולליה הלכו בשבי. ומאמר כי ה' הוגה וגו' כמו מאמר מוסגרי והנגינה מסכים לזאת: שבי, בחסרון הבית והוא שם כמו את השבי ואת המלקוח או שהוא תואר

ה מ ע מ ר

(ה) אויביה שלו, הרב המבאר הביא במנזח ראה ממת שלו, כי ירמיהו בתב מגלת איכה ואמר ז"ל שם: בספר ירמיהו אמר שלו כל בוגדי בוגד (י"ב א') בהסתר למ"ד הפעל כי שרשו שלה ולא נמצא עוד בשאר ספרי הקדש רק בכלם בהארות למ"ד הפעל כמו לא שלותי ודומיהם עב"ל, הנה הלך בזה בעקבות חכמי העמים אשר לדעתם בכל נחי ל"ה יו"ד או וי"ו שרשית*); אולם אם גם דבריהם באמת נאמרים, מה יוסיף ומה יתן זאת? הלא מכל מקום על פי משפט לשון עברית שלו הוא נכון ע"ד נחי ל"ה כמו בנו ג' לו עשו ודומיהם, והשרש שלה עלמו בשתי הוראות אשר לו יבוא בין בפעל בין בשם על משקל הנחיס, כי מענין הראשון בהוראת מנוחה יבוא הפעל רק פעם אחת ע"ד השלמים והוא לא שלותי שהניח הרב, אבל יש ליו אהלים (איוב י"ג ו') יש ליו אהביך (תהלים קכ"ב ז') המה ג"כ ע"ד נחי ל"ה כמו יחסיון יאה ביון, וכן השם שְׁלֹוה שְׁלֹוה יבוא תמיד על זה הדרך כמו ערוה, סדוה, אך התאר נמצא בהארת הוי"ו שְׁלוּ הייתי

(* זיעה געזעניום (ערהקעביידע דער העברעזישען טפרזכע. §. 109.

לפני צר: (ו) ויצא מן בית ציון כל הדרה היו שריה כאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא לח לפני רודף: (ז) זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה כל מהמדיה אשר היו מימי קדם בנפל עמה ביד צר ואין עוזר לה ראיה

מפת קרי

צרים

גע געפאנגען פאר זיך הער טרייבט. (ו) יצא ציון'ס הערע ליפקייט אויט נון גאנץ דאזין, איהרע פירסטען גלייכען הונג געריגען רעהען דוא קראפט לאז פאר דעם יעגער פליעהען. (ז) איצט אין איהרען יאממער פאללן טאגען, דענקט ירושלים אז דאז פארגאנגענע וואהל לעבען צוריק — איצט, דא איהר פאלק אין פיינדעם האנד געפאלען, אונד ניעמאנד העלפען מאגן, גרויזאמע עם זע הען

ר ש י

הדאיכה והוא לשון יגון: (ו) כאילים לא מצאו מרעה. כאילים אשר לא מצאו מרעה שאין להם כח לכרות שהחלש חסר ברעב: לפני רודף. כל רודף שבמקרא חסר זה מלא שנרדפו רדיפה שלימה ע"כ יסד הפייט מלא רודפתי וחסרה שנת גאולה שנת גאלי בזה חסרה כתיב: (ז) זכרה ירושלים. בגלותה: ימי עניה. ימי חורבנה שהביאה לידי עוני: ומרודיה. הוא לשון לער כמו וירדתי על ההרים אריד בשימי ואהימה: כל

ב א ו ר

תואר הפעל ולא נחסר הבי"ת: (ו) כאילים לא מצאו מרעה, וכשהם בורחי' מלפני רודפם לא יהיה זה במרוצה קלה כי אם לאט לאט ובלי כח בעבור חולשת הרעב, כן ידמה הליכת השירים הנחלשים ג"כ מחרב ומרעב ומחוסר כל לפני אויביהם, ויכוון המקוץ לשמש באותו הלשון אשר יוסב גם על השירים גם על האילים, ותרגמונו בל"א כפי הענין: (ז) זכרה, כלל המשך ג' המקראות הנאים, כזה, אמר המקוץ עתה בימי עניה ומרודה ובנפול עמה וכו' זכרת ירושלים הימים שעברו, וכל הטוב אשר היו לה באותן הימים, ומתחרט' עתה על החטאים שעשתה בגאון לבה אשר על כן לנדה היתה וגו' ומתאוה לשוב אחר, אבל בימי קדם באותן הימים שהיתה טומאתה בשוליה כלומר זדוניה מפורסמת לכל, אז לא זכרה האחרית שתסובב לה ע"י כך, ולכן ותד פלאים וגו' ועתה נחקור על פרטי העניינים: ימי עניה, הטעם בימי עניה, וב' בנפול מושבת אחרת עמה וטעם מרודיה לראש"ה הוא לשון מרד, והיותר הנכון כפרש"י שהוא לשון לער כמו אריד בשימי, והיה לפ"ז שני שרשים בענין אחד, כי כבר מלאנוה בגזרת נפ"י כמו וירדתי על ההרים: ראיה צרים, מוסב ג"כ למעלה, כלומר עתה בראותה שלרים רואים את מפלתה והמה שמחים ושחקים על זאת, וטעם כנוי נקבה של ראיה, מוסב על הנפילה שזכר כי כן דרך ל"הק לשמש בלשון נקבה תחת אשר ישמש הלועז בטומטום (נייטרוס) כנודע: משבתיה

ה מ ע מ ר

הייתי (איוב י"ו י"ב) וכמוהו, ומענין השני בהוראת שגיאה ושנחה למ"ד הפעל תמיד נסתר גם בפעל גם בשם כמו אל תשלו (ד"ה ב' כ"ט י"א) אל תשלה (מ"ב ד' כ"ח), ובשם ובשלי (ש"ב ג' כ"ו) ע"ד מרי מן מרה, גם בא על השל (שם ו' ז') ע"ד אב מן אבה, וא"כ איך נשפט ממלה אחת הנאה בשני ספרים על משקל ישר כפי חקי הלשון, כי ידי סופר אחד כווננו גם שניהם? (ו) ויצא מבח ציון וגו', כהצ הראש"ע בסירוש הטעמים: וכל הדרה ילא מזיון היא המלכות, ולדעתו נמשך לאחריו שי"א כל הדרה, כי היו כל שריה כאילים; אולם גם נוכל לומר שמוסב על שלפניו עולליה הלכו שבי ועי"ז וי"א כל הדרה, כי הדרת העיר היא צניה. (ז) זכרה ירושלים, הכשדי מרגס: הות דכירא ירושלים יומין קדמאין די הוות מדורא

הען אונד איהרער פֿערניכטונג
העהגענד זיך פֿרייען (ח) וואָהל
מוס ירושלים געזינדיגט האַבען
דאָס זיאַדער אַבגעזאָנדערטען
איינר גלייכט, דערען אַנבעטער
זעלבסט זיאַ העראַבגעוויירדיגט
דיאוויל זיאַ איהרע שאַנאַ
דע זאָהען. איטצט בעזייפֿצט
זיאַ'ס אונד קעהרטע גערן צו
ריקן (ט) אַלס אַבער איהר אונג
פֿלאַמט

צָרִים שִׁחֲקוּ עַל־מִשְׁבְּחֵיהֶּ:
(ח) חֲטָא חֲטָאָה יְרוּשָׁלַם עַל־כֵּן
לְנִידָה הִירְתָה כָּל־מִכְבְּדֵיהֶּ
הַיְלִוָה כִּי־רָאוּ עֲרוֹתָהּ גַם־הִיא
נֶאֱנָחָה וַתִּשָׁב אַחֲוֹר: (ט) מִמָּאָתָהּ

בשוליה

ר ש י

כל מחמדיה. זכרה כל טוב מחמדיה שמימי קדם: שחקו על משבתיה. שמחו על שביתת
מאשה חנה חדה ושבתה. ומדרש אגדה דורשו כלשון אחר שהיו שובתין בגולה בשבתות וימים
טובים ושוממים בשביעיות והיו האומות משחקים עליהם ואומרים שוטים בארצכם לא שמתחס
ועשיו בגולה תשמו. בארצכם לא שמתם ועשיו בגולה תשמרו: (ח) לנידה. לגולה לשון
נע ונד אישמו"כנע בלעז: ערותה. קלונה: נאחזה. לשון נפעלה שוש"י רירי בלעז. שמעו כי
נאחזה אני הוא שם דבר שישופיר"כח: (ט) עומאתה בשוליה. לשון גנאי הוא דם גדוהה ניכר
בשולי

ב א ו ר

מישבתיה, הנפרד משבת, והונח השורש הזה על הפסק הדבר ובטולו וכן תרגמו הכשדיי חייכו
על טובהא די ססק מבינהא. (ח) חטא חטאה, אמר המקוקן אין ספק שחטא גדול חטאה
אשר על כן לנידה היתה וכו': לנידה, בעבור היו"ד פי' רש"י לגולה לשון נע ונד, וראש"ע
מלשון מורד ראש, והנכון בפשוטו לנדה דוה והנח תחת הדג, כי כן נראה מהמשך המקרא
שאמר להלן עומאתה בשוליה וגו' כי ראו ערותה וגו' ועם המשל כמו האשה אשר לא תלנע
לכת בימי נדת דותה, אבל דמה ניכר בשולי בגדיה, תהי' לבו ולקלון עי"ז אף בעיני מכבדיה
כי ראו עומאתה בה, כן ירושלים ע"י עומאת זדוניה שעשתה בפרסום רב הסבה מעמדה הרע
באין עוזר ובאין מנחם לה, ועתה גם היא דהיינו ירושלים מכרת זאת ונאחזה על העבר. או
יאמר שגם היא מוסב על הגדה שזכר כלומר גם הגדה זאת נאחזה עתה וכו' וכמו כן ירושלים,
והענין אחד. היולוה, ענינו בזיון וקלות, ושאר זול והוא ההפך מן יקר הערך כמו שמלינו
מוליא יקר מזולל, ובא פה דגש בזי"ן תמורת הנח כי הראוי היולוה בלירי הה"א: נאחזה,
לשון נפעלה שושפירר בלע"ז (והוא סופירער, זייפלען בל"א, כלומר שהוא העבר מנפעל לנקבה
גסרתת ולכן הנו"ן בשוא) שמעו כי נאחזה אני הוא שם דבר שישופיר"כ (ל"ל סופיראנט בל"א
זיינע זייפלענדע, כלומר הבינוני לנקבה ולכן הנו"ן בקמץ) מרש"י: וחשב אחור, פניה (הראש"ע)
ויהיה

ה מ ע ר

מדורא בכרכיא ובפליחין תקיפין ומרדא ושלטה בכל עלמא עב"ל, הנה לדעתו עניה הוא מענין
מעון ומעונה ששרשו עון, ובא ע"ד נחי ל"ה, ומרודיה יהי'מן רדה מנל"ה, הולדבריו
יש לפרש שיעור הכתוב: זכרה ירושלים בנפול עמה וכו' ימי עניה ומרודיה וכל מחמדיה, ולא
יחסר בי"ח השמוש במלת ימי כדעת המפרשים. (ח) היולוה, אמר המבאר: ובא פה דגש
בזי"ן תמורת הנח כי ראוי היולוה הה"א בלירי ע"כ, ומאגה הוא, כי בכנוים שתנועת הה"א
שלישית לנגינה דינה להשתנות לשוא מורכב כדודע, והרד"ק כתב, בשורש הזה וז"ל והראוי
היולוה ובא בדגש כמו ויליג עליו את כל העדה ע"כ, וגם דבריו תמוהים, כי אין הראיה
דומה לנדון, כי שם היה ראוי ויליג ובא דגש תמורת הנח, אבל כאן לא יבוא במשפט לא נח
ולא דגש, ומה שא' והטיבות מראשתיכם (יחזקאל לו' י"ח) שראוי ג"כ הה"א בחטף כידוע,
ע"ז כבר השיב הרד"ק במכלול, כי אמרו כן בעבור שיטב וטוב מענין אחד הם ע"ש.

ראה

פלאטמה אן איהרעם זוימע
 האפטטעטע, דא בערפאטטע
 זיא דיא צוקונפט ניכט; דא
 רום פיעל זיא זאנדערבאר אונד
 גיעמאנד טרעסטעט. אך עווי
 גער! זעהע דוא מיין עלענד!
 דענדער פיינד ניממט אונאויפֿ
 הערליך צו! (י) שאן לעגט ער
 האנד אן איהרע קאסטבאר
 קייטען, אונד אין איהר הייליג
 טהום זעהט זיא בארברען
 דרינגען, פאן דענען דוא איהר
 בעפאהלען; ניע קאממען
 זיא אין דיינע פֿערוואמלונג.

בְּשׁוֹלֵיהֶּ לְאִזְכָּרָהּ אַחֲרֵיתֶיהָ וְתִרְדּוּ
 פְּלֵאִים אִין מְנַחֵם לָהּ רֵאָה יְהוָה
 אֶת־עֵנַי כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב: (י) יָדוּ
 פֶּרֶשׁ צָר עַל כָּל־מַחְמְדֵיהָ כִּי־
 רֵאָתָהּ גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ אֲשֶׁר
 צִוִּיתָהּ לֹא־יָבֹאוּ בְּקֶהֱלֶךָ:
 (יא) כָּל־עַמָּה נֶאֱמָרוּ מִבְּקָשִׁים
 לָהֶם נָתַנוּ מַחְמֹדֵיהֶם בְּאֶכְלֵ

יחירי
 להשיב

(יא) איהר אייגענעם פֿאלק אבער וויממערט נאך בראך, גיבט זיין ליעבסטעס גערן פֿיר עססען

ר ש י

בזולי בגדיה כלומר טטאחיה גלויין הרבה עשאחן בגלוי: לא זכרה אחריתה. כשהיו חוטאין לא נתנו לב מה תהיה אחריתה לפיכך ותרד פלאים ירודתה ופלאת פלאי הרבה. שהכל פלאים שאירע לה מה שלא אירע לכל עיר: (י) ידו פרש לר. עמון ומואב: על כל מחמדיה: ספרי תורות של בהם הנאמדים מזהב הכל נפשו לבנו כסף וזהב והם נפנים על ספרי תורות כדי לזורפם לפי שכתוב בהם לא יבא עמוני וגו': אשר לוית לא יבואו בקהל לך. אלו עמון ומואב: לא

ב א ו ר

ויהיה כמו ותשיב והדומה לו ושם ה' אלהיך את שבותך, או יפרש שהוא עומד ופרשו שהוא התנועעה לאחור מחרפת מכבדיה, אמנם הר"י יחייא פרשהו לשון תשובה, ונראה עוד שהוא מבניין התנאי, וכדמתורגם בל"א: (ט) פלאים, תואר הפעל ירודה, מלשון והפלא ה' את מכותך שהיתה ירודתה למעלה מן ההרגל: ראה ה' את עניי, אשר שאין לי מנחם באנשים ראה אתה ה', כי האויב הגדיל כלומר בכל יום ויום יתרבה ונוסף אחרים על זוגאי, או יתכן שפעל הגדיל מוסב על עניי, כלומר ראה ה' את עניי אשר אויב הגדילהו, ואמר המקוין בלשון מדבר בעדו או שהוא מדבר בשם עמו, או שהוא מקוין על עמו כעל עלמו, או מפני שהוא נכלל בלדת עמו: (י) כי ראהח, הראב"ע והר"י עראמה דקו לפרש מלת כי פה, והנכון שבא לאמת כדרכו לפעמים, ועעס ההמשך, לפי שזכר מחמדיה, זכר המקדש שהוא הנחמד מכלם, וגם נאמר שמקרא מסורס הוא והראוי ראתה כי גוים וכו': גוים, הם עמון ומואב כמו שנאמר לא יבא עמוני ומואבי וגו' ועיין מזה במ"הם: צווחה, הה"א נוספת ועעס לך, על השם ב"ה כדכתיב לא יבא וגו' בקהל ה'. או יאמר שהה"א של לויתה כונו לנקבה אף שהיא רפה כי קן מלינו ויקרא לה נובח בה"א רפויה ועעס לך על העם: (יא) כל עמה, יקוין שהנאמדים ביד פאויב, וכיד עמה אין כל להחיות נפשם, רק מרעב ומחוסר רוחים ליתן כל

ה מ ע מ ר

(ט) ראה ה', לדעתי זה נמשך על פסוק שאחריו, ושעורו: ראה ה' כי הגדיל אויב לעשות שפרש ידו על כל מחמדיה. (י) כי ראהח, לפי מה שאמרנו בפסוק הקודם נובל לפרש מלת כי כפשוטה, והיא מושך עלמה ואחרת, והכוונה: כי הגדיל אויב, כי ידו פרש וכו'. כי ראתה ונשמט

תרגום אשכנזי

מגלת איכה א

לְהָשִׁיב נַפְשׁ רֵאָה יְהוָה וְהִבִּיטָה
 כִּי הָיִיתִי זוֹלָלָה: (יב) לֹא אֲלִיכֶם
 כָּל־עֲבָרֵי דָרֶךְ הַבִּיטוּ וּרְאוּ אִם־
 יֵשׁ מִכְאוֹב כַּמְכַאֲבֵי אֲשֶׁר עוֹלָל
 לִי אֲשֶׁר הוֹגֵה יְהוָה בְּיוֹם חֲרוֹן
 אַפּוֹ: (יג) מִמָּרוֹם שָׁחַח־אֵשׁ
 בְּעַצְמֹתַי וַיִּרְדְּנָה פֶּרֶשׁ רִשָׁת
 לִי וְעִירָא

היו, דאזלעבען נור זיך צו ער-
 האלטען. א! עוויגער! שויע
 הער אונד זיעהע, וויא העראב
 געוויירדיגט איך בין! (יב) ניע
 א איהר וואנדערער אללע, ניע
 איזט זאלעעס אונגליק אייך בע-
 גענגעט. שויעט נור הער אונד
 זעהט, אב אויך דער וואונדען
 איינע, מיינער וואונדע גלייכט;
 דיאדער עוויגע מיר געשלאגען,
 דיא ער מיך אס טאגע ויינעם
 גריממעס פיהלען לים? (יג) פאן
 אבען הער שליידערט פייערסגלוט ער אין מיין געביין, הא! וויא'ס דא וויטהעט, אונטען
 לעגט

ר ש י

(יב) לא אליכס. לא תהיה כזרה הזאת עוד על עוברי על דת אמרו חכמים מכאן לקובלנא
 מן התורה ראו מה עשה לי הביטו וראו וגו': אשר עולל. אשר נעשה לי: אשר הוגה ה'.
 אותי ביום חרון אפו גם זה לשון יגון: (יג) וירדנה. וירד אותה וישבר אותה ע"י ריזוי ויסורין
 לכך ה"ן דגושה לפותרו בלשון יחידית כמו יעשה יכרסמנה ירענה שהעלם לשון נקבה כמו
 דלת אומר העלמות היצאות שבר כל אחת ואחת. ד"א וירדנה כמו וירדו אל כפיו הריק את
 המות

ב א ו ר

כל מחמדיהם באוכל: זוללה, תרגומו גרגניתא וכן פי' הראב"ע מלשון זולל וסובא. והיותר
 כטון שהוא לשון זלות ובזיון כמו הזלילה דלעיל. ואפשר שבזון המזורר לשתי הכוונות האלו יחד,
 מה שאין בדיקו לחברם יחד ג"כ בל"א: (יב) לא אליכס, לא תהיה כזרה הזאת עוד (נמרא
 ורש"י וראב"ע) וכתב עוד בשם י"א שהוא לשון אלה, וכן נראה דעת התרגום שכתב אשבעית
 לבזון וכו'. ויתכן שטעמו לא הגיע אליכס, כלומר אתם עוברי דרך מגוי אל גוי וממלכה לממלכה,
 אשר ראיתם הרבה מקורות הנאות לעולם, אבל הזאת אשר אירע לי לא ראיתם עוד, כי
 הביטו וראו וגו': עולל, נעשה לי, (רש"י), כוונתו להורות שהוא מתכוונת (פאטיין) והוא מבנין
 הכבד שלא נזכר פועלו, כי אם היה מתכוונת (פאטיין) לריך להיות הלמ"ד בצירי: (יג) ממרום,
 כלומר הקיפני ברעות מכל כד כי ממעלה שלח אש בעלמותי, ומתחת פרש רשת שלח אוכל
 לברוח, ועי"ז נתנני שוממה כל היום כלומר תמיד: וירדנה, שב על האש כי ימלא בלשון
 זכר

ה מ ע מ ר

ונשמט כי בדת הראשונה מסני סדר הא"ב: (יא) כי הייתי זוללה, הרב המתרגם תרגם
 מענין זלות ובזיון, וכן נראה דעת הרד"ק בשרש זלל, ולדעת יתר המפרשים שהוא מענין
 זולל וסובא, אמר המזורר כן להורות על ההיסק, מקדם הייתי בזוללי בשר וסובאי יין מעונג
 ורוב כל, ולכן ירע לי עד מאוד אם עתה ברעב וחסר כל אחת את כל מחמדי באוכל מעט להשיב נפש.
 (יג) וירדנה, ראיתי את הלחץ אשר לחבו המבארים לפרש המלה הזאת משרש רדה, ולחבי
 לא יומתק המליצה האש רודה בעלם, ולכן יראה לי כי שרשה ירד ואם הוא בקל הוא יולא
 וכדעת י"מ על פסוק ואסוד ירד בידו (ש"א כ"ג ו') שענינו כמו הוריד, ואם גם בעיני הרד"ק
 קשה זה הסירוש לפי שלא מלא לו חבר בקל יולא, עתה נאמר זה רעו — ומה שא"י אית"ן
 בחיריק ובכל מקום הוא אית"ן מן ירד בצירה, נאמר, כי יש לו שני משקלים כמו יקד יקוד
 (ישעיה י"א) ויאקד עד שאול (דברים ל"ב כ"ב) ועוד כמוהו עיין מכלול, והי' ראוי לכא
 מתג ביו"ד ונשמט — וא"כ כנוי הגוף מוסב על השם והפעול על האש שהוא לרוב בפלס נקבה,
 ושעור

מגלת איכה א

תרגום אשכנזי נו

לְרַגְלֵי הַיְשִׁיבֵנִי אַחֲזֹר נְהַתְנֵנִי
שׁוּמְמָה כָּל־הַיּוֹם דָּוָה: (יד) נִשְׁקָד
עַל פְּשָׁעֵי בִידוֹ יִשְׁתַּרְגֵּוּ עָלָיו עַל־
צוּאָרֵי הַכְּשִׁיל כַּחַי נְתַנְנִי אֲדָנִי
בְיַדִּי לֹא־אוּכַל קוֹם: (טו) סֵלָה

לעגט ער מיינען טריטטען נעט=
צע איין, צייכט מיך ריקלינגס
ניערער, איבערלעסט מיך דער
פֿערצווייפלונג, דעם קוועה=
לענדען שמערץ אימערדאר.
(יד) מיינער זינדען דיררעס יאך
בליהט שנעלל אין זיינער האנד
דיא צווייגע פֿערפלעכטען זיך,
אובווינדען מיינען האלז: זא
שוועט ער מיינע קראפט, אונטערווירפט מיך ענדלאזעם דרוקע! (טו) טריטט
אל=

כל

ר ש י

המות גורר ורודה המוח מתוכו : (יד) נשקד עול פשעי בידו. אין לתיבה זו דמיון במקרא ובלשון
ארמי של פסיקתא קורין לדרבן מסקדא מלמד הבקר ואומר אני נשקד פוי"יטרינט בלעז נקודים
מנומרים ומסומנים היו פשעי בידו של הקב"ה לזכרון לא נשח מניינס וחלומיהם: ישתרגו.
נעשו קליעות וכלו על כוארי לשון משנה אין משרגין את המטות: (טו) סלה. רמס

ב א ו ר

זכר וכו' וטעמו כמו לא תרדנו בפרך (הראב"ע), וטעם כנוי הנקבה על כל אחת מהעכמות,
כי עלם על הרוב לשון נקבה היא: שוממה, כאדם המשחזום מבלי דעת מה יעשה, והוא
לשון ריקות דהיינו ממחשבות ורעיונו (בעטטירלט, בעטייבט, פֿערלזווייפֿעלט), וטעם דוה לשון
חולי ובעלת יסורים: נשקד, אין לו ריע במקרא ופתרונו לפי מקומו נתחבר ונתקשר, וכן בלשון
חז"ל בלבא בסקדא וגדיא בסרכא מרקד. ורש"י כתב נשקד פאיינטר בלעז. נקודים ומסומנים היו וכו'
ישתרגו נעשו קליעות קליעות, מלשון המשנה אין משרגין את המטות עכ"ל, ולדעת הראב"ע
ושאר מפרשים ענינו נמהר כמו בשי"ן ימנית, ויתכן לפר"ז לומר שעור המקרא כך טעם עול הוא
כמו עוללות, כי כן נאמר עולל ויונק גם עול ימים על קטן בימים, וטעם ישתרגו מלשון ובגסן
שליש שריגים, ושעורו עוללות פשעי תמיד הם בידו עד אשר הנשילו והגדילו והשריגים נאחו
זה בזה ועלו על כוארי בדרך הגפנים לאחו ולעלות בעץ גבוה למעלה. ובתרגומו הלכנו ע"פ
הטעם אשר שמענו מפי הנגיד התורני מו"ה דוד פריעדלענדער גר"ו אשר אמר שטעם עול
כמשמעו דרבן, ויאמר הכתוב, כי עול פשעיו שמונת על כוארו אף שהוא עין יבש הנה בידו
של הקב"ה הפשוטה לשום עליו העול הזה, היה למקל שקד לנין מהר והשריגים והענפים
הסתבכו זה בזה בעלותם סביב לכוארו, עד שאי אפשר לו בשום פנים להסיר העול הזה
מעל כוארו רק באלו יהיה שם תמיד, וזה טעם אמרו אשר לא אוכל קום: בידי לא אוכל
קום, הוקשה למפרשים טעם הסמוך בלתי נסמך, ולכן כתב הראב"ע שנחסר אחר מלת בידי
אשר וכו' אמנם הנכון כי הוא מיוספי המליצה בל"ע לחבר יחד ב' או ג' מלות שהם חלקי מאמר
אחד ולעשותם לשם אחד, דהיינו לסימן הענין אשר הוא מורה עליו, כמו ואדירי כל חפצי בם,
וכן הענין פה המאמר לא אוכל קום נעשה לשם אחד בנתינת ענינו שהוא אחד ונסמך ח"כ עליו
בידי ביחס ההלטרפות, וכאלו יאמר בל"א (אין דיח הענדע דעם ניכט וויעדעראויפקאווהענט)
ומעתיקי האומות שלחו ידיהם בפסוק הזה על לא דבר: (טו) סלה, רמס ורפס לשון סלו סלו
המסילה

ה מ ע ר

ושעור הכתוב: ממרום שלח אש וירדנה בעלמותי. (טו) לבחולח בח יהודה, כתב המבאר: ולדעת
הכשדי ורש"י וכו' לא ידעתי לפרש הוראת הלמ"ד הזאת, כי לא מלאנו פעל דריכה עם
למ"ד עכ"ל. ויראה לי כי לדעתם בל הלמ"ד תמורת יחס הפעול כמו הרגו לאבנר (ש"ב ג' ל')
שענינו

תרגום אשכנזי

מגלת איכה א

כָּל-אֲבִירַי וְאֲדָנִי בְּקִרְבֵי קִרְיָא
עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁבֵר בַּחוּרֵי גַת דָּרֶךְ
אֲדָנִי לְבַתּוּלַת בַּת-יְהוּדָה:
(טו) עַל-אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכִיָּה עֵינָיו
עֵינַי יִרְדָּה מַיִם כִּי-רָחַק מִמֶּנִּי
מִנְּחָם מְשִׁיב נִפְשֵׁי הָיוּ בְנֵי
שׁוֹמְמִים כִּי גִבֵּר אוֹיֵב: (יז) פְּרִשָׁה

אללע מיינע שטארקע מאַנ-
שאַפֿט אין מיר ניעדער, אונד
פֿערקנידעט פֿרײַדנפֿעסט ביים
אונטערגאַנגע מיינער יוגענד,
אַלס טראַטע איינע קעלטער
ער, דער יונגפֿרײַליכען טאַכטער
יהודה'ס. (טו) אַך! היעריבער
וויינע איך, צערפֿלייסט אין
טהרענען מיין אויג; דאַס קײַ-
נער מיר טראַסט, מוטע מיר
קיינער צושפּרעכען מאַג, ווען
מיינע קינדער פֿערגעהען דורך
פֿיינדעס איבערמאַכט, (יז) אומ-
זאַנסט

ר ש י

ורפס לשון סולו סולו המסילה: קרא עלי מועד. יעידת גייסות לבא עלי ורבותינו דרשו מה
דרשו תמוז דההוא שזא מלוי מלאה של שנה שנייה לזאת ממזרים לכך אירע חזרתן של
מרגלים ליל תשעה באב שעליה הוקבעה בנייתן לדורות: גת דרך. לשון הריגה כמו פורה
דרכתי לבדי כדורך עובדים להוליא יינם כך רמס אנשים להוליא דמס: (טו) עיני עיני כלומר
תמיד עיני יורדה מים כפל הלשון מלמד שאין הסוגות: (יז) פרשה ליון בידיה. כמו ופרס ידיו
בקרבו

ב א ו ר

המסילה (רש"י): קרא עלי מועד, י"ט, ושעור המקרא כך, כל כך היו שמחים בשבירת בחורי,
כאלו גת דרך וכו' כלומר כאלו היה דם בחורי הנהרגים, דם עובדים בנת אשר דרכם אז לעמות
הידד הידד בשעת הדריכה ולשמח, וכבר מלאנו זה המשל (בישעיהו ס"ג) פורה דרכתי לבדי-וטעם
לשבור, בעבור שבירת בחורי: לבתולת, סמוכה אל בת ונת יהודה כל השבע או כל העם,
ובהתולה ירושלים, (הראב"ע), ולמ"ד לבתולת היא למ"ד התכלית. ולדעת התרגום הכשדי
ורש"י אשר אמרו שמוסב הדריכה על הריגת הבתולות לא ידעתי לפרש הוראת הלמ"ד הזאת,
כי לא מלינו פעל דריכה עם הלמ"ד: (טו) על אלה, על כי רחק ממני מנחם, ואפשר שטעם
על אלה מוסב למעלה ולמטה, כי ענין רחק ממני מנחם הוא מה שקונן כבר במקרא הקודם,
זהם שמחים לאדו כבוים מועד: יורדה, פעל ירד בקל עומד ואומר על דרך משל על רבו
הדמעות כאלו העין עלמו נמס ויורד לחון, ונוול במים, ועין לשון נקבה היא על הרוב: היו
בני שוממים, כבר ספר זאת כמה פעמים ולכן הנראה שמוסב למעלה, אני בוכיה על כי רחק
ממני מנחם בעת שהיו בני שוממים אחר כי גבר אויב וכן מתורגם בל"א. ויחכן עוד לפרש מה
שאמר רחק ממני מנחם אין פירושו בשעת מפלתו, כי גם זאת כבר קונן, אבל פירושו שרחק
ממנו כל מאומה אשר בו תתנחם נפשו לאמר תהי נא זאת נחמתי בעיני, רק הכל לוקח ממני
ובמה יתנחם. והוסיף עוד לקונן, אס אתנחם בבני לאמר בללס אחיה והמה יקחו את נקמתי,
הלא כמה שוממים ע"י האויב וע"י כך אבדה תקותי לגמרי, והנותר יבחר: (יז) פרשה ליון בידיה

ה מ ע מ ר

שענינו את אנור. (טו) יורדה מים, אמר המבאר פעל ירד בקל עומד (עין לעיל פסוק י"ג).
(יז) פרשה ליון בידיה, לדעת הראב"ע יהי' הבי"ת בידיה נוסף כמו ותקמו בדמעות שלם
והוראתו שטוח כמו ויפרס כפיו (ו' כ') הכשדי תרגם בלא בי"ת, ולדעת הרד"ק ות"א הוא
מענין שבירה כמו פרס לרעב למך, ואמר המבאר, כי לפי פירושו הראשון היה נכון לבוא
אין עוזר לה עכ"ל, ולדעתי אדרבה תחרום עי"ז לחות המליכה כי ליון ידעה שאסם אור
ואין

מגלת איכה א

תרגום אשכנזי נז

ואנסט רינגט ציון דיא הענדע
 ניכט איינער צייגט זיין בייאלייד
 איהר; דען דער עוויגע איזט'ס
 דער יעקב מיט גרויזאמען
 אומגעבען, ירושלים זאלטע
 צום שייזאל איהנען זיין. (יח) ער
 איזט גערעכט דער עוויגע! דען
 אונגעהאָרזאָם וואָר איך איהם.
 הערט עס איהר פֿעלקר אללע
 אונד זעהט מיינע ליידען, מיינע
 יינגלנגע, מיינע מעדענען אין
 דיא שקלאַפֿערייא געפֿיהרט!
 (יט) זאלט' איך מיינען פֿרייג=
 דען רופֿען? אַך זיא האַבען מיך
 געטוישט! מיינען פֿריסטערן?
 מיינען עלטעסטען? אַך זיא פֿער=
 האַל

ציון בידיה אין מנחם לה צורה
 יהוה ליעקב סביבו צריו היתה
 ירושלם לגדה ביניהם:
 (יח) צדיק הוא יהוה כי פיהו
 מריתי שמעו נא כל עמים
 וראו מכאבי בתולתי ובחורי
 הלכו בשבי: (יט) קראתי למאהבי
 המה רמוגי כהני וזקני בעיר גועו
 כי בקשו אכל למו וישבו את-

נשים

העמים קרי

געהען אין דער שטאָרט, מיססען זעלבסט נאָך שפייזע זוכען, אום איהר לעבען צו ער-

ר ש י

בקרבו באדם המוליד ידיו מוליכס ומציאס ומנטער בהם. ד"א פרשה ליון לשון שזירה כמו
 פורש אין להם לאכל לנחמו על מתו כך חזרו מנחם ובלשון משנה פירושו קיימת ומשמעו באדם
 המלטער שחובק את ידיו ומשברם. תוס' מלאתיו: לזה ה' ליעקב סביבו צריו. לזה על יעקב
 שיהיו צריו סביבו אף בשגלו לבבל ולאזור הגלה סתריב את אויביהם עמון ומואב והואיבם
 אֶלִיָהם והם מקנתרים אותם כמו שאמרו במסכת קידושין הומגי' איכא בבבל כולה דעמונאי:
 לזה. לריחוק לבו: (יט) קראתי למאהבי. לאותם שמראים עכמס כאוהבים: המה רמוגי.
 כגון בני ישמעאל שהיו יולאים לקראת הגולים נשהו השבאים מוליכים אותם דרך עליהם
 ומראים

ב א ו ר

בידיה, בשי"ן שמאלית ואלו כתב ידיה סתם בלי בי"ת הייתי אומר שהוא לשון שטוח, כמו ויפרוש
 כפיו, עכשו נשהוא כתוב בבי"ת אינו כי אס לשון שזירה, באדם החובק ידיו ומשברתם מרוב
 לער ויגון, וכן הדעת נותנת ממה שלאחריו, כי אס היתה כוונתו על שטיחת כפיים בעבור העזר,
 היה אומר, אין עוזר לה, אבל כשהוא מכונן על חזוק ידים, שהוא לכד מחמת לער, יפה
 אומר אין מנחם לה: צוה ה', מושך אחר עמו לזה וזה להיות ירושלים לנידה וכדמתורגם
 בל"א: (יח) שמעו, הכדיקה עליה הדין ואמרה, אהם העמים! שמעו נא כי מרו מריתי, ובעוני
 נלקיתי כי ראו מאהבי, בתולתי ובחורי הלכו בשבי. ומאמר הלכו בשבי הוא מאמר הנועשה לשם
 חואר, ולכן נחמר מלת אשר: (יט) קראתי למאהבי, כלומר אס אקרא למאהבי לעזרני? הנה
 המה

ה מ ע ר

ואין מושיע לה, אולם התחננה למחול רחמים (ויטויידען) לנוד לה, אך לא מלאה מנחם
 ואין חולה עליה, ונראה שזה כוון הראב"ע באמרו: גם ליון עיר מלוכה בקשה מנחם ואין. ועוד
 יש לפרש בתלוף שמאל בימין והוא מענין לפרש להם על פי ה' (ויקרא כ"ד י"ג) והכוונה, כי מרוב
 כערה נאלמה דומים ואין מלה בלשונה ואך בידיה פרשה רגשת נפשה ובכל זאת אין לה מנחם.

MEGILOTH.

בבית

תרגום אשכנזי

האלטען! (כ) זיעהע דוא, אָ
עוויגער! וויא אָנגסט מיר איזט!
(שאָן גליעהט מיין אינגערעם,
פֿערנעהט דאָו הערץ אין מיר
דאָס איך זאָ ווידערשפענסטיג
וויאָר) פֿאָן אויסען וויטהעט דאָו
שווערדט, אין דען הייזערן דיא
פעסט. (כא) מאָן הערט'ס וויא
איך יאָממע: ניעמאָנד טרע-
סטעט, פֿיינדע הערען מיינען
פֿאַלל, אונד פֿראָהלאָקען דאָ-
ריי

מגלת איכה א

נַפְשָׁם: (כ) רֵאָה יְהוָה כִּי-צָר-לִי
מֵעַי הִמְרַמְרוּ נְהַפְּךָ לְבִי בְּקִרְבִּי
כִּי מָרוּ מְרִיתִי מִחוּץ שְׂכָלְהָ-
הָרֵב בְּבֵית כְּמוֹת: (כא) שָׁמְעוּ כִּי
נִאֲנָחָה אָנִי אֵין מְנַחֵם לִי כָרֵ-
אִיבֵי שָׁמְעוּ רַעְתִּי שְׁשׂוּ כִּי אֲתָה

עשיח

ר ש י

ומראים את עצמם כאילו מרחמים עליהם והיו מוֹלִיִּים להם מיני מלוחים וגודות נפוחים כסבורים שהיא יין ואוכלים ולמאים ורובים לשחות וכשמתייר הנוד בשינוי היתה הרוח נכנסת במעיו והוא מת והוא שאמר הכתוב ביער בערב חלינו וגו' לקראת למא התיו מים יושבי ארץ תימא בלחמו קדמו וודד: וישיבו את נפשם. כדי שישבו את נפשם: (כ) חמרמרו. כוולו ויש בלשון משנה נפלה לאור ונחמרו בני מעיה: בבית כמות. בתוך הבית היתה אימת שדים ומזיקים ומלאכי מות ומחון חרב האויב משכלת: (כא) כי אתה עשית. אתה גרמת לי שהם שונאים אותי שהבדלתני ממאכלם וממשתיהם ומהתחתן כס אס נתחנתני בהם היו מרחמים עלי ועל בני

ב א ו ר

המה רמוני, ואינם אוהבי רק בגדו כי ובכרתי נעשו לי לאויבים; או האקרא לכהני, או לוקני שיושיעוני? הלא המה לא יכלו לעזור את עצמם כי גוועו מרעב, ואיך יעזרו אותי ולכן אמר במקרא השני: (ב) ראה, אתה ה', והושיעני כי לר לי מאוד, כי מחון שכלה חרב וגו' וראויה אינני שחשוב ותתרחם עלי כי כבר נתחרעתי על עונו כל כך, עד שמעי חמרמרו, ולבי נהפך בעבור חטאתי ופשי אשר מריתי פי ה', ויהיה לפי מעי חמרמרו וגו' עד מריתי כמו מאמר מוסגר: חמרמרו, כוולו ויש בלשון משנה נפלה לאור ונחמרו בני מעיה (רש"י): בבית כמות, חרב הלך משכלת בחון ובבית רעב כמות (ראש"ע) וכן כתב המתרגם הכשדי, ומלגיו הרגת כפנא כמלאכא/ כבלא די ממין על מותא. ושניהם דחקו לפרש כ"ף הדמיון של כמות, ולכך הוסיפו מלת רעב, ואין לריק לזאת, כי מקרא מסורס הוא והראוי מחון שכלה חרב כמות בבית, כלומר כמו שגל המות בבית כן שכלה חרב האויב בחון: (כא) שמעו, מכל השומעים איך אני גאנחה ומלערת, איך לי מנחם אחד, ויותר מזה את אחרים שהמה אויבי שמים על זה. ולו חכמו ישכילו ויבינו שאם פעם אחת הנחת עליהם היום שקראת עליהם ע"י עבדיך הנביאים לשלם להם כמפעלם, אז גם המה כמוני בלעב וא"כ מה להם לשמות. ורש"י כתב כי אתה עשית, אתה גרמת לי שהם שונאים אותי שהבדלתני ממאכלם וממשתיהם ומהתחתן כס, אס נתחנתני בהם היו מרחמים עלי ועל

ה מ ע מ ר

(ב) בבית כמות, החכם המנאך אמר, שהוא מקרא מסורס, וראוי כמות בבית; גם נוכל לומר שהכ"ף נמשך על בבית, כמו יש לאל ידי תמורת יס לידי אל, ותשם בסוף עיניה, תמורת ותשם סוף בעיניה וכן כאן בבית מות, ובא סה כן, שלא להרבות אותיות היחס במלה אחת כאשר הערנו על זה פעמים רבות, והכוונה אחת. (כא כב) כי אתה עשית וגו', המשך המשמרים האלה עד סוף הפרשה לדעתי כן הוא: המשורר אמר: כי אתה עשית כלומר אתה עשית את אשר דברת עלי ע"י עבדיך הנביאים; אולם זוה הרעיון מלא פתח תקוה, כי ישלם ה' גמול לאויביו, וימלא ג"כ את אשר קרא עליהם, אך התפלל תבוא עתה כל רעתם לפיך ותחיש ישועה, כי אס תאחר, אזו אכדתי בעניי ולא תשוב עוד עיני לראות טוב, כי רבות אנקותי ולבי דו. השליך

מגלת איכה א ב

תרגום אשכנזי נח

ריבער. — אויך דיעס אויט פֿאַן דיר פֿערהענגט — אונד דאָך, ברינגסט דוא איהן, דען לענגסט פֿערקינדעטען טאָג, אָ ונד זיא מיר יא גלייך! (כב) איינסט קאָממען אויך איהרע באַזוהייטען אַללע פֿאַר דיר, אונד דוא ביזט דער ראָ כֶּער איהרער זינדען וויא דוא דער מיינען וואַרסט. — אַבער אַך! צו פֿיעל האָב איך דעס יאַממערס, מיין הערץ דעס ליי־ דענס צו פֿיעל. —

ב (א) אַה! וועלך אונגעווייט־ מער ציעהט גאָטטעס שטראַפֿגעריכט איבער ציון'ס בורג צוזאַממען! וויא שליידערט ישראל'ס שטאָלץ ער פֿאַן היממעלס־ העהע אין טיעפֿען אַברונד הין! זיינער פֿיסע שעממעל זעלבסט ניכט איינגעדענק אַם ראַכעטאָג. רייסט

עֲשִׂית הַבֹּאֲת יוֹם־קִרְאֹת וַיְהִי־ כַּמִּנִּי: (כב) תָּבֹא כָל־רַעְתָּם לְפָנַי וְעוֹלָל לָמוּ כַּאֲשֶׁר עוֹלָלָת לִי עַל כָּל־פְּשָׁעַי כִּי־רַבּוֹת אַנְחֹתַי וְלִבִּי דוֹי:

ב (א) אִיכָּה יַעִיב בְּאִפּוֹ אֲדַנִּי אֶת־בֵּית־צִיּוֹן הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־זָכַר הָדוֹם־רַגְלָיו בְּיוֹם־אִפּוֹ: כלע

בורג צוזאַממען! וויא שליידערט ישראל'ס שטאָלץ ער פֿאַן היממעלס־ העהע אין טיעפֿען אַברונד הין! זיינער פֿיסע שעממעל זעלבסט ניכט איינגעדענק אַם ראַכעטאָג. רייסט

ר ש י

בני בנותיהם: הבאת יום קראת. הלואי והבאת עליהם יום המועד שקראת עלי: ויהיו כמוני. ברעה: (כב) תבא כל רעתם לפניך. יזכרו ויסקדו עונותיהם לפניך: ועולל למו. ופעול למו כמו גם במעלליו יתזכר. וכפרי מעלליו: **ב** (א) איכה יעיב. יאפיל כד"א והשמים התקדרו בעבים: משמים ארץ. לאחר שהגביהם עד לשמים השליכס לארץ בבת אחת ולא מעט מעט מאוגרא רמא לבירא עמיקתא: הדום רגליו

ב א ו ר

ועל בני בנותיהם עכ"ל ודרך דרש הוא, וי"מ כי אתה עשית כמו שאתה, כלומר המה שזו שאתה עשית כל כך אלי: (כב) תבא, כלומר כי אין ספק שתבוא כל רעתם לפניך כשנתמלא סאתם, ואז תשלם להם על כל פשעיהם, כאשר שלמת לי, אך מ"מ עתה רבות אנויותי ועלי לבי דוי. וי"מ שהמקרא הזה עם מה שלמעלה הבאת וגו' הוא לשון תפלה לאל מי יתן שהבאת כבר עליהם היום ההוא ויהיו עתה כמוני ומי יתן שתבא כל רעתם וגו' כי אנכי פנר סבלתי יגון וכער במאוד ורבת שבעה לה נפשי הלעג והבזו ולכן העת אשר עליהם תשוב כוס ה': דוי, תדוה תמיד, כי ההבדל בין דוי לדוה כההבדל בין גונב לגונב: **ב** (א) יעיב, יאפיל בעבים כמה דאת אמר והתקדרו שמים בעבים (רש"י), ולוקח המשל הזה, מעבי הרעם השורף ומזיק באויר הנקרא בל"א (געוויטטער) שהוא אלל המזוררים הקדושים משל למשפט ה' ונקמתו ברשעים, וכן אמר פה שהשם ב"ה העלה ענני רעם הרבה על בת ציון ושלך משם ברקו להבית אש במקדשה ובארמונותיה ולהפיל חומותיה הבכורות והגבוהות: משמים, כלומר מרום גובה האויר, כעעם ערים גדולות ובכורות בשמים. וטעם תפארת ישראל בית המקדש שישראל מתפארים בו, שהוא מושב אל אליס, ואותו השליך לארץ ביום אפולא זכר כי הדום רגליו הוא: הדום, כסא קטן למנוחת הרגלים, וטעם הכנוי הזה על ב"המק, וגם ענין המנוחה

ה מ ע מ ר

ב (א) השליך משמים, יען דימה חרון אף ה' לענני הרעם לכן אמר השליך משמים וגו', כי ידוע שלהט הברק יסגש יותר במגדלים גבוהים וארזי לבנון הרמים מבנתים קטנים ועלים נמוכים. ויבער

לוי
יחי
ה
כי
ה
יח
כפוזיס
נכנסת
זבי ארץ
ולו ויש
מזיקים
שונאים
גלי ועל
בני

ו לוקני
כן אמר
וראוייה
ך בעבור
מוסגר:
זרב הדר
במלאכת
ת רעב,
מו שגבל
מלערת,
ינו שאס
לס, אז
לי שהס
מים עלי
ועל

גם נוכל
תמורה
לה אחת
מחמרים
בשית את
שלים ה'
לפניך
לבי דוי.
שליך

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ב

(ג) בַּלַע אֲדָנִי לֹא הִמְלֵאת כָּל-
נְאוֹת יַעֲקֹב הָרֶם בְּעִבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי
בֵּת יְהוּדָה הִגִּיעַ לָאָרֶץ חֲלָל
מִמְלָכָה וְשָׂרִיָּה: (ג) גִּדַע בְּהָרֵי-
אֶף כָּל קָרֵן יִשְׂרָאֵל הֵשִׁיב אֶחָזֵר
יָמִינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר בִּיעֲקֹב
כֹּאֵשׁ לְהַבָּה אֲכָלָה סָבִיב: (ד) דָּרַךְ

(ג) רייסט ניעדער אָהנע פֿער-
שאַנען יעקב'ס פרעכטיגע וואָ-
נונגען אַללע, פֿערהעערעט אין
זיינעם גריממע דיא פֿעסטען
יהודה'ס מאַכט זיא דער ערדע
גלייך; אונד שענדעט רייך אונד
אַבערהערר; (ג) שטומפֿט אין
הייסעם צאָרנע ישראל'ס מעכ-
טיגעס האַרן אַב, העלט דיא
קראַפֿט פֿאַללע רעכטע איהם
פֿאַם פֿיינדע צוריק; דאַס אין
יעקב ער נון וויטהעט, גלייך

פֿלאַממענדעם בליטצע, דער אַללעם פֿערצעהרט רינגס אומהער. (ד) ער ועלבסט שפּאַנט
דען

ר ש י

רגליו. שרפף מרגלותיו וזה בית המקדש: (ב) נאות יעקב. בתי יעקב לשון נוח: הגיע לארץ.
השפילס לארץ: חלל ממלכה ושריה. אלו ישראל שהיו קרוים ממלכת כהנים: ושריה. מדרש
אגדה יש אלו שרים של מעלה שהחליפס הממונה על האור מינה על המים והחליף כל הממונים לפי
שהיו ברשע ישראל בעלי שם המסור' שהיה יכולים להשביע הטלמים בשמות ובוטחים הם שיבטיעו את
שרי מעלה להלילס מאז וממים ומחרב ועכשיו פשהיה משביע את שר האש בשמו והוא משיב אין
ממשלה זו בידי וכן כולם: (ג) השוב אחור ימינו. השוב עלמו כמשיב אחור ימינו מלהלס בעד בניו:
(ד) דרך קשתו. לפי שכן דרך קשתות שהם חוקים לשום רגלו עליהם כשהוא בוספס לכך נכתב
בלשון

ב א ו ר

המנוחה זו, מבואר במקומות אחרים: (ב) בלע, הוא לשון השחתה והושאל מבלועת המאכל
שמאכדו מן העולם: באוח, א' תחת וי"ו כמו נוח רועים (ראב"ט) ואסר שבוו בו גם על ענין
כאה כמו בנאות שא ויהיה לפ"ו שם מורכב מן ב' עיניים כלומר בתים נאים, וכן תרגמתי:
הגיע לארץ, השפילס לארץ, וגם יחקן שמוסב על הרס, כלומר כל כך הרס עד שהגיע לארץ,
ערה עד היסוד בה: חלל, הוא הפוך מקודש כאשר מנינו ולהבדיל בין הקודש ובין החול, והנה
שורש קודש הונח על דבר המוסרש מחביריו ומיועד לדבר מה, ולכן נאמר אלל שנת ויקדשו, כי
הפרישו משארי ימים, וגבי נזיר נאמר קדוש יהיה, כי הוא מובדל משארי אנשים, וכן אמרו בלשון
חז"ל המקדש את אשתו כלומר שהפרישה לעלמו, וענין חול הוא הסובו, דבר הזה לכל ואין לו
מעלה וותרון מאר פרטי מינו, ולכן אמר פה חלל השרים כלומר שהזהו השרים לעם הארץ
כשהורידם מגדולתם, וגם הממלכה אשר היתה לפנים גברת הממלכות היתה אח"כ נאחת הסחות:
(ג) קרן, משל על תגבורת וכח אש, לפי שטיקת גבורת השור בקרניו כי בהם אויביו יגת,
ושעורו החליש כח עמו, כמו וכל קרני רשעים אגדע: ימינו, י"מ שמוסב על השם, ופרשו שלא
רנה להלס בעד עמו, והנכון שמוסב ג"כ על ישראל שהשם השיב ימין ישראל אחור שלא תשלוט
באויב. וגם הימין משל על הכה להיותה מסוגלת יותר לכל מלאכה מהיד השמאלית: ויבער,
הנמשך ממניעת הכח הזה, היה שיבער חמת האויב ביעקב נאש להבה: (ד) דרך, הוסיף לאמור
לא

ה מ ע ר

(ג) ויבער, לדעת המפרשים הוא עומד, ולי נראה שהוא יולא כמו נאש תבער יער (תהלים פ"ג ט"ו)
כדעת הראב"ע שם ועיין שרשים לרד"ק ומוסב על ה' והכוונה כי לא לבד שנתן ישראל ביד האויבים, אבל
גם ביעקב עלמו הנעיר אש המחלוקת בין קודם החרבן בין לאחר החרבן; כי אין ספק שכאשר באה
ירושלים במזור רבים ראו להסגיר העיר בעלת ידמיהו ביד נבובדנכר אך המלך והשרים נקאו לעמוד
על נפשם כנראה מדברי ירמיהו, וכן נא בפירוש את הנופלים אשר נסלו אל מלך בבל (ירמ' ל"ט ט"ו) כ"כ
ט"ו

מגלת איכה ב

קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נִצֵּב יְמִינוֹ כְּצֶרַח
וַיִּהְיֶה כָּל מַחְמַדֵּי עֵינַי בְּאֵהָל בַּת-
צִיּוֹן שֹׁפֵךְ כַּאֲשֶׁר חָמְתוּ: (ה) הִיא
אֲדָנִי | כְּאוֹיֵב בִּלְעַי יִשְׂרָאֵל בִּלְעַי
כָּל-אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׁחַת מִבְּצָרֶיהָ
וַיִּרְבַּב בְּבַת-יְהוּדָה תֵּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה:
(ו) וַיִּחַמְסוּ בְּגוֹן שִׁכּוֹ שָׁחַת מִעֲדוֹ

שכח

ר ש י

תרגום אשכנזי נט

דען באַגען, וויא דער פֿינד, שטעמט וויא דער ווידער-זאָער ווינע רעכטע אונד פֿעל-לעט יעדע אויגענלוסט, אונד שיטטעט גרים אין ציון אויס, פֿייערסגלוט! (ה) יא, ער איזט אונזער פֿינד געוואָרדען, דער עוויגע! פֿערדערבט ישראל, פֿערדערבט זיינע פֿאלעסטע, זיינע פֿעסטיגונגען אללע, אונד חייפֿט אין יהודה יאמער און אונד קלאַגעגעשרייא. (ו) טילגט זיינע היטטע, וויא דער גערט-נער

בלשון דריכה: שפך כאש חמתו. כך חבור המלה שפך חמתו שהיא כאש כי לא מלינו שפכה של אש אלא אהל חמה בדכתיב שפך חמתך על הגוים: (ה) וירב צבת יהודה. הרבה בכנסת יהודה: תאניה ותניה. לער ויללה: וירב נקוד יו"ד קמץ קטן שהוא לשון הרבה את אחרים וירב העם ויעלמו מאוד נקוד חירק שהוא לשון רבה הוא את עצמו וכן כל תיבה שפעל שלה זה"ל כגון פנה זכה בנה כן דרכם לשמש כשהוא מחסר ממנה ה"ל כשהוא מדבר על עצמו נקוד חירק כגון ויבן פרעה וכשהוא מדבר על אחרים נקוד קמץ קטן כגון ויבן זנב אל זנב. ויגל יהודה מעל אדמתו. ויגל מלך בבל את ישראל אשורה: (ו) ויחמוס. לשון כריתה וכן יחמוס בנפן בסרו. נחמוס עקביך: כגן. כמו שגוזזין ירקות הגנה: שוכו. מעונתו שכו כתיב ששכך חמתו על בניו בחורבן ביתו כך נדחש במדרש קינות: שחת מועדו. בית קדשי הקדשים שחס היה

ב א ו ר

לא די שכבש בני וימנעני מלעזור לי, אכל גם היה לעזרת אויבי, צמה שלחם גם הוא נגדי: וצב, בהקדים הפעל לפועל לא ישמור את המין. כאש חמתו, כן חבור המלה שפך חמתו שהיא כאש כי לא מלינו לשון שפכה אלא אש אכל חמה בדכתיב שפך חמתך על הגוים (רש"י) וכן תרגומתי: (ה) היה ה' באויב, ענינו לחוק ולאמת מה שיאמר בם' הקודם דרך קשתו וגו' לחמור באמת ה' הוא אויב לנו כי בלע וגו', וזה דרך מליני: ארמנותיה, בכנוי נקבה ולהלן מבלריו בכנוי זכר, כי הראשון מוסב על בת ציון, והשני על ישראל: וירב, מבעלי הה"ל ומבנין הכנע הנוסף ולכן בא בשש נקודות: ואניה, בחטף פתח הוא לשון לער ויללה מגורת ואנו ואנלו פתחיה (ישעי' ג'), ואולם שם אָנִיָּה לכנוי הסמינה הוא בחטף קמץ: (ו) ויחמוס, הכתוב הזה

ה מ ע מ ר

ט"ו) הרי שהרבה מבני ישראל השלימו עמו; ואחר החרבן כבר נודע מעשה גדליה ושמעא—אוי לארץ אשר מתרביה ומהרסיה ממנה ילאו. (ד) נצב ימינו, הראב"ע אמר יש ימין לשון זכר כמו נאדרו בכת והכשדי תרגם בחסרון הלמ"ד כלומר נצב ה' לימין האויב לעזרו כאלו הוא עצמו נר, ולדעת המבאר לא שמר המין בעבור שהקדים הפעל, ולגלי הנגינה הייתי אומר כי נצב הוא מאמר נפרד ושיעור הוא נצב לנגדי, וימינו כבר ויתורגם (אונד טטעהעט דן ויט דרעהענע דער רעכטען— וויא חוין פֿינד). ששך כאש חמתו, לדעת רש"י השיעור ששך חמתו כאש, ולא ידעתי מדוע לא יהיה נכון לומר ששך על האש כמו על רוח, ואשפוך את רוחי (יואל ג' א'), כי ששך לא יאמר רק על דבר הנגר והוב לבד, אך על כל דבר המושלך או המתנועע במהירות כמו כאין שופנו אשורי (תהלים ע"ג ב') תשתכנה אבני קדש (לקמן ד' א'), ובפרט כי האש דומה לנגר, וכן נאמר נהר, די נורין (דניאל ז'), ומזה נקרא גם האור נהר, אל תופע עליו נהרה (איוב ג' ד') וכן יאמר הלועז (פֿייערטטרקט). (ו) ויחמוס כגן שכו, המבאר הכיח דעות שונות

שְׁכַח יְהוָה וּבְצִיּוֹן מוֹעֵד וּשְׁבֹת
וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אִפּוֹ מִקֶּדֶךָ וַכָּהֵן:
(ז) זָנַח אֲדֹנָי מִזִּבְחֹו נֶאֱרַר מִקֶּדֶשׁוֹ

נער אונקרױט טילגט; דױכט
זױן שטיפֿטונגס-הױז זעלבער
ניערער, לעסט רוהע-טאָג אונד
פֿײַער-טאָג צו צױן אונטערגע-
הען, אונד שאַנט אין זײַנעם

הסגיר
אײפֿער נײַט קעניג נײַט פֿרײַעסטער. (ז) פֿערלעסט זײַנען אַלטאַר, פֿערווירקט זױן הײליג-
טהום

ר ש י

היה נועד לכנוי שנאמר ונועדתי לך שם: מלך וכהן. כדקיהו המלך ושריהו כהן גדול: (ז) ניאח.
ביטל

ב א ו ר

הזה אומר דרשני כי לדעת רש"י שפרשו כמו שגזוין ירקות הגנה כן גזו סוכתי, יחסר העיקר
שהן הירקות, והראב"ע אמר שהוא לשון חטף גלה את סוכתי כגן אשר נפלו עליו, אמנם לא
יהיה לכו"מ המשל דומה למשל באשר יראה המשיל, ורד"ק אמר בשם ר' יונה כי חמס בלשון
ערבי הסרת דבר ממקומו ונחסר הנסמך כי הראוי בסכת גן סוכתי, כלומר כמו שנקל לסתור
סכת הגן כן עשה בסכתו שהוא ליון, גם זה רחוק מלבד שלא תתכן שתח ודגש הידיעה אלל
הנסמך, ויטה מהם אמר הרב אבן יצייא וז"ל השי"ת כרת סכו והוא בה"מק, כאמרו ויהי בשלם
סכו ומעונתו בציון, כגון אשר בזמנתו בורת גנו להויתו בלתי מוליד למחיס טובי המאכל והריח
עכ"ל, הנה גם לדעתו נחסר מלת גנו, ועוד לא יושלם המשל מכל וכל, ואולם לרעי היקר
ר' יואל נראה לבארו בזאת, אמר שכל לקיחה שאינה בנחת כי אם בחטיפה מה נקרא כל"ק
חמס (וועגרוטפֿעטן, וועגרויטען, אברויטען, אויטרויטען), וטעם גן שם תואר לבעל הגנה כדעת
אבן יצייא שהבארו, להיותו נכון מאוד מפאת המשקל כמו חס, דל, ודומיהם, אכן מלת
שנו אף שכוונתו העקרית על המקדש הנוצר, אעפ"כ מפאת היותה נכתבת בס"ף שלא בדרכה
תלטרף עמה עוד כוונה אחרת דהיינו ענין קוליס ודרדרים מלשון לשנים בעיניכם (דברים ל"ג),
ויכונה עתה בשם הגנאי הזה, לפי שנתעב בעיניו ע"י התועבות שעשו שם, כאמרו כי על אפי
ועל חמתי היתה לי העיר הזאת, וטעם הכתוב א"כ כמו שהגן חומס השנים אשר בגנתו, כן
חמס השם יתעלה שוכו, דהיינו סכו אשר נהיה עתה בשנים בעיניו, וע"ד זה הוא מתורג'ן
כל"א: מועדו, מטעם אשר אועד לכם שמה, או ענינו שהוא נועד לכבודו, וכן תרגם הרמב"ם מן
שרפו כל מועדי אל (תהלים ע"ד): שכח, ע"י השחתת המקדש נססוקו הקרבנות, ונבטלו
המועדות-וטעם מלך וכהן כמו שכתב הראב"ע, כלומר גם התורה נשכחה כי הכהן מורה לעם
התורה, והמלך מחזיק ידו ומשמרהו בכחו: (ז) ונח, אמר שהזכיר הכהן, וזכר ג"כ עזיבת
המוצח

ה מ ע ר

כפי' זה הפסוק וכלם לא ישרו בעיניו, ובאר הוא דרשו ע"ש, וגם אני אבחר בדרכי ואומר כי
הכ"ף של כגן וכנוי הוי"ו של שכו עולים ויורדים בו ובחשלומו ויחמום כגנו בשכו (ואין זה זר
כנודע לכל מבין בספרי הקדש ובאשר כבר באר הרד"ק במכלול) ובא הכ"ף בסתח לידיעה לפי
שהבנוי אף במוכן ולא במכתב, והכוונה, כי הסיר גם גנו שהיא הממלכה בכלל, שארץ ישראל
היא כגן ה', גם סוכתו שהוא עיר המלוכה וכדא דכתיב וזוותרה בת ליון כסוכה בכרם (ישעיה
א' ח') גם מפאת עלמון נכון ההתדמות עיר המלוכה לסוכה בכרם כי כמו שסוכה יושב
האומר לשמור את הגן, כן בעיר המלוכה המלך עומד על משמרתו לשמור המדינה.
ואף שחת מועדו שהוא בית המקדש; ושאר הנביא דרך המדרגה (דיו טטויגערובג) ולזה
אמר בסוף הפסוק וינאץ בזעם אפּו מלך וכהן, אמר מלך נגד גן וסוכה, וכהן נגד מועדו,
ויחורגם (ער פֿערטױגטע זײַנען גֿערטען זאָהאָט זײַנער היטטע). (ז) נאר, ענינו הרחקה והשלכה
רד"ק

מגלת איכה ב

תרגום אשכנזי ס

הַסְגִּיר בְּיַד אֹיֵב חוֹמַת
אֲרָמְנוֹתֶיהָ קוֹל נִתְּנוּ בְּבֵית יְהוָה
כַּיּוֹם מוֹעֵד: (ח) הָשִׁב יְהוָה
לְהַשְׁחִית חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן נְטוּהָ
קוֹ לֹא־הָשִׁיב יָדוֹ מִבַּלַּע וַיֹּאבֵל-
חַל וְחוֹמָה יִחַדּוּ אֲמַלְלוּ: (ט) טַבְעוּ
בְּאַרְצָ שְׁעָרֶיהָ אֲבָד וְשַׁבַּר

בדיחיה

ט' זעירא

טהום, איכערגיבט דיא פֿע-
סטען מויערן אין פֿינדעם
האנד; נון ערהעבט מאַן פֿרײ-
דענרוף אין גאַטטעס טעמפעל,
אַלס וואַרע פֿעסט-פֿערוואַמ-
לונג דאָרט. (ח) לאַנגע שאַן
וואַר פֿאַם עוויגען צײַן'ס שטורץ
בעשלאָססען; נון איזט דיא
שגור געשפּאַננט! נון העלט
דיא ראַכענדע האַנד ער לענ-
גער ניכט צוריק; פֿאַן גראַם
ביז קליין איזט אַללעס מויער-
ווערק איטצט איינגע-רויסען,

ליעגט אין טריממערן זעממטליך דאַניעדער. (ט) דיא טהאַרע טיעף אין שוטט פֿערוענקט,
דיא

ר ש י

ביעל וכן נארת ברית עבדך: כיום מועד. שהיו שמחים ומשוררי' בתוכו בקול רם כן נתנו
האויבים בחורבנו קול שמחה: (ח) חשב ה' להשחית. זה ימים רבים שעלתה על דעתו כך
שנאמר כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת להסיר מעל פני: נטה קו. של משפט
ליפרע על עונינו: מבלע. מהשחית: חל וחומה. שורא ובר שורא חומה נמוכה שנגד חומה
גבוהה: (ט) טבעו בארץ שעריה. מדרש אגדה לפי שחלקו כבוד לארון שנאמר שאו שערים
ראשיכם לפיכך לא שלטה בהם ברחה וטבעו בארץ ורבותינו אמרו מעשה ידי דוד היו לפיכך לא
שלטו

ב א ו ר

המוצא והריסת מקדשו שהיא קודש הקדשים, כי שמה יצוא הכהן פעם אחת בשנה, וטעם
נאח הרחקה והשלכה מן הלז והוא מבנין הדגש, אבל לא נאסר: כיום מועד, שהיינו שמחים
ומשוררים בתוכו בקול רם, כן נתנו האויבים בחורבנו קול שמחה (רש"י): (ח) חשב ה'
להשחית, זה ימים רבים שעלתה על דעתו כך שנאמר כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר
הזאת להסירה מעל פני (רש"י), ובכל זאת האריך אפו אולי ישובו, אבל עתה כשנתמלא סאתם:
נטה קו, של משפט ליפרע על עונינו (רש"י), וכיון שנטה קו לא השיב ידו עוד מבלע עד
שיאבל חיל וחומה, ויהיה מאמר נטה קו דרך מליצה כמאמר הלועז (דער טטאב וויט געבראָן:
פֿען) על גמר הדין, שאין עוד להמלט מהעונש: חל, היא החומה קטנה סביב לחומה הגדולה
(לוינגער, פֿאַרהויער) וכן אמרו חז"ל שורא ובר שורא: אמללו, שראו אמל וכפול הלמ"ד על
הרוב בשורש הזה, כמו היהודים האומללים (נחמי"ב), אומלל אני (תהלים ו'), וענינו חולשה
וכריתה (הרד"ק). או שראו מלל והא' תחת ה"א מבנין הפעל, והראוי הומללו ע"ד השלימים,
וענין מליצה הוא לשון שזיקה, וכן החומה כשחפול, יהיו אבניה לבשר ולחזק: (ט) טבעו
בארץ שעריה, מוסב עוד למעלה, כלומר כל כך הרס את הכל כאשר יאח הקיף מלפניו עד
שנטבעו

ה מ ע מ ר

רד"ק, ודומה בהוראתו לשרש נער בעי"ן כמו וינערו רשעים ממנה (איוב ל"ח י"ג).
אין

בְּרִיחִיהָ מִלֶּכֶה וְשָׂרִיָּה בַגּוֹיִם אֵין
 תּוֹרָה גַם־נְבִיאִיהָ לֹא־מָצְאוּ הַזּוֹן
 מִיְהוָה: (י) יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יְדָמוּ
 זְקֵנֵי בַת־צִיּוֹן הַעֲלֹו עֵפֶר עַל־
 רֵאשֵׁם הַגְּרוֹ שְׂקִים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ
 רֵאשֵׁן בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם: (יא) כָּלוּ
 בְּדַמְעוֹת עֵינַי הַמְרַמְרוּ מֵעֵי

דיא ריעגעל צערבראָפֿען אונד
 צערשמעטטערט—דער קעניג
 אונד דיא פֿירסטען אונטער
 באַרבאַרען, נירגענדס צורעכט=
 ווייזונג, זעלבסט פראָפֿעטען
 עמפֿפֿאָהן קיינע ווייזונגונג
 מעהר פֿאָם העררן. (י) דאָרום
 זיטצען ציון'ס גרייזע אויף האַר=
 טער ערדע שפראַכלאָז דא,
 דאָ הויפט מיט אַשע בעשטריי=
 עט, דען לייב אין זעקקען גע=
 היללטן; אונד ירושלים'ס טעכ=
 טער וואַנדעלן מיט געוענקטעם

נשפך

הויפט אומהער. (יא) מיין אויג פֿערגעהט פֿאַר טהרענען, מיין אינג'רעס גליהט פֿאַר קוממער,

ר ש י

שלטו בהם אויבים: אין תורה. אין בהם מורה הוראה: (י) ישבו לארץ וגו'. כמשמעו ומדרש
 אגדה נבוכדנאצר הושיבם לארץ כשמרד בו לדקיהו ועבר על שבעתו בא וישב לו בדפנה של
 אנטוכיא ושלא בשביל סנהדרין ובאו לקראתו וראה אותם אנשים של לורה והושיב אותם בכתדראות
 של זהב ואמר להם סדרו לי תורתכם פרשה ופרשה ותרגומה לי כיון שהגיעו לפרשת גדרים
 אמר להם אם הוא רוכה לחזור יכול הוא לחזור אמרו לו ילך אלל חכם ויתיר לו אמר להם
 א"כ התרתם לדקיהו את שבעתו לזה ושמוס והושיבום לארץ וקשרו שערות ראשם
 בזונות הסוסים וגרוס. (יא) חמרמרו. רגז"ל יליט בלעז דרך בני מעיים כמשלבים אדם לאור
 הם

ב א ו ר

שנטבעו בארץ שעריה וכו': אין חורה, אין עוד הוראת דרך, כי מי יורה את הדרך אשר
 ילכו בה, הלא מלכה ושריה בגוים, ונביאיה גם הם לא מצאו חזון מה'. או מחמת עונש
 או מטעם שכתב הרמב"ם בספרו מורה נבוכים (ח"ב פרק ל"ו), כי שלימות כל המדמה תפסק
 ותבטל מהעלבות, ולכן ידמו זקני בת ציון, כי לא ידעו מה לעשות: (י) ידמו, שורש דוס
 נאמר על שתיקת הפה וגם על שתיקת הלב והוא סבלנות כמו שכתב הרב השלם מוה' הירץ
 ויזל נר"ו בבאורו לס' ויקרא. אמנם לדעתי מה שנאמר מזה השורש על השתיקה, יורה על
 השתיקה היותר עלומה כאלו בטלו כלי המצטא, וזוה יתדמה עם הוראותו האחרת, דהיינו
 סבלנות שהוא בטל ממתשבות יגון ולער לבלי הרהר כלל עליהם כאלו לא היו, והוא אל אח"כ
 גם על המקום דהיינו עמידה במקום מבלי להתנועע אנה ואנה, כמו וידום השמש, וזוה
 המין יאמר ג"כ ידמו כאבן, כמו שתרגם אדונינו הרמב"ם ז"ל שם, ואף פה נאמר על שתיקה
 היותר עלומה, מחמת גדול הלער והיגון המה ידמו כאבן, וטעם העלו עפר בדרך האבלים:
 הורידו לארץ ראשן, זה ג"כ דרך הלער והיגון, ואחר שהזכיר זקני בת ציון, זוכר ג"כ בתולותיה:
 (יא) כלו בדמעות עיני, ר"ל הליחות שבעין אשר בו ישמר הראות כמעט שכלו מרוב הדמעות
 שגרו

ה מ ע ר

(ט"ו) אין חורה, הכשדי תרגם בחסרון כי, ויהיה אין תורה לנתינת טעם, ופירש הוא לפי דרכו ולדבריו
 נוכל לפרש על פי פשוטו, שאמר טבעו בארץ שעריה ועי"ז נלכדה העיר ומלכה ושריה הלכו בגולה, וכל
 זאת היתה יען אין תורה, לא היה איש אשר יורה כדת מה לעשות, כי גם הנביאים לא מצאו חזון,
 והזקנים ישבו לארץ וידמו ועי"ז לא קם עוד רוח ביושבי העיר, והבתולות הורידו לארץ ראשן.
 בהחעטפס

מגלת איכה ב

תרגום אשכנזי סא

מיינע גאללע ערגייסט זיך, אָב
דעם אונגליקע מיינס פֿאַלקעם
דעם קינדער אונד זייגלינגע אין
אללען שטראַסען פֿאַר הונגער
פֿערשמאַכטען. (יג) לאַללענד
פֿלעהען זיא איהרע מיטטער
אום בראָד אונד וויין, קרוימ־
מען וויא פֿערוואונדעטע זיך
אויף אַפֿפֿנער שטראַסע, אונד
הויכען איהרען גייסט אויס אין
דער מוטטער שאַאס. (יג) ווען,
אַ טאַכטער ירושלים! זאַלל צום
לינדערנדען בייאשפיעל, איך
עהנליך דיר פֿינדען? ווען דיר
צום טראַסט ענטגען שטעל־

נִשְׁפָּךְ לָאָרֶץ כְּבַדִּי עַל־שֶׁבֶר בֵּת־
עַמִּי בַעֲטָף עוֹלָל וַיִּזְנֶק בְּרַחֲבוֹת
קְרִיָה: (יג) לְאַמְתָּם יֹאמְרוּ אִיהֶ
דָּגָן וַיִּינּוּ בְּהִתְעַטְפָּם כִּהְלָל
בְּרַחֲבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם
אֶל־חֵיק אַמְתָּם: (יג) מָה אַעוֹדֶךָ
מָה אֲדַמָּה־לָּךְ הַבֵּת יְרוּשָׁלַם מָה
אֲשׁוּה־לָּךְ וְאַנְהַמֶּךָ בְּתוֹלַת בֵּת־
צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל כֵּיָם שְׁבַרְךָ מִי

אָעוֹדֶךָ קרי
ירפא

לען אַ יונגפֿרײליכע טאַכטער ציין? אַך אונאויסמעסבאַר וויא דאַוועלטמעער איזט דיין שטורץ,
ווער

ר ש י

הם כווליס ומתחמרכים: בעטף. פשמיי"ר: (יג) מה אעידך ומה אדמה לך. לומר לך מה
תתמהי על שברך הלא אף לאומה פלונית אירע כמותך: מה אזה לך ואנחמך. כשצאה לרה
על

ב א ו ר

שגרו בבכי, וכל ליחות הגוף ג"כ נתיבצו מרוב הדאגות באופן כי חמרמו מעי ונכוולו מרוב
היוצב (אכן יחייא): כבדי, אמרו שהטעם על המרה כי המין שלה יורד על הכבד דרך הסמפונות
והם יקבל סגולותיו לפעול עסקיו בגוף אשר נסלו בגורלו וכן הוא אומר ישפך לארץ מררתי (איוב
י"ו), ובעבור האחזה הזאת יתגלפו, וטעם שפיכת המרה, כי כאשר נודע צעת אשר יתפעל האדם
מהתפעלויות הכעס והחיומה או היגון, ישפך המרה בתוך הקיבה, וע"י כך יסובב שיקיא האדם
ובהקיא יוליא ג"כ ליחוי המרה וזה טעם לארץ: בעטף, בחסרון ה"א בנין הנפעל, וכחזר רש"י
פשמיי"ר בלע"ז (כ"ל פאמער קהנשעכטיג ווערדען בל"א), וטעם ב"ת כמו צעבור: (יג) לאמותם,
לאחר שאמר דרך כלל יספר פרטי הצרה הזאת, ואמר העוללים ויונקים שוכבים בחזכות מחולשת
הרעב ומבקשים מזון מאמותם, אך אין להן מה איתנו כי כבד הרעב מאוד, ולכן תחעטף נפשם
כחלל חרב אשר יתהפך אנה ואנה טרם לאת נפשו מרוב היסורין, ואח"כ שופכים נפשם (כנוי
למיתה) בחיק אמותם. וזכר האם ולא זכר האב, כמו שכתב הראב"ע לפי שהיא המינקת, או
שרחמי האם יותר על הבנים משל אב, ועיניה רואות בניה מתים בחיקה מפני הרעב: (יג) מה
אעידך, כשצאה לרה על אדם אומרים לו אף בפלוני עלתה כך תחומים הם לו, אבל לנגדך
מה אדמה לומר לך מה תתמהי על שברך הלא לאומה פלונית אירע ג"כ (רש"י), וכפל הלשון
צעבור עולם ההתפעלות: כי גדול כים שברך, כמו שאי אפשר לאיש למוד את הים בשעלו, כן
אי אפשר למוד שברך בשבר אחר ולאמור עליו שהוא נדמה לו, כי הוא גדול מכולם בהפלגה
מאודית

ה מ ע ר

(יב) בהתעטפם, לדעתי בני"ת נמלות בהתעטפם ובהשתפך המה כמו צעוד (וועהרענד) והכוונה
כי גם צעת אשר יתעטפו כחלל וברגע לאת נפשם עוד לאמותם יאמרו איה דגן ויין, וזה בודאי
מגנת לב לכל השומע. (יג) כי גדול כים שברך, ופה תרגם הכשדי, שהכוונה, כי גדול במשברי
ים אס יעלו שמים, שברך. (טז) ויחרקו

יִרְפָּא־לְךָ: (יד) נְבִיאִיךָ חָזוּ לְךָ
 שׂוֹא וְתַפֵּל וְלֹא־גָלוּ עַל־עוֹנֶיךָ
 רְהַשִּׁיב שְׁבִיחֶךָ וַיַּחְזוּ לְךָ מִשְׁאוֹת
 שׂוֹא וּמְדוּחִים: (טו) סָפְקוּ עֲלֶיךָ
 כַּפִּים כָּל־עַבְרֵי־דָרֶךְ שָׂרְקוּ וַיִּנְעוּ
 רֹאשָׁם עַל־בֵּית יְרוּשָׁלַם הַזֹּאת
 הַעִיר שֶׁיֵּאמְרוּ כְּלִילַת יוֹסִי מְשׁוֹשׁ
 לְכָל־הָאָרֶץ: (טז) פָּצוּ עֲלֶיךָ פִּיהֶם

ווער קאן דיא וואונדע דיר היי?
 לען? (יד) דיינע פראפעטען? —
 זיא האבען דורך טרוג אונד אונד
 זין דייך געטיישט, נייע דייך
 שטרעפליכעס אונרעכט דיר
 אויפגעדעקט, דאס פאן דיינער
 ווילדהייט זיא צוריק דייך בראכט
 טען, אונד לאגען דיר נור שמיג
 כעלנדע געוויכטע דער צוקונפט.
 (טו) נון שלאגען רייזענדע דיא
 הענדע צוזאמען איבער דייך,
 שיטטעלן פערוואונדערנד דאן
 הויפט אַ ירושלים, אויזט דיעס
 דיא זא בערויהמטע שטארט?

שְׁבוּתָךְ קרי

דיא קראנע דער שענהייט? דעם ערדבאללס וואננע דיעס? (טז) דאן רייסען דיא פיינדע
 דען

ר ש י

על אדם אומר לו אף בבלוני עלתה כך תנחומים הם לו: (יד) שוא ותפל. דברים שאין בהם
 טעם ובלאזן לעז אפלאטרימנט: ולא גלו על עונך. להוכיח דרךך על פניך: להשיב שנותך.
 לישר מזכותך לאן שובב' שובבי'. וילך שובב. ומדוחים. הדיחוק מעלי: (טו) שרקו. נוסח
 בפיו סיב' ליר בלעז ודרך אדם לעשות כן הרואה דבר חשוב שחבר וכלה: כלילת יוסי. כל היוסי
 היה אלה: (טז) פצו עליך פיהם. מפני מה הקדים פ"ה לעי"ן מפני שהיו אומרי' בפיהם
 מה

ב א ו ר

מאודות: (יד) נביאיך, אחר שאמר מי ירפא לך הוסיף לאמור הכי תחשבי שנביאיך ירפאו לך?
 הם אחר חזו לך שוא ותפל באמרו שלום שלום ואין שלום, הלא המה היו בעוכריך, כמה שלא
 גלו לך עונך להשיבך מדרכיך הרעים ולהגילך מהעונש. ולא זו בלבד אלא גם הסיחוך והדיחוך
 במשאות שוא, למען הוסיף עון על פשע. וטעם תפל כמו שכתב רש"י דברים שאין בהם טעם.
 אפלאטרימנט בלע"ז (ול"ל אבסורדימענט, חבגעטשחוקט, זונספערנימפטיג): ולא גלו על
 עונך, פ"ה לא הסירו הדבר ההוא המנסה והמעלים את עונך להראותך אותו, וזה טעם של מלת
 על, מלאזן גל מעלי חרפה וכו' (תהלים קי"ט), וטעם עון כמשעו, או שהוא לאן עונש,
 כלומר לא גלו לך העונש אשר בהכרח ימלא לך באחרית הימים, ואפשר שהטעם על ב' ענינים
 יחד: (טו) ספקו, ועתה ראה והכר מה עשית לך בנחוקך עליהם, כי כל העובר עליך יספוק
 בפיו מרוב תמיהתו על מעמדך אשר הוא במדרגה התחתונה. שרקו, נוסח בפיו סיב' בלע"ז
 (והוא סיפונער, פפויפען, ליטען בל"א) ודרך אדם לעשות כן שהוא רואה דבר חשוב שחבר וכלה
 (רש"י): כלילת, כל היוסי היה אלה (רש"י), ויתורגם לפ"ז (דיו פאן זון וואונדע טענהייט) אמנם
 יתכן שהוא שם, והנפרד כלילה, והנוסמך כלילת, וישערו כתר של יוסי כלומר המזכר ביוסי, וכן
 ת' הרמז"מן ז"ל כיון מכלל יוסי (תהלים נ"א): משוש כל הארץ, כמו שאמר יפה נוף משוש
 כל הארץ (שם מ"ח): (טז) פצו עליך פיהם, האויבים כשזומעים אלת עוברי דרך, מתפארים
 נגדיהם ואומרים להם, מה תתמהו, אנחנו כבשנוה ובלענו העיר המפוארה הזאת. אתם
 תמהים, אבל אנחנו קווינו כבר זמן רב לזה היום, אשר עתה מלאנוהו. ולדעת המפרשים המקרא
 הזה אינו תשובת האויבים לעוברי דרך, רק הוא בפני עצמו, כי למעלה ספר הכתוב דברי העוברי'
 המתמיהים, ועתה מספר דברי האויבים אשר שזים ושמתים ליום אידם, וכל זאת באה לה ע"י
 בטחונה

מגלת איכה ב

כָּל־אֵיבֵיךָ שָׂרְקוּ וַיַּחֲרִקוּ־שָׁן
אָמְרוּ בְּלַעֲנוּ אֶךְ זֶה הַיּוֹם שִׁקּוּיָנָהוּ
מִצְאָנוּ רֵאִינוּ: (יז) עֲשֵׂה יְהוָה
אֲשֶׁר זָמַם בְּצַע אֲמַרְתוּ אֲשֶׁר
צִוָּה מִימֵי־קֶדֶם הַרֶם וְלֹא הָמַל
וַיִּשְׁמַח עֲלֶיךָ אוֹיֵב הַרִים קָרוּ
צָרֶיךָ: (יח) צָעַק לִבָּם אֶל־אֲדֹנָי
הוֹמַת בַּת־צִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָהֵר

דמעה

תרגום אשכנזי סב

דעו ראבען אויף, בלעקן האָהנ־
צישענד, דיא צעהנע, ערווי־
דערן: וויר, וויר האַבען זיא
פֿערשלונגען! איין לענגסט גע־
ווירשטער טאג איזט דיעס. אַה!
וויר ערלעכטען איהן! זאָהען
איהן! (יז) זאָ האַט דער עוויגע
זינען פֿאַרזאָמפֿן אויסגעפֿיהרט!
דיא לענגסט פֿערקינדִיגטע
דראָהונג אין ערפֿיללונג גע־
בראַכט! ליעס צוגרונדע ריכטען
אַללעס, אָהנע שאַנונג; ליעס
פֿיינדע פֿראָהלאַקקען, אונד
באַרכאַרן שטאַלצירן! (יח) אויס
איהרעם גרויזאַמען הערצען
דרינגט פֿריידענגעשרייא ביו צום היממעל עמפֿאַר. אָ ציין! לאַס צעהרען וויר בעכע פֿליע־

סען

ר ש י

מה שלא ראו בעיניהם: (יז) בלע אמרתו. כלה גזרתו כמו יתר ידו ויבלעני: אשר טוה מימי קדם. מה שכתוב בתורה ויסכתי ליסרה לחכם שבע:

(יח) פוגת

ב א ו ר

בטוונה בנביאיה כמו שנאמר למעלה, אמנם מפאת יופי המשך המקראות נראה פי' הראשון יותר נכון: שרקו, יש שריקה מתוך תמיהה כדלעיל, ויש שריקה מתוך התול: מצאנו ראינו, הנפל בעבור עולם השמחה: (יז) עשה ה', דברי המקוק אל ירושלים: וטעם בלע כלה, כי השם מלא עתה מה שנאמר כבר על ידי עבדיו הנביאים על העיר הזאת: הרים קרו צריך, הוא ההפוך מן גדע קרו, והוא משל להליכה בקומה זקופה, ולמתנאה שמראה עצמו כנוטח על גבורתו וכזו: (יח) צעק לבם אל ה', אמר הראב"ע הטעם לבם אל לרך, ונראה לי המשך המקראות, שכיון שזכר למעלה גאות האויבים, ישנו עתה להרחבת פיהם, ויאמר מתוך שמחה המה לויעקים בכל מאמלי לבם. והנה רבים מהמכרשים ומהמעתיקים שאלים, אם מוסב המקרא הזה על האויבים, איך יאמר אל ה', הלא האויבים האלה, לא ידעו ולא יבינו את ה', ואיך יקראו אליו? אמנם התשובה ע"ז, כי טעם אל ה', עד השמים, כלומר כל כך צעקו עד שהגיע קולם אל רום גובה השמים, כי כבר נודע שדרך הכתוב לסמוך כל דבר גדול וגבוה אל השם, כמו שנאמר בהררי אל והדומה, וכן נמצא כמה פעמים להפך, שיכונה השם ב"ה בלשון גבוה, כמו לוחמים לי מרום (תהלים נ"ו), ופי' רש"י מרום הוא שם של הקב"ה, כי אשא אל שמים ידי (דברים ל"ב), פי' הוא ז"ל, אשא אל עלמי ידי, ודומיהם רבים, וגם מלאנו בלשון חז"ל (במס' תענית דף י"ח א'), הלכו והסגינו בלילה, או שמים וכו', ופי' רש"י ז"ל אכה ה', וכן דרך הלוגז לחמור (ן היחזעזע!) בייק היחזעזע): הומת בת ציין, אמר מד מן תבריא שהוא כמו בתולת בת ציין, ע"ד הכתוב אם חומה היא

ה מ ע ר

(טו) ויחרקו שן, ענין החריקה הוא שאם יתקלף איש על חברו וחמתו בערה בו ידחק השנים כאלו ידוק את אויביו בשניו, ולזה אמרו בלענו, כלומר חשבו כי כבר בלעו אותם, ויתורגס (יז) העהנען, קנידטען דיא לעהנע, דענקען וויר העכטן יזא טאָן פֿערטלונגען. (יח) הומת בת ציין, כתב

תרגום אשכנזי

סען, טאג אונד נאכט, אונ-
אויפהאלטזאם מיססען זיא
רועעלן, ניע דוא דיינעם אויגע
רווע געננען. (יט) אויף, קלא-
גע לויט נעכטע דורך! ביים אנט-
בעגן יעדער נאכטוואכע, ער-
גיים דיין הערץ וויא וואססער,
פאר דעם העררן; העבע דיינע
הענדע צואיהם עמפאר, אום
דיינער קינדער לעבען וויללען,
דיא פאר הונגער פערשמאכ-
טען אן אללען עקקען דער
שטראססען. (כ) א עוויגער!
שויע הער אונד זעהען ווען האט
דיינע שטראפענדע האנד יע
זא הארט געטראפען? זאל-
לען מיטטער אייגענע לייבעם-
פרכט

מגלת איכה ב

דמעה יזמם ולילה אל-תתני
פוגת לך אל-תדם בת-עיניך:
(יט) קומי רני בלילה לראש
אשמרות שפכי כמים לך נכה
פני אדני שאי אליו כפיד על-
נפש עול לך העטופים ברעב
בראש כל-חוצות: (כ) ראה יהוה
והביטה למי עוללת כה אם-
תאכלנה נשים פרים עללי

טפחים

בלילה קי

ר ש י

(יח) פוגת. העברה טרישאמי"נט כמו ויפג לבו: בת עיניך. שחור של עין שקורין פורני"לש:
(יט) אשמרות. שתי חלקי הלילה שהלילה נחלק לשלשה חלקים כמ"ש רבותינו במסכת ברכות:
העטופים. אשמי"ן בלעז עוללי טפוחים ילדים רכים שעודן גדלים בעטופי אמותם ורבותינו דרשוהו
על דואג בן יוסף שהיתה אמו מודדתו בעטפחים ככל יום לתת זהב לבית המקדש לפי מה שהיה
גדל ולבסוף חללתו:

חס

ב א ו ר

היא, (שיר ה'), וטעמו מוסב אחר ופנים. בח עיניך, שחור של עין שקורין פורני"לש (רש"י)
וכל"א (אויגענאפפען): (יט) רני, כמו שהם מעלים לעקתם מהוך שמחה, בן תלעקי גם את
לעקת יללה אל ה', אולי ירחמך: לראש אשמרות, כי הלילה נחלק לשלשה חלקים, וכל חלק
נקרא אשמורה, וטעם על נפש, כמו בעבור נפש: (כ) ראה ה', הם דברי ליון אשר תאמר לה'.
למי עוללת כה, הר"י עראמה פי' כה, ראה ה', אם ימלא עוד עיר או אומה בארץ אשר עוללת
לה

ה מ ע ר

כתב המבאר: אמר חד מן חבריא שהוא כמו בתולת וכו' וטעמו מוסב אחר ופנים ע"כ,
ולא זכיתי להבין דבריו; כי אם בוונתו שחומת בת ליון מוסב גם על לעק לבס אל ה'
הנה מלבד שאין לזה שייכות עם הפירוש מן חד מן חבריא, כי גם אם חומה היא נוכל לפרש
כן, ויחס המליץ לה לב כמו שאמר אל תדום בת עיניך, מלבד זה יוקשה איך יאמר לבס בכנוי
רבים זכרים, וחומה או בתולה נקבה יחידה, ולדעת הכסדי לבס מוסב על ישראל, ולדבריו יבא
המקור במקום הלז, ואין זה זר כנודע, ושעורו אתה לבס לעק אל ה'. (יט) על נפש עוללת,
לדעת החכם המבאר יהיה כמו בעבור, ונוכל לפרשו כפשוטו ביחס המקום, כי דימה כפשוטו את
ליון שחמה על נפשות עולליה העטופים ברעב.

אם

מגלת איכה ב

תרגום אשכנזי סג

טַפְּהִים אִם־יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ אֲדָנִי
כִּהֵן וְנָבִיא: (כא) שִׁכְבוּ לְאֶרֶץ
חֻצוֹת נָעַר וְזָקֵן בְּתוֹלְתֵי וּבַחֹרֵי
נִפְּלוּ בַּחֲרֵב הַרְגָה בְּיוֹם אִפְּךָ
טַבַּחַת לֹא חָמְלָת: (כב) תִּקְרָא
כְּיוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסְבִּיב וְלֹא
הָיָה בְּיוֹם אִפְּ־יְהוָה פְּלִיט וְשָׁרִיד
אֲשֶׁר־טַפְּחָתִי וְרַב־יְתִי אִיבֵי כָלֵם:

פְּרוֹכֵט פֶּעֶרְצֵה־רַעַן? דִּיא מִיָּה־
זָאם עֶרְצָאָנְעֵן קִינְדֶּר! זְאָלֵל
אִין גְּאָטְטֶעס הִילִיגְטְהוּם מֵאָן
נִיעֶדֶר מֶעֶטְצֶעלֵן, זָא פֶּרִיע־
סְטֶער, אַלֶם פֶּרְאָפֶּעט?
(כא) קִנְאָבֶען אונד גֵּרִיזֶע, יִינֶג־
לִינֶע אונד מֶעֶדְכֶען, לִיעֶגֶען
הוִיפֶענוֹוִיזֶע אויף דֶען שְׁטֵרָא־ס
סֶען אומהֶער, דורך דָּאן
שווערֶדט גֶעפֶּעלֶלט; דִּיא דוא
גֶעפֶּעלֶלט, אָם טָאָגֶע דִּיעֶסֶם
צָאָרְנֶעס, דוא אָהנֶע מִיט־
לִידֶען ערוֹוִירְגֶען לִיעֶסֶסֶט;
(כב) אַלֶם, גֵּלִיךְ צו אִיעֶסֶם
פֶּעסֶטֶע, דוא מִיעֶ פֶּירֶכְטֶער־

אני

לִיעֶען נֶאכְבָּאָרֶען אַלֶלֶע אום מִךְ צוֹאָמֶען רִיעֶפֶסֶט, אונד קִיין שוֹאָפֶּער אִיבֶער־
רֶעסֶט, קִיין פֶּלִיכְטִינֶג, מִיר אָם רֶאָכְטֶאָגֶע גְּאָטְטֶעס בִּלְעִיב — דִּיא אִיךְ זָא וְאָרְג־
פֶּעלְטִיג מִיר עֶרְצָאָנְעֵן, אַךְ! דֶּער פֶּינֶד הָאָט זִיא אַלֶלֶע אויפֶּגֶרִיעֶבֶען.

אִיךְ

ר ש י

(כ) אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ ה' כִּהֵן וְנָבִיא. רוח הקדש משיבתם וכי נאה לכם שהרגתם את זכריה בן יהוידע כמו שכתוב בדברי הימים שהוכיחם כאשרו להשתחוות לוואש ועשאוהו אשרת כנענים ורוח לבשה את זכריה בן יהוידע והיה כהן ונביא והרגוהו בעזרה: (כב) תקרא ביום מועד. כמו קראת ולשון הווה הוא: מגורי. שכיני הרעים להאסף עלי להשחית: אשר טפחתי ורבתי אויבי כלם. הילדים אשר טפחתי וגדלתי אותם בא האויב וכלה אותם:

אני

ב א ו ר

לֹא נֶאֱשַׁר עוֹלֵלֶת לִי? כִּי אֲנִי וּמְתִי יִמְלֹא עוֹד שֶׁאֲבִלוּ נָשִׁים פְּרִים, כֹּאֲשֶׁר הוֹזַרְתִּי לֵאכּוֹל מִפְּנֵי הָרֶעַב? וַיְהִיָּה לִבִּי הַעֲתִיד שֶׁל תִּאֲכַלְנָה בְּמִקּוֹם הָעֵבֶר, אִו בְּמִקּוֹם צִינוּרֵי כְּדָרְכוֹ, וַיִּמְּ הַטֶּעֶם, רָחַם ה' מֵה עֲשִׂית? הַרוּלָה אֲתָה שֶׁתִּאֲכַלְנָה וְכוּ' וַיּוֹאֵל לִבִּי הַעֲתִיד עַל נִכּוֹן: טְפוּחִים, מְגוֹרֵת טַפַּח כְּמִנְהַג הַנָּשִׁים עִם יִלְדֵיהֶן הַקְטָנִים שִׁישׁוּ (הַרְאֵב־ע) אִו שְׁהוּא מִלְּשׁוֹן מִטְפַּחַת שֶׁהִילֵד נִתַּן בְּתוֹכָהּ (וַיִּקְקֶעֶן קִינְדֶּר): (כב) תִּקְרָא, כְּמוֹ קִרְאָת וּלְשׁוֹן הוּוֹה הוּוֹה (רֶשׁ"י), וְהוּוֹה מוֹסֵב לְמַעֲלֵה בְּתוֹלְתֵי וּבַחֹרֵי אֲשֶׁר הִרְגַת בְּיוֹם אִפְּךָ בַּעַת שֶׁקִּרְאָת וְגו': מְגוּרֵי, שְׂכִינֵי הָרָעִים, אִו שְׁהוּא מִלְּשׁוֹן גּוֹרוֹ לְכֶם מִפְּנֵי חֲרֵב, וּבְתִרְגוּמֵי חֲבֵרְתִי שְׁתִי הַכּוֹוֹנוֹת יִחַד: בְּיוֹם אִפְּ ה', בָּא שֶׁשֶׁס תַּחַת הַכּוֹוִי כְּדָרְכוֹ לְפַעֲמִים בַּלֶּהֱק וְשֶׁעוֹרוֹ בְּיוֹם אִפְּךָ: אֲשֶׁר טַפְּחָתִי, הִילְדִים אֲשֶׁר גִּדְלָתִי וְרוֹמַמְתִּי בָא הָאוִיב וְכֹלָה אֲתָם:

אני

ה מ ע ר

(כ) אִם יִהְיֶה, כָּלֵם הַסְפָּרִים שְׂרָאִיתִי הַנוֹסָחָא בְּתִרְגוּם הָאֶרְמִית הִיא: כְּמֵה דְקַטְלָתוֹן יִת זְכָרִיהָ בְּ עֵדוֹ כְּהֵנָּח רֵבֵא וְכוּ' וְהוּוֹה טַעוֹת מְבוֹרֵר כִּי זְכָרִיהָ בֵּן בְּרִכְיָה בֵּן עֵדוֹ הַתְּנַכָּא בְּיַמֵּי דְרִיזוּס בְּתַחֲלַת בְּיָמֵי בֵּית שֵׁנִי, וְלֹא מִלִּינוּ שְׁהִיָּה כִּהֵן אִו שְׁהִרְגוּ וּלְכֵן אִין סַבְּק כִּי כָּלֵל זְכָרִיהָ בֵּן יְהוּדֵעַ שְׁזִיָּה בְּיַמֵּי יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְהוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּרְגְמוּהוּ אֲבָן בְּמַכּוֹת הַמֶּלֶךְ כְּזֹכֵר בְּד"ה ב' כ"ד כ' כ"ג, וְכֵן הוּוֹה בְּדָבְרֵי רֶשׁ"י כֹּאֲן.

בשבת

ג (א) איך בין דער מאן דער דאן עלענד זעלבסט געזע-
הען, מיט זיינעם גריממעם
שרעקענפאללער רוטהע!
(ב) מיך ריסעס פארט, אונד
טרעיע מיך אומהער, אין טיעפער דונקעלהייט, גירגענרס העללע; (ג) אן אונד שווינגט
זיי

ג (א) אָנִי הִגְבַּר רָאָה עֵינֵי בְּשִׁבְטִי
עֲבַרְתָּו: (ב) אֹתִי נָהַג וַיִּלְךְ
חֶשֶׁךְ וְלֹא-אֹר: (ג) אֵךְ בִּי יֵשֶׁב
יֵהָפֵךְ

ר ש י

ג (א) אני הגבר ראה עני. היה מתאונן ירמיה לומר אני הגבר ראה עני אשר ראה עוני מכל הנביאים שנתנבאו על חורבן הבית שבימיהם לא נחרב הבית כי אם בימי: בשבט עברתו. של רודה ומכה הוא הקב"ה: (ג) אך בי ישוב. אני לכדי לוקה תמיד כי כל תשובות מכותיו עלי

ב א ו ר

ג (א) אני הגבר ראה, ראה תחת ראיתי וכן ונשאר אני (ראב"ע), ואינו דומה כי אם (ביחזקאל ט"ו) לריך להיות ונשארתי אחר שאמר אני בלשון מ"ב, אך לפי שהקדים הפעל לפועל לא שמר את המין, אבל פה, אלו נחסר מלת הגבר היה לריך לומר ראיתי כי אז היה פעל ראה נשאר על מלת אני, אולם עתה שאמר הגבר, יהיה מלת הגבר נשאר, וזה שקדקד רש"י בלשון להוסיף מלת אשר, אלא שמדרך המליצה לקצר ביחוסים, או שמלות ראה עני וגו' מאמר הנעשה לשם תואר של הנשוא ההוא וכמו שכתבתי בפסוק בתולתי ובחורי וגו'. וטעם אני כמו שכתב הראב"ע שמוסב על ירמיהו או על כל אחד מישראל ועיין מוזת במ"ה: עני, לדעת הראב"ע הוא סמוך ויחסר מקום השבות או הגלות, וגם יאמר שנסמך אל שבת, והב' נהפך' כמו ותשם בסוף עיניה, והראוי עני שבת בעברתו, וטעם ראה הרגיש. אמנם הנכון כדעת הר"י עראמה אשר אמר מלת עני הוא שם ובא בהפסק בק"ח ע"מ ואל דק"י לכס (יש"ע) ס"ב ו', וידמה העני לאיש אחר אשר בידו שבת הנוגש לרדות ולענוש בו, ולכן אמר אני הגבר ראה אותו עני עכ"ל ודרך המשוררים הוא לדבר מדברים בלתי עלמיים אשר אינם נמצאים בפועל, כאלו המה גופים עלמיים ופועלים כרעונם, ול הג' י' אותם (רעוני ל' מר' לתת להם גוף ונשמה דעת ורעון), והענין הזה ידוע אצל בעלי מלאכת השיר האחרונים בשם (פערוזיקאליקאליקון), וכן הענין באו, ידבר מהעוני באלו הוא גוף עלמי, והוא ראה אותו בא' אליו עם שבתו אשר בידו, והכנוי של עברתו מוסב על עני הנזכר, וכן כל הפעלים המזכרים למטה כגון נהג בלה גדר וכו' מוסבים על שם העני הזה. והנה המקוון ספר בואת הקנה הרעות הרבות אשר מלאו אותו ואשר עשה לו העוני הזה באופנים שונים, פעם ימשיל עצמו, כאלו העוני יוליכהו במקום חושך ואפילה ושם יכהו במכות רבות, פעם יסגיר בעדו למען שלא יוכל לברוח ולמען סבול הכרות האלה וכו', כמו שיבואר, עד כאשר סיים לספר הכרות שעברו עליו ונשאר באשם תקוה, אז מספר איך שנפשו עליו השתוחחה, וכמעט חטא בקרבו לולא רוח בינתו השיבהו ויחזיקהו לעמוד על כנו, להתחולל אל ה' שישוב וירחם עליו, כל זאת הוא ענין וכוונת הכללי בואת הקינה, ומעתה אבארה בפרטיות: (ב) ולא אור, בא הגמל להכללת החושך, או שדרך הלשון לדבר כן כמו חנם אין כסף, מת אחה ולא תחיה, ודומיהם רבים: (ג) אך בי, אני לכדי לוקה תמיד כי כל

ה מ ע מ ר

ג (א) בשבט עברתו, לדעתי כל כנויי הנסתר הנביאים בפרשה על ה' יסובו, ואם לא נזכר הוא נודע בעלמו—אולם לכוונה מיוחדת העלים את שמו כאלו ירע בעיניו להזכיר את שם העלם הנכבד מקור כל הטובות על כל הרעות אשר באותוהו ולדמותו פעם לאיש אכזרי לא יחוס ולא יחמול על נקי כפיס, ופעם לדוב שכול וארי טורף ויתר התארים בלי נאותים לשם קדשו, ושעור הכתוב הזה: אני הגבר אשר בשבט עברתו ראה את עני, כלומר זה היה שבת עברתו הראני את כל אלה, לי ולא לאחר וכמו שפי' רש"י ז"ל, ויהי הבית בית העזר. (ב, ג, ד) הסקוקים האלה נמשנו על פסוק א' והכוונה כי בשבט

מגלת איכה ג

וַיִּפֶּן יְדוֹ כָּל-הַיּוֹם: (ד) בְּלֵה
בְּשָׂרֵי וְעוֹרֵי שִׁבְרַ עֲצָמוֹתַי:
(ה) בְּנֶה עָלַי וַיִּקַּף רֹאשׁ וּתְלֵאָה:
(ו) בְּמַחְשָׁבִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמַתִּי

עולם

ר ש י

תרגום אשכנזי סד

זיינע גייסעל נור איבער מיך
איממעדראר, (ד) ביז פלייש
אונד הויט צערפעטצט, מיין
געביין צערשמעטערט איזט.
(ה) באַלד צווינגט דער וויטריך
מיך אין פעסטע מויערן, וואָ
ניצטס אַלס ביטערעס ליידען
מיך אומגיבט; (ו) זענקט מיך
אין פֿינסטערע גרוֹפֿט, גלייך
לענגסט

עלי: (ד) בלה בשרי. כמו לבול עץ: (ה) ויקף. הקיפני: ראש ותלאה. כמו ראש ולענה. ומדגש
אגדה ראש זה נכובד נכר לגלות יהויכין ותלאה נכזר אדן שגמר המכה בימי נדקיהו והלאמי:
גדר

ב א ו ר

כל תשובות מכתיו עלי (רש"י), וטעם ישוב יהסוך כמו ושנתי ואראה שענינו ושנתי נראות,
וכן כאן ישוב להסוך, וטעם יחס כי על פעל הפך. וגם יתכן שמוסב על פעל ישוב, כמו ושנתי
בבית ה', כלומר שהוא תמיד אללו ויכהו כל היום. ומה שאמר המקוין אך בי, ולא באחר, וכן
אותי נהג ולא אחר, ואני הגבר אשר ראה ולא זולתי, כל זה הוא להפלות לערו ומכאובו:
(ד) בלה, כמו וכולם כנגד יבלו והדומה, שהוא לשון קריעה, כי שורש בלה הונח על דבר ישן
ויבש אשר נס ותס ליחו, כטעם אחרי בלותי היתה לי עדנה, וכל דבר יבש אשר נס ליחו יותר
עלול להקרע מדבר לח, וכתב הראב"ע הנבאר והעור שירגישו בלו, והעלמות שלא ירגישו נשברו,
ובאמת מלאנו גם לשון בלה אלל עלמות כמו החרשתי בלו עלמי (תהלים ל"ב): (ה) בנה, הכונה
על חומות הבצורות של בית הסוהר אשר הוא יבש שם דד, ואמר כאלו בנה בית הסוהר זה
דווקא בעבורו גם הוא להפלות הענין: עלי, מוסב על ב' הפעלים בנה עלי ויקף עלי: ראש
ותלאה, כמו ראש ולענה (רש"י), כוונתו לומר כמו שענינו שם ל' מרה כאשר יעיד עליו חברו
כן ענינו כאן, והכוונה על מר נפש. או יתכן לאמור שטעם ראש לשון דלות ושפלות ושרשו
רוש ובא האל"ף במקום הוי"ו, והדומה לו ובא כמהלך ראשך. וטעם תלאה ככל התלאה אשר
מלאנו, ואמר שהם לבדם סובבים אותו ושוכנים אללו בהחבולדתו שם, כלומר שהוא תמיד
שחי בלעור ואין דבר משקיטו, ויהי לפ"ו ראש ותלאה נושאי פעל ויקף, כמו ויקיפו על העיר
(מ"ב י"ד), או שנושא בנה הוא ג"כ נושא ויקף, וראש ותלאה, הוא פעול ההקפה,
כמו ומלודו עלי הקיף (איוב י"ט ו'): (ו) במחשבים, מחשך בתוך מחשך (הראב"ע):
עולם

ה מ ע מ ר

בשנע עברתו הוליכנו חשך ולא אור ע"ד זהו דרכם חשך וחלקלקות ומלאך ה' רודפם (תהלים ל"ה
י) ובי ישיב יהסוך ידו ויוסיף להכותו מכה בלתי סרה עד כי מרוב המכות בלה בשרי ועורי.
בלה בשרי, אמר החכם המבאר וכתב הראב"ע הנבאר והעור שירגישו בלו וכו' ובאמת מלאנו
גם לשון בלה אלל עלמות כמו החרשתי בלו עלמי (תהלים ל"ב) ע"כ. ויראה לי כי הראב"ע
פירש בלו בתהלים מענין לעת ערב והנה בלהה (ישעיה י"ז י"ד) בלהות אתך (יחזקאל כ"ו כ"א)
שהוראתו תנועת הרעדה ופחד כמו בהל, וזה בוודאי שייך אלל עלמות כמו ורב עלמותי הפסיד
(איוב ד' י"ד) אלל כאן שענינו נמיסה לא יוכלק זה לדעתו בעלמות. (ח ו) בנה עלי ויקף,
אשר שרדפני והכני בשנע עברתו הביאתי אל בית הסהר, וכונן המקוין ככל המליכות האלה על אודותיו
הפרטיות וכן נאמר (ירמיה כ' ב') ויבה פשחור את ירמיהו הנביא ויתן אותו על המהפכת. והנה
הריק"ם פי' מהפכת הם שני עלים שיש בהם מקום לואר בין שניהם והוא עשוי לאסורים שיביאו שם
נואריהם, ולדבריו נפרש כי בנה עלי ויקף הוא מאמר אחד, כי בנה את המהפכת עליו והקיף את ראשו

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ג

לענגסט פֿערשטאַרבענען ;
(ז) קערקערט מיך איין, אויף
דאָס איך ניכט ענטווייכע ; אונד
בעשוועהרט מיט עהערנען
קעטטען מיך . (ח) איך רופֿע
אונד פֿלעהע — אבער אַך !
פֿרוכטלאָז האַלטט דיא פֿער-
שלאָססענע שטיממע מיר צו-
ריק . (ט) באַלה, פֿערלעגט ער
מיט פֿעלזען = שטיקקען טיינע

עוֹלָם: (ז) גִּדְר בְּעֵדֵי וְלֹא אֵצֶל
הַכְּבִיד נַחֲשָׁתִי: (ח) גַּם כִּי אֲזַעַק
וְאֲשׁוּעַ שְׁתֵּם תִּפְלְתִי: (ט) גִּדְר
דְּרָכֵי בְּגוֹיֹת נְחִיבוֹתַי עוֹה: (י) דָּוָב
אֲרֹב הוּא לִי אֲרִיָּה בְּמִסְתָּרִים:

דרכי דרכי קרי

וועגע, פֿערלענקט דיא גראַדען פֿפֿאַדע מיר; (ז) איזט מיר איין לויערנדער בעעה, איין לעזע
אײם

ר ש י

(ז) גדר בעדי . עשה חומה לנוגדי להיות כלוא : ולא אלא . הושיב סביבותי מחנות וגייסות של
אורבים : הכביד נחשתי . עשה לרגלי נחשתיים כנדים שלא אוכל לילך פירי"ש בלעז : (ח) שתם
תפלתי . שתם חלונות הרקיע בפניה : (ט) נחיתותי עוה . אם נחתי ללאת איני יולא בדרכים
הסלולים בדרך ישרה מפני האויבים ואלא דרך עקלתון : (י) דוב אורב הוא לי . הקב"ה נהפך
לי

ב א ו ר

עוֹלָם, זמן רב, וכן כל עולם שנמקרא : (ז) גדר בעדי, כמו אזכר למעלה שנה עליו באופן שלא יכול
לביא אליו מנחם אחד, כן אמר עתה שגדר בעדו באופן שלא יכול ללאת, וטעם ולא אלא, כמו שלא
אלא, הוי"ו במקום שי"ן : הכביד נחשתי, עשה לרגלי נחשתיים כנדים שלא אוכל לילך, פירוש
בלע"ז והוא פערס, ובל"א (קעטטען, פֿעטטען) (רש"י), ואל"כ נוכל לומר שמאמר ולא אלא
מוסב למעלה ולמטה, גדר בעדי שלא אלא וגם הכביד נחשתי שלא אלא, וכתב רד"ק נקרא כבלת
נחש, לפי שעשוי מנחשת וכן תרגמתי . והנה במקראות גדולות נדפס נחשתי בקמ"ץ, אבל
הרד"ק הביאו בשורק, והענין אחד כי זה המשקל יש לו שתי נטיות פעם שזאתנה החול"ס
לק"ח, ופעם לשור"ק : (ח) שתם, באי"ן וטעמו כאלו כתוב בסמ"ך, ואמר לא די שגדר בעדי,
אבל גם לא עזב פתיחה קטנה אשר משם ילא קול תפלתו, כי אם אזעק, הנה שתם תפלתו
ולא תלא . והקמ"ץ תחת השור"ק, כי אם יהיה פעל עבר, לא יהיה המשך המאמרים על פי
כרוף הגיוני : (ט) נחיתותי עוה, כלומר הנחיתות שהיו ידועות לי, עוה וקלקל אותם, כדי
שלא אוכל למצוא הדרך הישר לנרות מפניו וכו' הדרך המעוות . הוא אורב לי כדוב וארי
לבלעני

ה מ ע מ ר

בו, וראש ותלאה המה מיחס הקריאה (וואַקאַטיף) ויתורגם (ער אוואַביעטע, וואַוואַקאַטיף חיד, ח דער
ביטטערן ליידען!) (ז) גדר בעדי וגו' הכביד נחשתי, כמו שאמר ונתנו אותו בית האסור
בית יהונתן סופר (שם ל"ז ט"ו) . (ח) גם כי אזעק, איך ספק כי ירמיהו התחנן גם להשרים
שלא יניחיהו בבית יונתן כאשר חלה את פני המלך בעבור זה (שם כ"ג) אך הוא (השם) שתם
תפלתו ולא היתה נשמעת . (ט) בשלשה פסוקים האלה (ט' י' י"א) יכוון המקוון על אשר
קרהו כאשר בקש להמלט מירושלים ללכת לארץ בנימין, ולחלק משם בין העם ונתפש מן בעל
פיקודות בשער בנימין, באמרו כי אל הנבדים הוא נופל (שם י"ב י"ג י"ד) וע"ז אמר כאלו השם
עלמו גדר בעדו לבלתי יוכל להמלט על נפשו, והוא היה לו לדוב אורב לתפשו .

דרכי

(יא) דְרָכַי סוֹרֵר וַיִּפְשַׁחְנִי שְׁמֵנִי
 שׁוֹמֵם: (יב) דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ וַיִּצִיבֵנִי
 כַּמְטָרָא לַחֵץ: (יג) הִבִּיא בְּכַלְיֹתַי
 בְּנֵי אֲשַׁפְתּוֹ: (יד) הָיִיתִי שֹׁחֵק
 לְכָל־עַמִּי נְגִינְתָם כָּל־הַיּוֹם:
 (טו) הִשְׁבִּיעַנִי בְּמַרְוֵרִים הַרְוֵנִי

אום דיקוגט, (יא) פעללט דאָרט
 אויף איררעם וועגע מיך צו,
 אונד מאַכט מיך צום שרעק=
 בילדע! (יב) באלד שפאָנט ער
 דען באַגען, שטעללט מיך צום
 ציעלע זיינעם פֿעילס, (יג) אונד
 שיטטעט זיינעם קעכערס פֿער=
 דערבליכע ברוט גאַנץ אין מיי=
 נע נייערען אויס; (יד) דאָס איך
 צום האָהנ= געלעכטער מיי=
 נעם פֿאַלקעם ווערדע, איהר
 שפאָטט = ליער דען גאַנצען

לענה

טאָג. (טו) באלד מאַכט ער מיך מיט עקעלהאַטען שפּייזען זאַטט, שטיללט מיינען

ר ש י

לי לדוב אורב: (יא) דרכי סורר. לשון סירים קולים סורר קוץ אותם מפזר קולים דרכי:
 ויפסחני. לשון סיסוק הרגלים שהעובר על הדרכים שאין מופנים כדרך להרחיב לעדיו ויש דוגמא
 בלשון גמרא האי מאן דפסח דיקלא: (יב) ויציבני כמטרא. העמידני לנגד חילו לירות כי כמטרא
 אשני"לא בלעז: (יג) בני אשפתו. חלים שנותנין בתוך אשפה שקורין קוי"כרא:

ויגרס

ב א ו ר

בלעני: (יא) סורר, לשון סירים קולים, מפזר קולים דרכי (רש"י) ואינו נאות להמך המליצה,
 ור"ק אמר העוה דרכי, גם זה דחוק כי כבר אמר זאת למעלה, נתיבותי עוה, אמנם לדעת
 רעי היקר ר' יואל בר"ל, הוא מלשון סורר ומורה, כלומר נהיות דרכי שאני הולך בו סורר
 מדרך הישר לנשות אליו ע"י שעה נתיבותי ויוליכני אל מקום אשר הוא אורב שם לי, הנה כן
 יפסחני, וטעם וי"ו ויפסחני לתשובת התנאי, ובה הדרך תרגמתי המקרא. אמנם יתכן ג"כ
 לפרשו, שהוראת סורר כמו חברו הקל, כמו כי סר לראות, ושעורו סר ממקומו אל דרכי וס
 יפסחני: ויששחני, אין לו ריע במקרא, והי"ק וראב"ע אמרו שהוא לשון ססף ובקב, כי תרגום
 וססף שמואל, ופסח (לערפליישען, לערטווייסען בל"א), ורש"י כתב שהוא לשון ססוק הרגלים
 ונו', ויתדמה ל"פ"ז לפסח, בחלוק הש"ן עם ש"ן שמאלית, ואפשר שנוכל לומר ח"כ לבאר מלשון
 ופסח ה', כלומר דולג עלי, ובתרגומי תרגמתי כפי הענין הזה: שומש, תואר, וטעם כמו
 שוממה דלעיל (פרשה א'), והוא לשון תמהון (בעטייבט, זינלוקן), וראב"ע אמר שכל הוזהו
 יוס, ויתורגם ל"פ"ז (טרעקבינד, טייחזונן): (יב) כמטרא, א' במקום ה"א, ואמר כן לדבר
 שמתבין לירות החלים והוא מענין שמירה כלומר שזמרון אותו המקום ומבונים אליו, תרגום
 וישמור ונטר, (מדברי ר"ש בן מלך): (יג) בני אשפתו, חלים שנותנין בתוך האשפה שקורין
 קוי"כרא, והוא קאר"קאיש ובל"א קעכער (מרש"), ואמר הראב"ע דמה האשפה לבטן ההרה
 ע"כ: (יד) הייתי שחוק, ע"י שהיה כל גופי מלא חלים הייתי לשחוק: עמי, אס המקונן דבר
 רק בעדו יהיה יו"ד של עמי כנוי מ"ב, ואס בעבור ישראל מדבר יהיה היו"ד נוספת כמו שכתב הראב"ע;
 ואולם

ה מ ע ר

(יא) דרכי סורר, לדעתי הפעל שם במלת שמי שז גם על דרכי סורר והכוונה שם את
 דרכי סורר באלו מגמת דרכי היתה לבוא אל האויב, וסורר צענין סורר ומורה, ואותי שם כאיש
 שומם אשר באסס תקוה (אויס פערלזווייפונג) יבחר ביותר רע, ויהי שומם כמו למה תשומם
 (קהלת ז' ט"ז) וכתרגום האשכנזי שם, ובעבור זה ויפסחני. (יב) כמטרא לחץ, ידוע כי יורמיהו

היה

9

MEGILOTH.

לענה: (טו) ויגרם בהצץ שני
הכפישני באפר: (יז) ותזנה משלום
נפשי נשיתי טובה: (יח) ואמר אבד
נצחי ותחלתי מיהוה: (יט) זכר
עניי ומרודי לענה וראש: (כ) זכור

הזכור

הורסט מיט ווערמוט; (טו) צער.
נאלטס דיא צעהנע מיר מיט
קליינען קיעזעלן, אונד וועלצט
אום שטויבע מיך אומהער. —
(יז) זא אללער גליקועליגקייט
בערויבט פערצווייפלטע איך אן
בעסערונג שאן; (יח) שפראך:
איך בין אין עוויגקייט פערלאָה.
רען קיינע האַפֿנונג מעהר ביים
העררן פֿיר מיך. (יט) דען דאָ

אנגעדענקן טיינער ביטטערן ליידען, טיינעם ווערמוטה ספֿאללען טריעכזאלס, (כ) שטעללטע

ר ש י

(טו) ויגרם. וישבר ודוגמתו גרסה נפשי וכן גרם כרמל: בחצץ. אבנים דקים שבתוך העפר שהיו לשון
עיסתן הגולים בתוך הגומות שאופרים בקרקע והחצץ נכנס לתוכה כאמר הקדוש ברוך הוא
ליחזקאל עשה לך כלי גולה לשחות בו ללוש בחובו חררה קטנה כדי שילמדו הם ויעשו כן כענין
שנא' והיה יחזקאל להם למופת והם היו מאחקי' עליו ולא עשו כן סוף שנשחברו שיניה': הכפישני.
בסה אותי באפר ככלי הכסוי על פיו ארנטי"ר בלעז ויש דומה במשנה פישון הנמל במדה הכפוסה
מדד: (יח) ואומר אבד נצחי. אמרתי בלבי ברוב צרותי אבד עולמי וסברי: (יט) ומרודי.
קומפלוי"נט בלעז: (כ) זכור הזכור. נפשי את עניי ומרודי ותשוט עלי כך הוא פשוטו לפי
ענין

ב א ו ר

ואולם במסורה נמסר, עמי ג' סבירין עמים: (טו) ויגרם, וישבר ודוגמתו גרסה נפשי וכן
גרם כרמל (רש"י): בחצץ, אבנים דקים שבתוך העפר, וכחב הרד"ק שנקראו כן כאלו הם
מחתיכות גדולות מלשון חלה, ויאמר שניו נשברו מחמת אבני החול אשר האים חוץ מאבני:
הכפישני, אין לו ריע, ופתרונו לפי מקומו, ולדעתי טעמו בטעם כבש, וכחב הר"י עראמה
ז"ל, אחר כל זה לא השקוני ולא האכילוני ולא שמו בי מזור, רק במקום אכילה השביעני
מרורים, במקום שתיה, לענה, חלוק המרקחות המזוקות: ויגרם בחצץ שני, ותחת מאע
משכב הכפישני באפר: (יז) וחונח, פעל זנח פעם יולא כלעיל זנח ה' מזבח, ופעם עומד כמו
כאן, ורבים כן: נשיחי, ענינו שחנה כמו לור ילדך תשי, ולדעתי ההבדל שניניהם הוא זה,
שורש שח נאמר על הדברים אשר נאבדו מהזכרון שלא ברכון, או ע"י אורך הזמן, או ע"י סבות
אחרות, ואולם על שחנה רנונית, ר"ל שיסירם איש מלבו ויגרשם מרעיוניו לבלתי הגות בהם
עוד, נשמע בשורש נשה, (ובזה יתדמה להוראת גיד הנשה, שהוא לשון סרה ממקומה, ויש
עוד לדבר מזה השורש, אלא שאך כאן מקומו להאריך), וכן הענין כאן, הסרתי הרעיון של
טובה ממני והחלתי לספק בו, דהיינו אחר שספר למעלה מהרעות אשר העביר עליו העוני,
אמר כאשר ראיתי שנעזבה נפשי מכל האוצר הזמני ובאתי להמדרגה התחתונה, או אמרתי כאשר
הייתי עד כה נגוע ומוכה, כן אהיה כל ימי חלדי כי לו חפץ ה' לנחמני, לא עשה לי כל אלה:
(יח) נצחי, עולמי (רש"י), כלומר אהי' אובד כל הימים, מלשון ארמי אובד אבי (ועיין שם
בס' נח"ה להרמב"מ ז"ל), ופעל אבד נשוא לב' נושאים אבד נצחי ואבד תחלתי: (יט) זכר,
הנכון שהוא שם, והכתוב מוסב אל שלאחריו, כלומר זכרון עניי ומרודי וגו' זכור הזכור נפשי
ולכן

ה מ ע ר

היה עלור בחבר המטרה כזכר פעמים רבי' בספרו, ולדעתי נקרא חזר המטרה לפי ששם יורו
חכים אל המטרה (ניעלטיבע) ללמד קשת, ולזה אמר כאן כי בחזר המטרה נתנו אותו למטרה,
ובזה הייתי שחוק, כי יריית חלים אל המטרה הוא מין מאחק כנודע. (יו יח) וחונח משלום
נפשי, כזאת חשב כאשר האליכו אותו לכור תחתיות ונעזב בטיט ולא היה לו לחם לחטול
כזכר

מגלת איכה ג

תרגום אשכנזי סו

מיינער זעלע שטעמט זיך דאָר, אונד בייגטע מיינען מוטע דאָ= ניעדער. — (כא) דאָך ערווידער' איך דיעזעס מיינעם הערצען איצט, אונד האָפֿפֿנונג קעהרט צו איהם צוריק: (כב) „נאָך איזט גאָטטעס גיטע ניכט צו ענדע זיינע פֿאַטער-הולד פֿאַריבער אַננאָך ניכט; (כג) נאָך ער-נייען זיא מיט יעדעס מאָרגען זיך. זאָ זייא דיין פֿערטרויען גראָס!“ (כד) „יא! דער הערר איזט מיין טהייל“ שפּריכט דאָן מיינע זעלע וויעדער „דאַרום האָרר' איך ווין. (כה) ער איזט הולדרייך דענען דיא אויף איהן

הַזְכוּר וְחַשְׁיָח עָלַי נַפְשִׁי: (כא) זֹאת אָשִׁיב אֶל-לְבִי עַל-כֵּן אוֹחִיל: (כב) חֲסְדֵי יְהוָה כִּי לֹא-תָמְנוּ כִּי לֹא-כָלוּ רַחֲמָיו: (כג) חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אֲמוֹנַתְךָ: (כד) חֲלָקֵי יְהוָה אָמַרְהָ נַפְשִׁי עַל-כֵּן אוֹחִיל לִּי: (כה) טוֹב יְהוָה לְקוֹן לְנַפֵּשׁ

וְחַשְׁוֹחַ קָרִי. רַחֲמָיו קָרִי חֲדָשָׁנוּ

ר ש י

ענין שיטת המקרא. ומ"א זכור תזכור ידעתי שסופך לזכור את העשוי לי אבל תשוב עלי נפשי להמתין עד זמן הזכירה ומכאן ייסד הפייט (בפ' זכור) בואת ידעתי כי יש לך לזכור אבל תשוב עלי נפשי עד שתזכור: (כא) זאת אשיב אל לבי. אחר שאמר לי לבי אבדה תוחלתי מה' אשיב זאת אל לבי ואחיל עוד ומה היא זאת שאשי' אל לבי חסדי ה' כי לא תמנו. וכל הענין עד מה יתאונן וגו': (כב) כי לא תמנו. כמו כי לא תמו. ויש מפרשים כי לא תמנו כמו האם תמנו לנוע חסדי ה' הם אשר לא תמנו ולא בלוינו בעונוני: (כג) חדשים לבקרים. מתחדשים הם חסדיך מיום אל יום: רבה אמונתך. גדולה היא הבטחתך ודבר גדול הוא להאמין בך שתקיים ותשמור מה שהבטחת לנו: (כד) חלקי ה' אמרה נפשי. ה' מנת חלקי ודין הוא שאחיל לו: (כו) טוב

ב א ו ר

ולכן תשוב עלי, וכן פי' רש"י ז"ל: (ב) וחשוה, כמו מה שתוחזי נפשי, כלומר נעלב ונכאה באדם ההולך שחוק מלער ויגון: (כא) זאת אשיב, אחר שאמר לי לבי אבדה תוחלתי מה' אשיב זאת אל לבי ואחיל עוד לו, ומה היא שאשיב, חסדי ה' וגו', (רש"י), והראש"ע כתב זאת התוחלת, ואינו רריך כי מדרך הלשון הוא בהסתר המין לדבר בלשון נקבה: (כב) כי לא תמנו, כמו כי לא תמו (רש"י), ובא ח"כ הנו"ן תחת אות הנפל. וטעם הכתוב חסדי ה' אשיב אל לבי אשר הם לא תמנו, או שעורו כי לא תמנו חסדי ה', כלומר זאת אשיב אל לבי שלא תמנו וגו', וזה הנכון מפאת הכפל כי לא כלו רחמיו: (כג) חדשים לבקרים, מתחדשים חסדיך מיום אל יום (רש"י), וזכר זמן הבוקר לפי שאז יקינו בני אדם משנתם וישונו לראות ולהנות מחסדי ה', ויראה כאלו יתחדשו אז: אמונתך, לדעת המפרשים מוסב על השם ב"ה, ומה שהחליף המקוין בגופים לדבר פעם בלשון נסתר ופעם בלשון נוכח, דרך שירי הוא כנודע. אמנם יתכן יותר שהכנוי של אמונתך מוסב על הלב אשר עמו מדבר, כמו שאמר זאת אשיב אל לבי, ופתרונו בטחונך בה, ח"כ תהי רבה וגדולה אחרי שחסדי ה' וגו', וכן הוא מתורגם בל"א: (כד) חלקי, אחר שספר למעלה תשובתו אל לבו, אמר שעי' כך התרוממה נפשו, והחלה להבין ולהלדיק

ה מ ע מ ר

נזכר בספרו (ל"ח ו' — י'). (כב) חסדי ה', לדעתי חסדי ה' עולה ויורד והכוונה אחיל לחסדי ה', כי חסדי ה' לא תמנו. (כג) חדשים לבקרים, אמר לבקרים לפי שהנקר הוא תאר לישועה כמו שהלילה לזרה ואיד כנודע. * 9 (כו) טוב

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ג

איהו האפפען, דעם געמיטהע, דאז אינבריינסטיג איהו זוכט. (כו) וואהל פראממט עם מיט ערגעבענהייט דער גאטטליכען הילפע צו האררען. (כז) וואהל דעם מאננע, דער אין פריהער יוגענד שאן געלערנט דעם שיקאאלס יאך ערטראגען, (כח) דאז איהם צוגעווארע פֿענע לאזן אין שטיללער געווארפען פֿלעהען, אונד ריא האפֿפֿונג ניע פֿערליערען; (ל) דעם שלאגער זעלבסט

תְּדַרְשֵׁנוּ: (כו) טוֹב וַיְחִיל וְדוֹמָם לְתַשׁוּעַת יְהוָה: (כז) טוֹב לְגִבֹר כִּי־יֵשָׁא עַל בְּנֵעוּרָיו: (כח) יֵשֶׁב בְּדָד וַיִּדָּם כִּי נָטַל עָלָיו: (כט) יִתֵּן בְּעֶפְרָתָהּ אֹלֵי יִשְׂרָאֵל תִּקְוָה: (ל) יִתֵּן

אלמכהו פֿענע לאזן אין שטיללער געווארפען פֿלעהען, אונד ריא האפֿפֿונג ניע פֿערליערען; (ל) דעם שלאגער זעלבסט

ר ש י

(כו) טוב ויחיל דומם. וי"ו של ויחיל יתירה כמו וי"ש וז"ל ואיה וענה טוב שיחל אדם וידום וילפס לתשועת ה': (כח) ישב בדד. מי שאירע לו אבל וזרה ישב גלמוד וילפס לטובה: וידום. לשון המתנה כמו אם כה יאמרו אלינו דומו דיהונתן: כי נטל עליו. כי בעל הגזירות נשא עליו הגזירה זו: (לא) כי

ב א ו ר

ולתדיק אלו אמריו, ואמרה גם היא ה' מנת חלקי וגו': (כו) טוב ויחיל, וי"ו של ויחיל יתירה כו"ו ואיה וענה, טוב שיחיל אדם וידום וילפס לתשועת ה' (רש"י). ודבריו האחרונים המה הנכון בפשטות הכתוב כי בן שמוש הו"ו לפעמים, כמו דבר אל העם ויסעו, שעורו שיעשו ורבים בן, אמנם אינו מדרך הל' לאמור טוב ויחיל דומם, והרד"ק כתב וז"ל ואפשר ויחיל הוא תואר בפלס שריד, ויהי' פי' הפסוק שיהי' אדם טוב ויחיל דומם לתשועת ה' ע"כ, או שיהיה מלות טוב ה' עם יחס הלמ"ד מושבים אחרים עם, ושעור המקרא טוב ה' לטוב ויחיל וגו': (כו) טוב לגבר כי ישא, וכי ישב, וכי יתן בעפר, וכי יתן למכהו, כן נראה המשך הכתובים: בנעוריו, כלומר ללמד את עצמו לשאת העול בשקטות נפש אף בימי נעוריו, אשר על הרוב בימים ההם האדם יותר עלול לרגש והמית הנפש מרוב חוס הטבעי אשר בקרבו, וכן תרגם הכשדי טב הוא לגברא ארום יאלף נפשיה לסוברא וגו': (כח) כי נטל עליו, כי בעל הגזירות נשא עליו הגזירה זו (רש"י), והטעם על הגורל שנפל בחלקו, וכן כתוב בחזק יוטל את הגורל (משלי ט"ו), וי"מ טעם כי כעטעם אס, כלומר אס יוטל עליו העול הזה ישב בדד וידום, ואחרים אומרים טוב לגבר אס ישא עול בנעוריו שישב בדד כל זמן שהעול נטל עליו, והראשון יותר נכון מטעם ההמשך שזכרנו: (כט) יתן בעפר פיהו, ישתחוה לעושהו עד זוא העפר בפיו (הראב"ע), וכן ת"י יתן בעפרא פומיה ושתתח קדם רבוגיה, וכן הוא מתורגם בל"א, וי"מ יתן מוסב על העול הנזכר, כלומר אף אס יכניעו העול הזה עד לארץ מחמת כובד המשא, בכל זאת אל יתיאש מן התקוה, והראשון יותר נכון על פי ההמשך: (ל) יתן למכהו להי

ה מ ע ר

(כו) טוב ויחיל, רצו הפירושים בפסוק הזה עיין בצאור, והבשדיתרגם כאלו כתוב טוב לית ולדום, ואולי מלת טוב נמשכת עוד על פסוק שלפניו ונעתקה אל התחלת המאמר בעבור קדר הא"כ והיא תאר פעל של תדרשנו, וטוב כמו הטוב, ויהי' שיעור הפסוקים:

טוב ה' לקיוו
לנפש הדרשנו טוב
ויחיל וידום לתשועת ה'.

ויחיל ודומם מוסבים על נפש כי מלאנו מלז נפש בלאון זכר כמו אחד נפש (כמדבר ל"א כ"ח). המשך

מגלת איכה ג

הרגום אשכנזי כז

ועלבםט דיא וואנגע רייבען, אונד אן אוינגער שמאך זיך וויידען; (לא) דען ניכט אויף איממער פערלעסט דער הערר! (לב) ער ציכטיגט נור, אונד ניממט דאן וויעדער מיט ערבארמען אויף, נאך זיינער גראפען גיטע. (לג) קוועהלט ער אויס וואהלגעפאללען דען, אונד קרענקט דיא מענשענע קינדער?—(לד) אויף דאס דעם וואהרליך, איינעם מאנגעם רעכט

למכהו להי ישבע בהרפה: (לא) כי לא יזנה לעולם אדני: (לב) כי אם הוגה ורחם כרב הסדו: (לג) כי לא ענה מלכו ויגה בני-איש: (לד) לדכא תחת רגליו כל אסירי ארץ: (לה) להטות משפט-גבר

הסדיו קרי

נגד

ערדבאללם שקלאפען אונטער זיינען פייסען ער צערמאלמע?—(לה) וואהרליך, איינעם מאנגעם רעכט

ר ש י

(לא) כי לא יזנה לעולם ה'. לכך טוב לידום: (לב) כי אם הוגה. אם האדם מביא עליו יגון בשביל עונו ואם כ"כ ורחם כרוב חסדיו. הוגה ויגה. לשון תוגה הם: (לג) כי לא ענה. ויגה בני איש מלכו ומרלונו כי העון גורם: (לד) לדכא תחת רגליו. מוכב על כי לא ענה מלכו להיות מדכא תחת רגליו וגו' ולא להטות משפט גבר וגו':

(לו) ולא

ב א ו ר

לחי, טעמו כמו שכתב הר"י עראמה, שרגיל את עלמו במדת סבלנות יותר מדאי, עד שיתן למכהו לחי, ויקבל היסורין בזהבה ובכרון טוב: (לב) ורחם, וי"ו לתשובת התנאי, כלומר אם הביא על אדם מה יגון בעבור חטאיו, הנה אח"כ ישוב ירחם עליו כרוב חסדיו: (לג) כי לא ענה, טעמו כמו שכתב הר"י עראמה וז"ל, אפילו אותו הרע שירד מאתו לענות שום אדם אינו מלכו ומרלונו, אבל הוכרח כדי שימשך ממנו טוב, כמו הנה בשלחו הרעות והיסורין אין לבו אל הרע המגיע מהן רק אל החשובה לטוב הנמשכת ממנו ע"כ. ושעור הכתוב כי לא ענה ויגה מלכו: ויגה, ענינו יגון ומשפטו ויגה מכוון הדגוש, ולדעת הריק"ם הוא מכוון השעיל ומשפטו ויגה, וכן וידו אכן כי לב' הפירושים (ר"ש בן מלך), והראב"ע כתב א' תחת ה"א אבל בספרים שלנו נכתבה המלה בה"א: (לד) לדכא, לדעת רש"י המקרא הזה עם צ' שלאחריו מחזירים המה, וז"ל כי לא ענה מלכו להיות מדכא תחת רגליו וגו' ולא להטות משפט גבר וגו' ולא לעות אדם בריבו כל אלה ה' לא ראה ע"כ. אמנם לע"ד היותר נכון הוא ע"ד שכתב הר"י עראמה, דהיינו אחר שאר המקונן פה טעם הרעות, הוסיף לבאר זאת מסתירת הסבות הגורמות ההפך, ויאמר שאם אין הרעות בזהות לתועלת המקבל (ונמשך לה"ו הדעה הנפסדה שזר למעלה ואומר אבד נלחי ותוחלתי) לא ימלט משלש אופנים אחרים (א) או שיעשה המושל להכניע המקבלים ולענותם תחת ידו, כדי להראות תקפו וגבורתו בלבד, וע"ז השיב איך יחמד השם ב"ה גזה, כי מה כבוד יהי' לו לדכא תחת רגליו חלשים ונבזים כמונו אסירי ארץ, המשוקעים בחבלי ובכבלי הזמן. (ב) או שיאמר האומר שייטב בעיניו ח"ו לעשות עול ברשע, ושיקבלו בעבור זה ממנו הרעות מה שאינם מחויבים לקבל, על זה השיב הלל הוא הדבר אשר מתנגד אל רלונו יתעלה, כנודע מפאת מדותיו וחסדיו. (ג) או שיטעון הטוען, הן אמת לדיק ה' אך הרעות הצאות אינם ממנו ובכרונו כי אם מקרה הוא, כי השגחתו איננה שולטת בכל פרטי היצורים, ע"ז

ה מ ע ר

(לג — מג) המשך הפסוקים האלה לדעתי כן הוא, בני איש בפסוק ל"ג הוא נושא כל המאמרים עד פסוק ל"ו ומה שאנו הסעלים והשם רגל בלשון יחיד, כי על כל אהד ואהד ידבר, כמו שהעיר

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ג

נגד פני עליון: (לו) לענות אדם
בריבו אדני לא ראה: (לז) מיה
אמר ותהי אדני לא צוה: (לח) מפי
עליון לא תצא הרעות והטוב:
(לט) מה יתאונן אדם חי גבר על-
הטאון: (מ) נחפשה דרכינו

רעכט פֿערדרעהען, איזט דעם
העכסטען זעהר פֿערהאסט.
(לו) איינעם ערדען - זאָהנע
אונרעכט טהון, קאָן דער אַלל-
בעהעררשער ניעמאַהלס וואָל-
לען. (לז) אָדער שפּראַכע יע-
מאַנד, אונד עס געשעהע, זאָ
דער הערר עס ניכט בעפֿאַה-
לען? - (לח) זאָ אויס דעם עווי-
גען מונד עס ניכט געקאָממען?
זאָ גוטעס אַלס בעזעס? -
(לט) וואָס העטט' איין מענשצו

ונחקה

הטאיו קיי

קלאַגען דען היניערען, ווען זיינער זינדען העררן ער איזט? (מ) אונזערן וואַנדעל לאַסט אונז

אונז

ר ש י

(לו) ולא לענות אדם בריבו. כל אלה ה' לא ראה לא נראה לו ולא עלתה לפניו במחשבתו לעשות כו: לא ראה. לא הוכשר בעיניו שיעוותו בית דין של מעלה אדם בריבו כמו מה ראית כי עשית וגו': (לז) מי זה אמר ותהי וגו'. מפי עליון וגו' שאם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת מקרה הוא שהיה לי אין זאת כי אם בין רעות בין טובות מי זה אמר ותהי אם ה' לא כזה ומסיו לא תלא הן רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן אדם חי גבר על חטאיו כל איש ואיש יתאונן על חטאיו כי הם המביאים עליו הרעה:

אל

ב א ו ר

ע"ז השיב מי זה אמר ותהי, וגו': (לה) נגד פני עליון, ע"ד כי ירט הדרך לנגדי, שענינו היפך הרכון: (לו) לענות וגו', ככל ענין של להטות וגו': אדני לא ראה, ראית השכל, לא עלתה לפניו במחשבתו לעשות כן, או לא ראה לא הוכשר בעיניו כמו מה ראית כי עשית וגו' (מדברי רש"י): (לז) מי זה אמר, כלומר גזר שיהי' דבר מה ותהי הדבר הזה אם ה' לא כזה זאת אם מפי עליון לא תלא זאת הן דבר רע או טובה, כך פי' רש"י ז"ל וכן הוא מתורגם בל"א. וטעם ותהיוכן תלא ע"מ נקבה לפי שלא הוכרר המין כדרך הידוע בלשון. ורוב המפרשים נדחקו במאמר מפי עליון וגו', והרחיקו מן הפשט שלא לטורק: (לט) מה יתאונן, הנה אחי שגור אומר שלא באו הרעות במקרה כי אם מאת ה' ע"פ דקדק משפט ומשרים, אמר א"כ מה יש לאדם להתאונן כל ימי חלדו על צרות הע"ה הלא יש בידו להטיב לו, ואם לא יטיב ותבוא עליו צרה, לא יתרעם על ה' אשר כגמול ידיו יעשה לו, כי אם על חטאיו אשר הסבו לו זאת בהבטח, כן הטעם לדעת המפרשים ז"ל. אמנם כפי דרך המליצה יהי' שעור הכתוב מה יתאונן אדם חי, מה יתאונן גבר על חטאיו, ולכן נראה לדעתי שטעם חטאיו כאן ל' עונש כנודע שלשון עון וחטא נאמר גם על המעשה, גם על העונש הנמשך ממנו, ואמר המקוץ שאין לאדם להתאונן כלל כל ימי חייו בהיות שלא אירע לו שום רע במקרה, ואפילו על העונש הבא לו מאת השם יתעלה אין לו להתאונן בהיות גם הוא לטובתו. ולדעת רעי ר' יואל ענין גבר בענין הזה גביר לאחיק, וטעם הכתוב מה יתאונן אדם אשר הוא חי מושל ואדון על חטאיו ובידו לכבוש את יצרו, כי אז הוא מובטח שלא תאונה אליו שום רעה כנולד מהמאמרים הקודמים, וכן תרגמתי: (מ) נחפשה דרכינו, אחרי כי הרעה מידנו היא, עלינו מוטל לחפוש דרכינו ומעללינו ולחקור בהם

בהם

ה מ ע מ ר

שהעיר הראב"ע כמה פעמים ומלה כי הוא לאמת ושעורו באמת בני איש לא יענו מלכס ולא

יגו

וַיִּחְקְרָהּ וַיִּשׁוּבָהּ עַד-יְהוָה:
 (מא) נִשְׂא לְבַבְנוּ אֶל-כַּפֵּי אֱלֹ-
 אֵל בְּשָׁמַיִם: (מב) נַחֲנוּ פִשְׁעֵנוּ
 וּמְרִינוּ אֶתְּךָ לֹא סָלַחְתָּ:
 (מג) סְכוּתָהּ בְּאֶרֶץ וְתִרְדַּפְנוּ הַרְגָתָהּ

אונטערזוכען, פרייען, אינד
 צום עוויגען אונז בעקעהרען!
 (מא) לאסט אויף דען הענדען
 אונז דיא הערצען היטמעלאן
 צוגאטטעס טהראן ערהעבען.
 (מב) אונזער — אונזער איזט
 דיא שולד, וייר פֿרעפעלטען
 אונד זינדיגען—דוא—קאנגי
 טעסט לענגער ניכט פֿערציי.

הען! (מג) דאָ היללטעסט דוא אין צאָרן דיק, פֿערפֿאלגטעסט אונז, ערווירגטעסט
 אָהנ'

ר ש י

(מא) אל כפיים. אל העננים אל שמים כמה דלת אמר והנה עב קטנה ככף איש עולה וכן על
 כפיים כסה אור. ומדרש רבותינו נשא לבבנו באמת להקב"ה באדם הרוחן בנקיון כפיו שמאלך
 מדיו כל עיגוף כי מודה ועוזב ירחם ומודה ואינו עוזב כטובל ושרץ בידו: (מב) נחנו פשענו
 ומרנו. זה דרכנו ע"י יצר הרע: אתה לא סלחת. ולך היתה נאה הסליחה כי כן דרכך:
 (מג) סכותה באף. חללת את האף להיות מחילה ביניך ובינינו ותרדפנו בו:
 (מח) סמי

ב א ו ר

בהם, הטובים הם אם רעים ולשוב אל ה' לשמוע בקולו. ואמר רבי ר' יואל לפי שדבר מכלל
 הנהגת השם ז"ה עם בני אדם, יסוב הדבור אל כלל העם, ומזה יעבור לזרת הכלל, אף
 שערך כורת הקינה על לרתו הפרטית, ולאחר זמן מה ישוב יעבור מהכלל אל הפרט בהעברה
 קלה מאוד, כנראה להלן מפסוק עיני עוללה לנפשי וגו', וכל זה משלימות ויוסי הקינה ע"כ:
 (מא) אל כפיים, אל העננים אל שמים, וכן על כפיים כסה אור, ומדרש רבותינו נשא לבבנו
 באמת אל הקב"ה, ושעור הכתוב כשאלו נושאים כפיו אל השמים להתפלל נשא אף לבבנו עמהם
 לשוב אליו בכל נפשנו (מדברי רש"י). והרד"ק אמר או פרושו נשים לבבנו כנפשו ונשא אותה למשאת
 אל אל בשמים, וכן הוא דעת הראש"ע, ויהי' אל כמו על וכן תרגמתי: (מב) נחנו פשענו,
 נא כפל הבנוי למעט ההפך, כאשר העיר ע"ז הרמב"מ מן בס' נת"ש, כלומר נחנו הסבנו את כל
 רעותנו ולא אתה, לפי שפשענו ומרנו נגדך כל כך עד שלא הי' ראוי לך מלד המשפט והיושר
 לסלוח לנו, ואין לומר ממך כי אם שלא סלחת בלבד. ורש"י ז"ל אמר נחנו פשענו, זה דרכנו
 ע"י יצר הרע אתה לא סלחת, ולך היתה נאה הסליחה כי כן דרכך ע"כ, אמנם הראשון נכון
 יותר כפי ההמשך: (מג) סכותה באף, שמת סוכת אף עלינו ולא נראה אנה נכרת ותרדפנו
 (הראש"ע), ויש מפרשים סכות אותך באף, כלומר כל כך גדלו ורבו עונינו, עד שהאף המסובב
 מהם

ה מ ע ר

יגו מלבם (ויגה הוא מענין הגיון וה"א פ"ה הם נפלה*) לדכא תחת וגו' או להטות משפט גבר
 אם יהיה זה נגד פני עליון כלומר מתנגד למגמתו ורלונו ז"ה, או לטות אדם אם ה' לא ראה
 זאת מקודם וחפץ בו, כי מי זה אמר וגו' ל"ו ל"ח וא"כ אין לנו להתרעם על הזכורים הלא
 המה אף שבע אף ה' מקל בידו זעמו, ויען חלילה לאל מרשע ושדי מעול אין ספק שאך עונותינו
 גרמו לנו את כל הרעות האלה, ולזה מה יתאוון וגו', ויפה פי' החכם ר"י בר"ל הפסוק הזה,
 כי לדבריו תומתק מאוד המליצה, אדם חי שהוא כענין איש חי רב פעלים ויעמוד לעומת גבר,
 ומעתה, אין לנו כ"א נחמה דרכנו וגו'. (מג) ותרדפנו, יען אמר לעיל נחמה דרכנו בלאון
 רכים

(*) ועיין שרשים לרד"ק שרש הגה ויגה על הוגה מן המסלה.

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ג

לֹא הִמְלִית׃ (מד) סִפְתָּה בְּעֵנֶן לָךְ׃
 מַעֲבֹר תִּפְלֶה׃ (מה) סְחֵי וּמְאוֹס׃
 תְּשִׁימוּנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים׃ (מו) פָּצוּ
 עֵלְיֵנוּ פִיהֶם כָּל־אֲיֹבֵינוּ׃ (מז) פָּחַד
 וּפְחַת הָיָה לָנוּ הַשָּׂאת וְהַשָּׁבֵר׃
 פְּלָגֵי־מַיִם תִּרְדַּעֵינִי עַל־שָׁבֵר׃ (מח)
 בַּת־עַמִּי׃ (מט) עֵינַי נִגְרָה וְלֹא
 תִדְרָמָה מֵאֵין הַפְּגֹרֹת׃ (נ) עַד־

אהני ערבארמען, (מד) אין פֿינכטערעם שטראפֿגעוועלעך פֿערהיללט דאָס קיין געבעטע דורכֿדראַנג. (מה) מאַכטעסט צום עקקעל אונז, צום אַכשייא דער פֿעלקער ; (מו) דאָס אַללי אונזערע פֿינדע איבער אונז טריאומפֿירען. (מז) אַנגסט אונד פֿערדערבען, צערשטעה־רונג אונד אונטערנאָנג, איזט אונזער זעממטליכעס לאַאזן. (מח) אַך, מיין אויגע שטרעהכט פֿאָן טהרענען איבער, אַבדעם אונגליקע מיינעם פֿאַלקעם ;

ישקף (מט) ווירד אונאויפֿגעהאַלטען איממער פֿליעסען איינע נייע צופֿערויעגענדע קוועללע ; (נ) בון איינסט

ר ש י

(מה) סחי ומאוס. הוא נייע בלשון משנה כיוו וניעו שניסח מתוך הריאה ויולא דרך הגרון; תשימונו. לשון הווה הוא: (מו) פחד ופחת. כשנסנו מפני הפחד וכלנו אל הפחת שוקה: השאת. לשון שאייה כמו השאת: (מט) מאין הגופות. מאין תליפין והעברה: (נא) עיני

ב א ו ר

מהם כביכול סך אותך מכל לך: (מד) סבוחה בענו, דרך מזל באלו הענו יבדיל בין השם ובין החפלה (הראש"ע), וטעם מעבור לבלתי עבור, או משיעבור ולכן לא חמלת, וכל זה מעין המשל שזכרנו לעיל בתחלת פרשה ב': (מה) סחי, שם בפלס שבי, וענינו גרירת הטיט מן הקרקע והדברים המאוסים כשמתנדים הקרקע (הרד"ק): (מו) פחד ופחת, כאשר תפחד הגפס והפחת לפני הגוף מיד יפול. ואפשר שהוא מענין פחתת היא, לשון נזק. וטעם שאת חרבה ושוממה ובה הנשוא היה לנו באמצע הנושאים ליופי המליצה, כאשר יטעם המבין: (מח) פלגי ביום, אחר שזכר שבר בת עמו, אמר גם זה נוסף על לרותי, כי אלטער עליהם מאוד, גם לא חסדוק מהלטער עליו עד כי ישוב ה' לרחם את עמו, אף כי עיני עוללה לנפשי, כן הוא הטעם הכתובים, וכמו שנבאר: (מט) נגרה, הוא לשון החכה כמים הנגרים ארלה, וטעם תדמה ענין כריתה וכליון, כלומר לא חסדוק (הרד"ק). ואפשר שטעם עיני כאן מלשון עין מים, כי כן נאמר הרבוי מהם עינות: הפוגות, טעמו מפורש לעיל בפ' אל תתני פוגת לך. אלץ שהבדל ביניהם לדעתי, שהוראת שם פוגת מבין הקל, והוראת שם הפוגת מבין הכבד הנוסף, ומ"ס באין סנה הגורמת כדרכה לפעמים, ואמר שלא תדמה עיני לנכות מחמת שאין שם דבר המסיג, וזה שתרגם הארמי ולא תשתוק מלמבכי מדלית פאיג עקתי. וחד מן חבריא אמר טעם מאין הסיגט בטעם מאן יבמי, והיו"ד אינה כי אס המטבת הכירי, כי נמלא עין ע"מ זכר ונקבה, ומליכת זה המאמר כמליכת ורוח גדולה וחוק. וחד מן המעתיקים רצה להשלימה כזה, מאנה פוגת

ה מ ע מ ר

רבים כי קרא אל העם לשוב אל ה' לכן יוסף עתה לקוץ על לרת הכלל. (מו) פחד ופחת, אמר המבאר ואפשר שהוא מענין פחתת היא לשון נזק ע"כ, ובאמת כי ענין פחתת הוא גרעון וחסרון כמו בדברי חז"ל אין פוחתין וכדומה וכן דעת רוב המפרשים, וא"כ נאמר כי פחת בתן הוא חפיסת הכח מסתד ובהלה. ונוכל לפרש כי השאת והשבר המה נושאים והכוונה כי היינו פחדים ורועדים תמיד מפני השאת והשבר.

מגלת איכה ג

חרגום אשכנזי סט

וַיִּשְׁקִיף וַיִּרְא יְהוָה מִשָּׁמַיִם: (א) עֵינַי עֹלְלָה לְנַפְשֵׁי מְכַל בְּנוֹת עִירַי: (ב) צוֹד צְדוּנִי כַצִּפּוֹר אִיבֵי הַנֶּסֶם: (ג) צָמְתוּ בַבּוֹר הַיְי

איינסט דער עויגע פֿאַם הימ= מעל, גנעדיג וויעדערום אויף אונו הערניעדער בליקט — (א) וויאוואָהל מיין אייגענער אנבליק מעהר מיך ריהרען קענטע, דען אללע מיינע לאַג= דעם = טאַכטער! — (ב) מיר שטעללטען מיינע פֿינדענאַך, גלייך אייגעם פֿעגליין, אונפֿערשולדעט; (ג) ענגטען מיין לעבען איין אין טיעפֿער גרובע, אונד

ר ש י

(א) עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי. ירמיה ממסכת כהנים היה ואומר עיני בדמעה עוללה ונוולה פני על נפשי מכל בנות עירי: עוללה. לשון נוול כמו ועוללתי בעפר קרני: מכל בנות עירי. משפחתו יש לה לבנות מכל משפחות העיר שהיתה נבחרת לקדושה ולעבודת הק"ו מכל ישראל: (ג) צמחו צבור קיי. בבית הכלא: צמחו. אסרו כמו צומת הגידים מבעד לכמתך חשירי"שור: 171

ב א ו ר

מוגת, והוא נגד המסורה: (ג) וירא ה', חסר פעול הראי', והטעם כמו וידע אלהים (שמות ב'), הדביק השגחתו בהם לטובה, וכן הענין כאן: (א) עיני עוללה לנפשי, המפרשים אמרו מה שאמרו ואני לא ידעתי לכוון המסך המקראות על פיהם. ולכן נראה לי דעת רבי ר' יואל, שאמר טעם עיני כאן לא על הראות כי אם על המראה כדרכו לנפשים (דיו געטטוואט, דער אַנבליק), וטעם עוללה כמשמעו לשון פעולה (ווירקען), אלא שהוא מבנין התנאי (קקניווקטיף), וטעם לנפשי כאן על הרוחני שבהרכבת הנפש (ווייף מיין געשיטה), ויאמר המקוין אני אתעסק ואלטער על לרת הכלל, אף כי לרתי הפרטית עבודה מאוד, ודי לי להתעסק עמה, כי אם אשגיח על תארי ומעמדי יפעול זה יותר בנפשי לזערה מכל בנות עירי, להיות מעמדי יותר רע מכלם, כי צוד צדוני וגו', ויוכן מזה טעם ההעברה מן הכלל אל הפרט, כאשר זכרנו לעיל. וכן בנות עירו, להיות הנשים כמו כל חלושי כח מסגלות יותר להעיר הרחמות בלב הרואה אותן במצוק, ואעפ"כ יפעול מעמדו עתה התכונה הזאת ביותר, הנה זה יורה על הפלגת רעתו: (ב) חנם, שב על אויבי (הראב"ע), ויתורגם א"כ בל"א (דיו מיר אוואַזאָנסט פֿינד זינד), ובעל הטעמים הסכים לדעתו, אמנם הרב אבן יחיאל אמר ח"ל, יש ב' מיני ידים, או אשר יכודו חיות היער ועופות גדולי הכמות למחיתם וזכרם, או אשר יכודו כל צפור כל כנף לטייל ולא לתכלית אחר כי אינם לריבים לגוף הנכוד, וזה אומרו חנם ע"כ, ויהי' א"כ חנם חזר הפעל צדוני, כל' על לא חנם נכסי, וכן חרגמתי: (ג) צמחו, לדעת הרד"ק ענינו קשור ואסור כמו מבעד לכמתך, ויהי' הכוונה בהכרח רבו לברות. אמנם לדעת רש"י ענינו לשון קשור ואסור כמו מבעד לכמתך, ויהי' לפ"ז משקל צָמַח על משקל צָמַח, ויתכן שזה טעם לכמיתות כלומר לקשר חמין ביד הקונה שלא יסור ממנו עוד, אבל בת"כ מפרשו הוא ג"כ לשון פסוקה ובריתה מיד המקנה: בבור, כן אירע באמת לירמיהו הנביא כמו שנאמר וישליכו אותו אל הבור (ירמיה ל"ח), ויתכן שזה המעשה

ה מ ע ר

(ג) צוד צדוני, מוסב על כאשר בקש להכלט מירושלים ונתפש (כאשר בארתי לעיל ט' י' י"א) ועל זה אמר חנם, כי שם עליו עלילות דברים שגמחתו לנסול אל הכשדים. (ד. צא)

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ג

אונד וועלצטען שטיינע הער איבער מיד. (נד) שאן שלוג דאז וואסער איבער מיינעם קאפף צוזאממן, שאן היעלט איך מיד דער אבערוועלט ענטרים= סען. (נה) דאריעף איך דיינען נאמען אן, א עוויגער! אויס דעם אבגורנדס טיפע, (נו) אונד דוא הערטעסט מיינע שטימ= מע; א ווענדע אויך איצט דיין אהר ניכט אב, דא איך אום רעטטונג פלעהע. (נז) דער דוא זאנסט מיר נאהע ווארסט אס טאגע דא איך צו דיר ריעף; אונד שפראכסט: פירטע ניכטס! (נח) דער דוא מיט מיין נען הארערען הארערטעסט, א גאטט! אונד מיין לעבען אפט פאם אונטערגאנג בעפרייע= טעסט

וידו אבן בי: (נד) צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי: (נה) קראתי שמך יהוה מבזר תחתיות: (נו) קולי שמעת אל תעלם אזנך לרוחתי לשועתי: (נז) קרבתי ביום אקראך אמרת אל תירא: (נח) רבתי אדני ריבי נפשי גאלתי

היי

אונד שפראכסט: פירטע ניכטס! (נח) דער דוא מיט מיין נען הארערען הארערטעסט, א גאטט! אונד מיין לעבען אפט פאם אונטערגאנג בעפרייע= טעסט

ר ש י

וידו אבן בי. גל פי הבאר כך עשו לדניאל וירמיה ראה ברוח הקודש: למתו צבור חיי. ואע"פ שלמתו צבור חיי שאינו יכול לעלות מתוכו לא שמו לבס גס לזאת עד שידו אבן בי: (נד) לפו מים וגו'. שזמן שזא אדם במים עד מתניו עדיין יש תקוה אבל אם לפו המים על ראשו אז אומר אבדה תקימי אבל אני איני עושה כן אלא קראתי וגו': לפו מים. אומות העולם: (נו) קרבתי ביום אקראך. כך היית רגיל בימים הראשונים לקרב אלי ביום קוראי: (נח) רבתי ה' ריבי נפשי. בימים שעברו:

ראית

ב א ו ר

המעשה סבה הגורמת הקנה הזאת, וכדפתח ואמר במחשבים הוסיפו וגו': וידו, בתרגומו ורגימו וכתב הראב"ע שמו אבן גדולה על פי הבאר, או היו משליכים אבן בי לדעת אם אני חי ע"כ: (נד) צפו מים על ראשי, הנכון שהוא ע"ד משל על הזרות, כי הכתוב אמר בפירוש שס, ובזכור אין מים כי אם טיט. ולדעת קלת המפרשים הכונה על לחיות הטיטיים: גגורחי, נכרתי, כמו אל ארץ גזרה, והמה מידך נגזרו: (נח) קראתי שמך ה', הנה אמרתי פי בדרך טבע נגזרתי, כי אני נמוע ההללה ועם כל זה נהיות בטחוני שלם עמך קראתי את שמך ה' מבזר תחתיות, ואתה קולי שמעת שלא נכרתי עדיין, אחלי אל תעלם גם עתה אונק לרוחתי ולשועתי, כלומר כשאני אשוע אליך בעבור רוחתי, ולהלילני לגמרי מהבור הזה (מדברי הר"י ו' יחיאל), וכן תרגמתי: (נו) קרבתי ביום אקראך, כך היית רגיל בימים הראשונים לקרב אלי ביום קראי, ולאמור לי אל תירא, וכן רבתי בימים שעברו עם ריבי נפשי וגאלתי חיי מהס, הנה ראית ה' עותתי גם בלרה הזאת שעותי בי אויבי, נא שפטה משפטי כאשר עשית כבר (מדברי רש"י), וכן

ה מ ע ר

(נד) צפו מים, הנכון שהוא כפשוטו ומה שהקשה המבאר מפסוק ובזכור אין מים כ"א טיט אין קושיא כלל, כי הנזר לא היה מכוסה היטיב וירדולתוכו מי גשמים, ואם גם בעת הושלך לחוכה לא היה בו מים. (נח) מכאן ועד סוף הפרשה נאמר כאשר כבר העלהו עבד מלך, הכושי במלות המלך מן הבור אך היה עוד עלזר בחזר המטרה בזכור בירמיה (פרשה ל"ח) ולזה התפלל שה' אשר עזרהו עד כה עוד ירצ את ריבו וינקום נקמתו מאויביו. (נח) רבתי ה' עיני ירמיהו ראו כבר נקשה באויביו כמו בחגיגה הניבא כנאמר (שם פרשה כ"ח פסוק י"ז) וימת

מגלת איכה ג

חרגום אשכנזי ע

מעסט : (נט) דוא זיעהסט אויך
 איצט מיין אונגערעכטעס ליי-
 דען : אפייהרע מיין רעכט מיר
 אויס ! (ס) דוא זיעהסט איה-
 רען אייפער , איהרען ראצון
 ווידער מיך : (סא) הערסט
 איהר שמעהען , גאטט! איהרע
 שענדליכען ענטוורפע אללע
 ווידער מיך , (סב) מיינער ווידער-
 זאכער רעדען אלל איהר טיפ-
 טען , ציעלט איממער נור אויף
 מיך : (סג) בעמערק איהר זייט-
 צען , איהר שטעהען : איממער
 בין איהר שפאטטליעד איך .
 (סד) גיב איהנען באלד רען
 לאהן , א גאטט ! רען זיא זיך
 פערדיענט געמאכט . (סה) פערגעלטע איהנען מיט הערצענסקרענקונג ! דיין פלוך טרעפע זיא !
 טריו

חיי : (נט) ראיתה יהוה ענותתי
 שפטה משפטי : (ס) ראיתה כל-
 נקמתם כל-מחשבתם לי :
 שמעת הרפתם יהוה כל-
 מחשבתם עלי : (סג) שפתי קמי
 והגיונם עלי כל-היום : (סג) שבתם
 וקימתם הביטה אני מנגינתם :
 תשיב להם גמול יהוה
 כמעשה ידיהם : (סה) תתן להם
 מגנת לב תאלתך להם :

חרדף

ר ש י

(נט) ראית ה' עותתי . בורה הזאת שעותי בי אויבי : שפטה משפטי . כאשר עשית כבר :
 (סח) מגנת לב . שר לב כמו דאת אומר אמגנד ישראל אשר מגן לריך בדיך . ד"א מגנת לב
 אוטם הלב לרה ואנחה אשר היא כמגן כנגד לבס והמפרשו בלשון תונה ויגון טועה שאין ל"ון
 נופלת בו שהנ"ן ביגון אינו שורש אלף כגון נ"ן של המון מגזרת המו גויס וכגון נ"ן של קלון
 מגזרת נקלה וכנ"ן של ליון מגזרת ליי וכן נ"ן של שרון מגזרת שר וכגון נ"ן של שממון
 שגעון : תאלתך . לשון נואלו שרי לווען :

(א) איכה

ב א ו ר

וכן תרגמתי : (ס) מחשבותם , ענינו וענין חברו , כל אחד מענין הכפל שיקדים להם , וכדמתורגם
 בל"א . או שטעם הראשון כמשמעו , ראית כל מחשבותם אשר נכלו לי , וטעם הב' מעין הכתוב
 הסמוך לו , שמעת שכל מחשבותם אינם כי אס עלי : (סג) שבתם וקימתם , כלומר בכל מקום
 שיצאו או שיקומו משוררים ממני שירי התולים : (סד) מגנת לב , שר לב כמה דאת אמר אמגנד
 ישראל (רש"י) , וכן תרגם הארמי תבירת לבא , וכן פי' הרד"ק , ויהי' שרשו לפ"ז מגן , ובא
 הדגש תחת הנח , להיות משקלו ע"מ אכילה . ואלס יש מפרשים אותו לשון אוטם , והוא מענין
 מגן ולנה , כלו' כסוי על הלב (פערטטקטעס , אונפיהווארעס הערץ) , ופי' הראב"ע כדי שלא יראו
 האלה שתביא להם , והראשון יותר נכון : תאלתך , הוא לשון אלה וקללה , והתי"ו נוספת (הראב"ע) ,
 ומלת

ה מ ע ר

וימת חנניה בשנה ההיא נחדש השביעי . גאלח חיי , כמו שאמר (שם ל"ו כ"ו) ויסתירם ה' .
 (סח) מגנת לב , אמר המבאר שר לב וכו' וכן פי' הרד"ק ויהיה שרשו לפ"ז מגן ובא דגש
 תחת הנח ע"מ אכילה ע"כ . הנה הרכיב פה שתי דעות מתחלפות , כי דבריו האחרוני' לקוחים
 מדברי הראב"ע אבל הרד"ק הביא מגנת לב בערך גון , ויבוא הדגש במשפט , ומה שאמר המ"ס
 שאם כבר אמרנו נספרנו תל"ע חלק ג' כי הכלל שבכפולים לא תשתנה תנועת אות המשקל
 אינו כולל כל השרשים .

(א) הנכון

תרגום אשכנזי

מגלת איכה ג ד

(סו) תִּרְדֹּף בְּאֶרֶץ וְתִשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה:

ד (א) אֵיכָה יוֹעַם זָהָב יִשְׁנֵא הַכֶּתֶם הַטּוֹב תִּשְׁתַּכְּנֶה אֲבִנֵי-

קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ כָּל־חוֹצוֹת: (ב) בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפִן

אֵיכָה נִחְשְׁבוּ לְנַבְלֵי־חָרֶשׁ

מעשה

(סו) טריויבע זיא אים צאָרן אומ=
הער, בזאונטר דוינעם היממל
דוא זיא ווענגעטילגט, הערר!
ד (א) אַך! וויא אוזט דאָ פֿיינע
גאָלד זאָ גלאַנץ= לאַז וואָר=
דען! דאָ קעסטליכע געשמיי=
דע זאָ פֿעראונשטאַלטעט,
אונד ריא עדלען שטיינע אַללע
אומהער געוואָרפֿען, אין דען
ווינקעלן יעדער שטראַססע!
(ב) יענע ווירדענפֿאַללע צעגלינג=
גע ציִון'ס, געדיעגענעם גאָלדע
גלייך געשעטצט: איצט, אַך!
זאָ

ר ש י

ד (א) איכה יועם זהב. קינה זו נאמרה על יאשיהו כמו שני בדברי הימים הלא היא כתובה על ספר הקינות ועמו חיבר בתוך הקינה את שאר בני ציון: יועם. יכה כמו דחת מתרגם כהה עמיא: זהב. מראית פנים המלהיב כזהב: ישנא. ישתנה ממראיתו: הכתם. קבולת כלי נוי הזהב שהם לעדי קרוי כתם: אבני קדש. פנים המאירים כאבנים טובות. ומ"א כל רביעית דם שילא מיאשיהו בכל תן וקן שנעלבו היה ירמיהו קוצרה במקומה ועליה הוא קורא תשתכנה אבני קודש: (ב) המסולאים בפן. המהוללים והנערכים בפן הרואה אותם אומר ראו תוארם של אלו כמראי' פן וכן לא תסולה ככתם אופיר. ככתם טהור לא תסולה. סולו לרובכ צערה' לשון הילול וערך הן: לנבלי חרש. כדי חרש שנותנים בהן יין כגון נבלי יין. ונבליהם יכפלו: גס

ב א ו ר

ומלת תתן מוסב גס על תאלתך. או הטעם תאלתך יהי חלקם וכן מתורגם בל"א: (סו) תדרוף, תתי' לנכח נגד השם ב"ה. וחד מן חבירא אמר שהיא לנסתרת ומוסב על תאלתך, וכן תי' ותשמידם: שמי ח', ענינו כמו שמיד, כמו ואל משה אמר עלה אל ה' (הראב"ע), וכן הוא דרך ל"ע כנודע, לדבר בשם תחת הכנוי:

ד (א) יועם, יכה כמה דחת אמר כהה עמיא (רש"י): ישנא, ח' תחת ה', השתנה מראיתו, שהי' מתקלה נחמד למראה, ועתה הוא מגואל: הכתם, מין ממיני הזהב, כי ג' מינים המה, זהב, והיותר טוב הוא הכתם, ופן המוצח שבהם טוב מכתם. ופעמים נכתבים סמוכים זה לזה, כמו ראשו כתם פן (שיר ה'), אולי נחסר אז וי"ו החבור, ופעמים נסמכו למקום אשר נמלאים שם, כמו כתם אופיר, שעורו הוא ממקום הנקרא אופיר. אמנם רש"י כתב קבולת כלי נוי הזהב שהם לעדי קרוי כתם עכ"ל, הנה לדעתו הוא מטעם מכתם (קויינקוד), וכן הוא דעת ר' יואל בספרו זמירות ישראל (שיר מ"ה): אבני קודש, דרך הלשון ידוע, לסמוך המזוזא אל התואר, וטעם קודש כמו שכתבתי לעיל (פרשה ב' פסוק ב') שהוא לשון מובדל ומופרש, וכן פי' רש"י אבנים טובות. והנה משל המקרא הזה מכילי עדי של זהב הממולא באבנים טובות, אשר נשחת תארו, והנמשל במקרא שלאחריו: (ב) נחשבו לנבלי חרש, שאפילו אמותם ציין משגיחות עליהם, כי אם שוכנים עטופים ברעב בראש כל חובות, וכדאמר לעיל תשתכנה וגי' זה

ה מ ע מ ר

ד (א) הנכון בעיני דעת הכשדי שהכונה בזהב וכתם על הזהב שהיה בית ה' מכוסה בו ואבני קדש על אבני גזית שהוסד בהם ההיכל; אולם הניזור מזהב וכתם העלה ברעיונו הדמיון בני ציון לבו.

(ה) האמונים

מגרת איכה ד

תרגום אשכנזי עא

זא גערין געצטעטעט וויא אירע
דענעס געשיר, געמיינעס
טעפער = ווערק. (ג) זעלבסט
דיא גרוואסטען אונגעווער
רייען דיא ברוסט הערפאר,
זיגען איהרע יונגען: מיינעם
פאלקעס טאטער נור איזט
גרוואמער נאך, גלייכט דען
שטרויספגען אין דער וויסטע.
(ד) איהרעם זינגלינגע קלעבט
פאר דורסט דיא צונגע אס גוימען; יונגע קינדער פארדערן בראד: גיעמאנד רייכט
עס

מעשה ידי יוצר: (ג) גם תנין
חלצו שד הניקו גוריהן בת עמי
לאכור כי ענים במדבר: (ד) דבק
רשון יונק אל חכו בצמא
עוללים שאלו להם פרש אין

הנים קרי. ביענים קרי להם

ר ש י

(ג) גם תנין. אש"ם שאכורי הוא חלצו שד כשואה את בנוצא מרחוק רעב חולץ שדיו מתוך
נרתיקו שיש לו ביסוי על דדיו ומולאו מתוכו כדי שלא יראה בנו מכוסה ויחזור לחוריו והניקו
גוריהן: בת עמי לאכור. רואים את בניהם לועקים ללחם ואין פורש להם שחיהם קודמים
להם לחיי בניהם מחמת הרעב:

(ה) האמונים

ב א ו ר

וזה טעם ההמשך גם תנין ונו': (ג) תנין, כתיב וקרי תניס, והוא הנכון בעבור הפעל הסמוך,
ואין לפרשו בשם (קרוקאדיל), כי לחיה הזאת אין לדים להניק, לפי שאינה מולדת בנים רק
מגדלת בנים, אלא או פירושו כמו שנאמר ויברא אלהים את התנינים, או כמו ויהי לתנין
ויחורגם (טוונגע), כי יש מהנחשים שמולידים בנים חיים, אך לכל ב' השירזים האלה, לא
ידעתי מדוע יקם להם אכוריות עמומה יותר מאשרי ב"ח הטורפים נפש, כי נמלאים אחרים
היותר אכורים, ומטעם זה באורחו קצת בשם (דורכטען), ואף שאין המין הזה נמלא במחלט
כי אם בדמיון לבד, הנה כבר העיר רש"י ואל בשפרו זמירות ישראל, שהרשות נתנה להמשוררים
לדבר כמו דעת המקובל. אמנם אחרי שאין בידיו לדעת השם הנכון, תרגמתיו ע"פ כונת הענין:
חלצו, רש"י כתב התנין כשואה את בנו מרחוק חולץ שדיו מתוך נרתיקו כדי שלא יראה מכוסה
וחזור לחוריו, וראש"ע כתב כמתנבא הזכרים יקחו שד הנקבות ויניקו גוריהן, ואנוכי לא ידעתי
ולא שמעתי מי הנה החיות אשר מנהגם כזאת. וטעמו הנכון כפשוטו, הוכיחוהו מחמת בעטם
לחתו לגוריהן. ושעור המקרא התנין אף שהוא אכורי במאוד, מ"מ נגד בניו הוא רחמני,
להשקה ולהאכיל אותם אם ירעבו ואם ילמאו, אבל בת עמי נריך להיות אכוריה יותר, כאשר
יפרש דעתו במקרא שלאחר זה, שהיא רואה דבק לשון יונק ונו', כי מחוסר כל ומפני חמת
הרעב לא היו להם די חלב להניק בניהן, ובידם אין כל לתת להם מאכלם ולחמם, וכן כתב
רש"י רואים את בניהם לועקים ללחם ואין פורש להם, שחיהם קודמים להם לחיי בניהם מחמת
הרעב: ביענים, בתרגומו נעמיא, ויחורגם לפ"ז (שטרופאגען), כמבואר בס' נח"ה להרמב"מ
ז"ל, ונודע ממנה שהיא מולדת בארבעים בנים בכל שנה, והיא רובלת על איזה מהם והשאר
טומנת בחול ליחמנה מחוס השמש ולהוליא משם האכורחים, מבלי לחקור ולשום עוד עין עליהם
ועל אודותיהם, אם יחיו אם ימותו, וגם העוף הזה אף לקול עלה נדף בורח ממקומו ויעזוב
ילדיו בלי עזר וסעד אך למלט נפשו לבדו. וחד מן חכמים אמר שכזה לא יושפר המשל, שלאחר
שהעלה אכוריותו למעלה ממדרגת התנין הנודע לאכור גדול, ידמהו לבת יענה שאינה אכורי
כל כך באמת נגד אחרים, ולא תעזוב את בניה כי אם מחמת חסרון כח ומורך לב, ואף שזוהי דומה
אל הנמשל מ"מ תצטל הסלגת המשל אשר התחיל לאמור שאין לו דמיון באכוריות, וכן לא יאיות,
לכן דעתו שטעם ביענים במדבר מוסב אל המקרא שלאחריו, כי להיות שהם שוכני מדבר תמיד
לא ימלאו כל עת לשבור למאס, אף כי ייעפו במרוה מהירית, כי הם קלי המרון למאוד, וזה
שומר דבק לשון יונק אל חכו בצמא כמדבר: (ד) בצמא, ב' במקום בעבור: פורש,
בתרגומו

תרגום אשכנזי

עם איהנען. (ה) זיא, דיא לעקקערביססען זאנסט צור שפיזע האטטען—פערשמואכט טען אין דען שטראססען איצט, דיא אין פורפור גראס געצאגט גען וואורדען: — זיא אומט פאססען קאטהויען איטצט. (ו) וואהרליך דאז אונגליק מיינט גער פאטער = שטארט איזט גראסער נאך, אלס סרובים וואהל פערדיענטע שטראפע, דאז אין איינעם נואדארניערער שטירצטע, פאן קיינעם פיינט דעם

מגלת איכה ד

להם: (ה) האכלים למעדנים נשמו בחוצות האמנים עלי תולע חבקי אשפתות: (ו) ויגדל עון בת עמי מהטאת סדם ההפוכה כמו רגע ולא חלו בה

ידים

ר ש י

(ה) האמונים עלי תולע. על בגדי לבנונים: האמונים. לשון ויהי אומן את הדסה: אשפתות. אשפות של זבל שוכנים על האשפות בחון: (ו) ויגדל וגו'. סורענות מוכיח עליהם שגדול עונם משל סדם: ההפוכה כמו רגע. שהרי סדם לא נמשכה לרתה כרגע אחד נהפכה: ולא חלו בה ידים. ידי האויב כי על ידי המלאכים נהפכה. ויש מדרשי אגדה ואינו מיושב על סדר המקראות: זכו

ב א ו ר

כתרגומו מושיע לית להון, וראב"ע פשוטו לשון פתות, מענין סרוס לרעב לחמד, וכן מלינו בלשון חז"ל הנותן פרוסה לעני, והוא לשון חתיכה: (ה) למעדנים, האוכלים שיתעדנו (ראב"ע), יסר טעם הלמ"ד בטעם למ"ד התכלית, כלומר שמאז היו אוכלים יותר מהלריך לשבעם כי אם להתעדן בלבד ועתה אין להם די סבוקס, והיותר נכון שטעם הלמ"ד למעדנים בטעם הבית ושתו בנין מסכתי: האמונים, המגודלים נבעריהם עלי בגדי חופש, כלומר כל כך היו חשובים ויקרים, ועתה שוכבים ומתגוררים עלי אשפתות לרוב שפלותם. וטעם תולע, לבע אדום ונחמר פה עלם הדבר, והראוי עלי בגדי תולע: אשפתות, הנפרד אשפות כמו מאשפות ירים אביון, והי' הקבוצן הראוי אשפתות אלא שקל להם להמיר הנח כרגש (ר"ש י' מלך), וטעמו חמרים חמרים של כוחות וגללי אדם. ואמרו כותבי המסעות כי כן דרך העניים בארצות המזרח, לאסוף הדומן בנתיהם כדי שייבש, ויסיקו בו במקום העץ (ועם"ו יובן פירוש המקרא בישוקאל ד' י"ב), והוא בגללי לאת האדם תעגנה לעיניהם). ויש מהעניים אשר אין להם בית מנוח ללון נתקבצו שם אלל האשפתות להיות להם למחסה ולמסתור. וזה שאמר פה חבקי אשפתות, להורות מלכס הרע, וטעם חבקי יש מפרשים שהוא כמו ויחבקהו (אוחזרוען), ויאמרו מרוב השמחה שמלאו מקום אחד לשבת יחבקהו. ויש אומרים שהוא כמו חובק את ידיו (לזוחאעני דריקען): (ו) ויגדל עון, הנכון בשם הזה וחבירו כמו שפירש הראב"ע ח"ל יש חטאת ואשם בקרבן שטעמו עקב העון והחטאת והוא השכר הרע ויקרא מזל רע, וכן גדול עוני מנשוא (ועיין הבאור שם להרמב"מ ז"ל) והטעם כי הרעה הבאה על ישראל גדולה מרעת סדם שהיא נהפכת כמו רגע ולא היו הידים בכל עת בחיל ע"כ, והיה לפ"ז חלו מלשון חיל אחז, דהיינו קודם שנהפכה לא היתה בלילה, אבל פה הקיסוה וסבבנה לרות רבות טרם בא קלה, המה הרעב וחמת המליק, וכמו שמבאר בס' שלאחר' זכו נזיריה וגו', שכל כך נשתנו מראיתם מרוב לרוחם. ורש"י פי' ולא חלו ידי האויב, בטעם יחולו על ראש יואב, וטעם הב' שהבית הראב"ע, כלומר שלא

ה מ ע ר

(ה) האמונים עלי חולע, יראה לי הכוונה שהילדים אשר החתלו בכסתות תולע הואלכו עתה בחון ויחבקי אשפתות.

(ח) חשך

מגלת איכה ד

תרגום אשכנזי עב

דעם האנד געקוועהלט. (ז) איה-
רע עדלען, גלאַנצענדער אלס
שנעע, לויטערער דען מילך,
דיא פֿאַרבע ראַטהער דען
פנינים, דיא פֿאַרם אויס ספיר
געשניטטען גלייך: (ח) אַך!
איהרע געשטאַלט אויט פֿיג-
סטערער נון, אלס קאַהלעג-
שווערצע, מאַן ערקענגט זיא
אינדען שטראַסען ניכט: איה-
רע הויט אויסגעטראַקנעט גלייך דיררעם האַלצע קלעבט אַן איהרעם בייגעריפּפע. (ט) בעם-
סער

יָדִים: (ו) זָכוּ נִזְיִרְיָהּ מִשְׁלֵג צָחוּ
מִחֶלֶב אֲדָמוּ עֵצִים מִפְּנִינִים סְפִיר
גִּזְרָתָם: (ח) חֶשֶׁךְ מִשְׁחֹרַת תְּאֵרִם
לֹא נִכְרוּ בְּהוֹצְוֹת צַפֵּד עוֹרֶם עַל-
עֵצִים יִבֵּשׁ הָיָה כַּעֵץ: (ט) טוֹבִים

ב' טעמים היו

ר ש י

(ו) זכו נזיריה. שריה כמו נזר וכתר ואני אומר נזיריה ממש שהיו מגדלי שער ונאים ביותר, ומוסב על בת עמי: אדמו עלם מפנינים. אותם שהיו מראיתם אדום מפנינים וגזרתם כמו ספיר: (ח) חשך תארים. מפחמים: משחור הוא פחם: עלם. לשון מראה כמו וכעלם השמים לטוהר קו"לר בלעז: לפד. נקמט ונתחבר ואין לו דמיון: (ט) שהם

ב א ו ר

אלא סבלה שום לרה ועונימן האויב, שיטמח להמשיך הלער ולהכאיב, וכן תרגמתי: (ו) נזיריה, נזר וכתר, ואני אומר נזיריה ממש וכו' (רש"י). והאמת שעבם שם זה על כל הפורש מרוב ההמון, ולכן נקראו גם החשובים והיקרי' שנעם בשם נזירים: עצם, לשון מראה, כמו וכעלם השמים לטהר קולר בלעז (רש"י) ובל"א (פארבע): מפנינים, יש מפרשים להיותם מה שקוראים בל"א (קארטווען), ואם שאין לבע האדמימות להם מקרה קים, להיותם נמלאים ג"כ שחורים ולבנים יהיה הטעם אדמו מפנינים אדומים, כי הם יאדימו מאוד. ואיזה מהמעתיקים אמרו שהוא (קארטווען) כי מראהו אדמדמת. וטעם השם נראה שהוא נגזר מן בניס כלומר שהדבר הזה מזהיר כל כך עד שהרואה בתוכו יראה פניו. אמנם אחרי שאין בידי ההעתקה הנכונה הנחתיו בלי תרגום בלל, כדרך המתרגם המשכיל הרמב"מ ז"ל: ספיר, רבים חולקים צעניו, אם הוא האבן אשר יקרא עוד היום בלשוננו (וצפיר). או שהוא אבן אחר ויקרא (קריסטאל) או האבן היקר הנקרא (דעאנט), ועיין מזה בס' נת"ש להרמב"מ ז"ל (שמות כ"ד): גזרתם, לדעת הראב"ע מ"ם מפנינים מושבת אחרת עמה, והראוי מספיר, וטעמו כאלו נגזרו מספיר וכמו שבארו הר"ן יחיאל ביותר, שהיה להם מן השלימות בנריאה במינס מין האדם, והיו גבורים וחוקים כראי מוזק כאלו ספיר גזרתם. והמתרגם הארמי תרגם סרלפיהון, וכן משמע דעת רש"י ז"ל ולדעת רע"י יואל הוא שם לתאר כל הגוף (דיו פֿאַרק, דער טניטט), שהיה להם שלימות הוסי בדפוס כל האברים כאותן התמונות המלאכתיות מלאכת חרש וקושב אשר נגזרו מספיר, והנה על השחתת המראה אמר חשך משחור וגו', ונגד השחתת תמונתם אמר יבש וגו': (ח) צפד, נקמט ונתחבר ואין לו דמיון (רש"י): יבש היה כעץ, לדעת קלתם מוסב על העלם, ולדעת קלתם מוסב על העור שזכר, שאחרי שחויב לפד על עלמם, והוא הנראה נכון: (ט) טובים היו וגו', לדעת רוב המפרשים חללי רעב המתים מרעב, וטעם הכתוב לפי שחללי

ה מ ע ר

(ח) חשך, נגד שלג וחלב אמר חשך משחור, ונגד אדמו עלם אמר לפד עורם על עלמם, ונגד ספיר גזרתם אמר יבש הי' בעץ כי האבן היקר נראה כדמות מים זכים וכמו שיאמר הלועז על פערלן (פֿאַן טענעק וואַסער) והכשדי תרגם פריך הוה נקיסא שהיו נפרכים ביד בעץ יבש, וגם זה יתנגד לספיר שהוא קשה ומוזק. (ט) מחללי

תרגום אשכנזי

מגלת אוכה ד

היו חללי חרב מחללי רעב שהם יזבו מדקרים מתנובות שדי: (י) ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו בשבר בתעמי: (יא) כלה יהוה את

חמתו

סער ויגד נאך דיא דעם פייני דעם שווערט געטערטעט, אלס דיא דער הונגר וועגנעראפֿשני, דיא ערשלאגען אין איהרעם בליטע שוואממען, בעססער אלס דיא מאן פעלדפריסטען גלייך פערצעהרעטע. (י) צערט= ליכער מיטטער הענדע קאפ= טען אייגער קינדער פלייש, דאז צום לאבזאל איהנען דיענטע, אין דער נאטה מיינער פֿאטערשטאדט. (יא) זאָ האַט דער עוויגע זיינען צאָרן

ר ש י

(ט) שהם יזבו מדוקרים וגו'. חללי הרעב היו נפוחים מריח תנובות הגדה שהיו האויבים גולים בשר על העצבים חזן לחומה והריח נכנס לתוך נפוחי הרעב וכריסן נבקעת ופרסם זב והרו זה מיתת גיוול יותר מהרוגי חרב: מדוקרי'. מדוקרים בין נפחת רעב בין ביקוע חרב קרוי דקירה: מתנובות שדי. משרשים ועצבים שמלקטי' ואוכלים רב פרסם ומאוס: (י) לברות. למאכל כמו לא ברה אתם לחם. להברות את דוד: (יא) כלה ה' את חמתו. אשר בערה בו כמה שנים עתה כלה אותה בהנקמו מהם:

(יג) מחטאת

ב א ו ר

שחללי חרב מתים מתאוס מבלי סבול מקודם לרות רבות ורעות, אבל חללי רעב סובלים טרם שימותו תחלואים שונים ויגון רב, כנראה ממראיתם אזכר בס' הקודם. אמנם למה שאמר חללי רעב ולא מיתו רעב שהיא המורגל נראה נכון כפי מה שנארו הרב אבן יחיאל, על הנהרגים מחמת הרעב לאכילה, וכמו שזכר ידו נשים רחמניות וגו', ואמר הטעם כי יותר כבוד הוא למת להיותו נהרג מולתו אחרי הלחמו כגבור צעד נפשו, מהיותו נאכל כבהמה. ועי' יש להשלים מליבת המאמר הסמוך, וכמו שנבאר: שהם יזבו וגו', לדעת ק'תם מוסב כל המאמר על חללי חרב שהם יזבו מדוקרים דם טוב ויפה ע"י תנובות הגדה שאכלו, ולדעת ק'תם מוסב על חללי רעב, וטעם מדוקרים מדוקרים, וטעם מתנובות מחוסר תנובות ושעור המקרא טובים שזונו מדוקרים מלסבול חוסר תנובת שדי כזה, אשר בעבורו ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן וגו'. אמנם אם נבאר חללי רעב כהדעת שהנאנו לעיל, על הנהרגים בעבור הרעב לאכילה, יהי' המאמר הזה כפל ענין של המאמר הקודם לו כזה, טובים אשר הם יזבו מדקרים, הם חללי חרב, מאשר הם תנובות שדי, כלומר חללי רעב הנאכלים כתנובות שדי, ודרך הלשון להחסיור לפעמים כ"ף הדמיון להפלת הדמיון לאמור כי הוא זה ממש, והו דעת רע"י יואל וכן תרגמתי אם שאני לא כן אדמה: (י) לברות, מקור או שם מקובץ מן ברה (רד"ק), וענינו למאכל כמו ולא ברה אתם לחם ולהברות את דוד (רש"י), וענין סורש זה אינו נוסף כי אם על אכילה מועטת להשיב נפש אחרי שעבר זמן רב בלי אכילה גסה או אחר התענית, ולכן נאה מאוד לשמש בו בשעת הרעב, וכדמתורגם בל"א (ואבזון). וכמו למו שזה לזכרים ולנקבות: (יא) כלה ה' את חמתו, אשר בערה בו כמה שנים עתה כלה אותה בהנקמו מהם (רש"י): ויצת אש, כמשמעו

ה מ ע מ ד

(ט) מחללי רעב, לדעת החכם המבאר לא יושק היטיב תאך חלל על המת ברעב, ואנוכי כל דעתי למה? הלא נאמר חלליך לא חללי חרב (ישעי' כ"ב ב') הרי שגם המת באופן אחר זולת חרב נקרא חלל, וכן ולבי חלל בקרבי (תהלים ק"ט כ"ב) שגם כן אין הכוונה הריגת חרב. (יב) לא

הַמָּתוֹ שֶׁפָּךְ הָרוֹן אִפּוֹ וַיִּצַחֲאֵשׁ
בְּצִיּוֹן וְתֹאכַל יִסְדֹּתֶיהָ: (יב) לֹא
הָאֲמִינוּ מַלְכֵי־אֶרֶץ וְכָל יוֹשְׁבֵי
חֵבֶל כִּי יבֹא צָר וְאוֹיֵב בְּשַׁעְרֵי
יְרוּשָׁלַם: (יג) מַחֲטָאת נְבִיאֶיהָ

כל קרי

עונות

ר ש י

(יג) מחטאת נביאיה. של שקר היתה לה הרעה הזאת:

צָאֵרן אוֹיִסְנַעֲלֶאסְסֵעֵן, זַיִנְעֵן
בְּרַעֲנַנְעֵנְדֵעֵן גְּרִים אִיבַעֲרֵר צִיּוֹן
אוֹיִסְנַעֲשִׁיטְטֵעֵט, אֹנְדֵר אִיִן פֿײַ-
עֵר דָּאָרְט אוֹיִפֿלאָדֶערֶן לֹאִם-
סֵעֵן, דָּאָז אַלְלֵעֵס פֶֿערֶצֶעֶהֲרֵט,
בִּזֵּי אוֹיִף דֶּען גֶּרונְד־ (יב) גִּיעַ
מֶאָסְטֵעֵן קָאָנִיגֶע עִם גְּלוֹיִכֶען,
דֶּער וועֶלט בעוּוֹאָהֶנֶער קִינֶער,
דָּאָס אִין צִיּוֹן'ס פֶֿעסֶטֶע טֶהאָ-
רֵע פֿײַנְדֵר אֹנְדֵר בעֶלְאָגֶערֶער
דֶּרִינְגֶען ווִירֶדֶע. (יג) אִיהֶרֶער
פֿאַל־

נעו

ב א ו ר

כַּמְשֻׁעוֹ, אִז שֶׁהוּא מוֹסֵב עַל חֶרוֹן אָפוֹ: (יב) לֹא הָאֲמִינוּ, לֹא לִיִּירוֹ בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְלֹא עֲלֵתָה עַל
לִבָּם שִׁכּוֹל לֹר וְאוֹיֵב לְבוֹא בִירוּשָׁלַם, כִּי הִיא הִיְתָה תְּמִיד רַבְתִּי בְּגוֹיִם וְשֹׂרְתִי בְּמִדְיָנוֹת. וְאָמַר
חַד מִן חֲבָרִיא, שְׁטַעַם לֹר כַּאֲן מַעֲנִין בְּמַלּוֹר וּבְמַזּוֹק, וּכְמוֹ וְהִנֵּה לָרִים אֶת הָעִיר עֲלֶיךָ, וְכֵן
תִּרְגַּמְתִּי (בֶּעֱלֹאָגֶערֶער): (יג) מַחֲטָאוֹת נְבִיאֶיהָ, שֶׁל שֶׁקֶר הִיְתָה לָהּ הָרַעָה הַזֹּאת (רש"י), וּמ"ס
מַחֲטָאת מוֹשַׁבֵּת אַחֲרַת עַמָּה, וְשֶׁעַם כְּהִנִּיָּה גַם כֵּן כְּהִנֵּי אֱלִילִים, וּכְשֹׂאֹמֵר לִקְמֵן פְּנֵי כְּהִנִּים לֹא
נִשְׂאוּ

ה מ ע ר

(יב) לֹא הָאֲמִינוּ, כִּכֵּר נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלַם גַּם קוֹדֵם יִרְמִיָּה כִּי בִימֵי יוֹאָחַז מֶלֶךְ יִהּוּדָה עָלוֹ חֵיל אֲרַם
וַיִּבְּאוּ אֶל יִהּוּדָה וַיְרוּשָׁלַם כְּזֹכֵר בְּד"ה ב' (כ"ד כ"ג כ"ד) גַּם בִּימֵי אֲחַזְיָה פֶּרֶץ יוֹאָחַז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲמָה בְּחֻמַּת יְרוּשָׁלַם (ש"ס כ"ה כ"ג), וּמַלְכִים ב' י"ד י"ג י"ד), וְא"ב אִז שֶׁנֶּאֱמַר כִּי הִסְסוּק הוּא
הוּא ע"ד הַפְּלִגָּה בְּמַנְהַג הַמֶּלֶךְ אִז שֶׁזִּזְקִיָּה וּמוֹנֶשֶׁה אַחֲרָי שׁוּבוּ לִירוּשָׁלַם (ד"ה ב' ל"ג י"ד) חִזְקוּ אֶת הָעִיר
וְעִזְבוּ חֻמוֹתֶיהָ עַד שֶׁהִיְתָה בְּלוּיָה מְאוֹד. (יג) מַחֲטָאת נְבִיאֶיהָ, הֵמָּה הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר נִבְּאוּ בְּשֵׁם
ה' לִשְׁקֵר לְאָמֹר שְׁלוֹם שְׁלוֹם כְּזֹכֵר כִּמָּה פְּעַמִּים בִּירְמִיָּהוּ וְגַם כְּהִנִּיָּה הֵמָּה כְּהִנֵּי בֵּית ה', כִּי
יָד הַכְּהִנִּים הִיְתָה בְּמַעַל הַעַם כְּמִסְרָה בְּכָל הַנְּבִיאִים, וְגַם בִּירְמִיָּהוּ עֲלָמוֹ בְּקַשׁוֹ לְשַׁלּוֹת יָד בְּמַבּוֹאֵר
בְּסִפְרוֹ (כ"ו ח' י"א), וְהַמֶּשֶׁךְ הַכְּתוּבִים מִכָּאן עַד י"ז לְדַעֲתִי כֵּן הוּא: הִנֵּה כִכֵּר אָמַרְנוּ כִּי רַבִּים
מִיּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם שָׁמְעוּ בְּעַת יִרְמִיָּה וַיִּתְגַּבְּבוּ לְאֶחָת מִן הָעִיר וּלְנַפְשׁוֹ אֵל הַכַּסְדִּים, וְאֲחַזְיָה הִלְבֵּא וְשָׂרֵי
הַמֶּלֶךְ הָיוּ אֹרְבִים לְאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּקַשׁוֹ לְהַמְלִיט עַל נַפְשָׁם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁתִּפְּסוּ אֶת יִרְמִיָּה
בְּעִבּוֹר זֹאת; אִלֻּם הָיוּ בִּאֲנָשֵׁי בֵּית הַמֶּלֶךְ כְּתוּת שׁוֹנוֹת, מֵהֵם אֲשֶׁר בְּחַמַּת רוּחַם הִרְגוּ וְלֹא חָמְלוּ
לְכָל אִישׁ אֲשֶׁר חֲשָׁדוּהוּ כִּי רָלוֹנוּ לְכַרוֹת, וְעַל זֶה אָמַר מַחֲטָאת נְבִיאֶיהָ וְכְהִנִּיָּה הַשׁוֹפְכִים בְּקִרְבָּה דָם
לְדִיקוּם כִּי הֵמָּה הִסְבּוּ הָרַע הַזֶּה בְּאֲמַרְם תְּמִיד, לֹא תִנָּתֵן הָעִיר הַזֹּאת בְּיַד מֶלֶךְ בְּכָל וְעִי"ז
פְּרִיזֵי הַעַם נִעְוֵ עוֹדִים (וּכְדַעַת הַרְאָב"ע שֶׁנֶּחֱסַר כ"ף הַדְּמִיוֹן) נִיּוֹאֲלוּ בְּדָם וְגו', כְּלוֹמֵר שֶׁהָיוּ רוֹכְחִים
מִבְּלֵי לַחֲקוֹר וּלְבַחֵן כָּלל כְּעוֹרִים, וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר פָּגְעוּ סָמוּךְ לְשַׁעֲרָה, אֶחָת דָּתוֹ לְהַמִּית; וְהַבַּת
הַשְּׂנִית הִיְתָה טוֹבָה מֵהֵם כִּי לֹא גָאֲלוּ יְדֵיהֶם בְּדָם נָקִי אֶךְ שִׁפְטוּ דְבָרֵי בּוֹז וְקִלְקוֹן עַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר
רָחַק לְהַסְגִּיר הָעִיר אִז לְאֶחָת מִמֶּנָּה, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר סוּרוּ טַמֵּא קִרְאוּ לְמוֹ וְגו' וְהַבּוֹנֵה כִּי קִרְאוּ
אֵל הַעוֹמְדִים שֵׁם סוּרוּ מִטַּמֵּא (וְחִסַּר מ"ס הַשִּׁמּוֹשׁ כְּמוֹ עַד יָקוּם גּוֹי אוֹיְבָיו (יְהוֹשֻׁעַ י"ג) וְכַדּוּמָה)
סוּרוּ סוּרוּ אֵל תִּגְעוּ (בְּהֵם) כִּי הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה טַמֵּאִים הֵם לִבָּם (וּבֹא טַמֵּא בְּלֶשׁוֹן יִחִיד כִּי הַבּוֹנֵה
סוּרוּ מִדְּבַר טַמֵּא בּוֹה) כִּי בְּקַשׁוֹ לְחַלֵּל אֶת הַקֹּדֶשׁ לְחַת אֶת מִקְדָּשׁ ה' בְּיַד עַרְל וְטַמֵּא, וְנָלוּ גַם
נִעְוֵ אֶךְ לְהַמְלִיט עַל נַפְשָׁם, וְכָל יִחְסְלוּ לְהִלָּחֵם מִלְחָמוֹת ה'; וְקִנְיַת מֵהֵם אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ
לְגוֹר, כְּלוֹמֵר הִיְחָס לְאֶחָת כִּי לֹא יוֹסִיפוּ עוֹד לְגוֹר, גַּם בְּגוֹיִם לֹא יִמְלָאוּ מוֹנָחָה לְכַף רַגְלֵיהֶם,
כִּי יוֹסֵם נַפְשׁ; וְהוֹסִיפוּ לְאָמַר פְּנֵי ה' חֲלַקְס, אֶךְ ה' חֲלַק אֹתָם מֵעַל עַמּוֹ מִבְּלֵי לְהַסְתַּפֵּת עוֹד
בְּנַחֲלָת

עֲוֹנוֹת כְּהִנְיָה הַשְּׁפָכִים בְּקִרְבָּה
דָּם צְדִיקִים: (יד) נָעוּ עוֹרִים
בְּחֻצוֹת נִגְאָלוּ בְּדָם בְּלֹא יוֹכְלוּ
יָגְעוּ בְּלִבְשֵׁיהֶם: (טו) סוּרוּ טָמֵא
קָרְאוּ לְמוֹ סוּרוּ סוּרוּ אֶל-חַנְּנֵנוּ
כִּי נָצוּ גַם-נָעוּ אָמְרוּ בְּגוֹיִם לֹא

יוסיפו

פאלשען פראפעטען זינדע
פערמאכטע דיעס, איהרער
געטצען-פריעסטער מיססע-
טהאטען, דיא אונשולדיגעס
בלוט אין איהר פערנאסען.
(יד) נון שטירצט מאן בלינדען
גלייך אין דען שטראססען הין,
בעזודעלט זיך מיט בלוט, דאס
דיא קליידער מאן ניכט מעהר
בעריהרען מאג. (טו) "פארט!
עט איזט אונריין דא! רופט

מאן זיך איינאנדער צו; צוריק! צוריק! שטאפט דא ניכט אן! זיא ווייעען שנעלל — אונד
שטירצען נאכמאלס הין. — נון הייסט עס אונטער היידען שאן; ,מאן ווירד ניע מעהר
דיא

ד ש י

(יד) נעו עורים בחולות. כשהיו העורים הולכים בשוק היו נעים ורגליהם נשמטים בדם ההרוגים
שהיו הרשעים הורגי' בתובה: נגאלו בדם: נתלכלכו בדם עד אשר לא יוכלו הקרובים אליהם
ליגע בלבושיהם והיו קוראים אליהם סורו מעלינו אתם הטמאים המלוכלכים בדם: (טו) כי יכלו,
לשון סרחון ולכלך כמו מוראתו בנוחתה למתרגמין באוכליה כך חפרו מנחם: גם נעו: נשמעו בדם:
פני

ב א ו ר

באור, הם כהני ה': (יד) נעו עורים בחוצות, לדעת רש"י פירושו עורים ממש, כשהיו עורים
הולכים בשוק רגליהם נשמטים מדם ההרוגים. אמנם הראב"ע כתב בעורים, וכן אש אוכלת
הוא, וכן מתנובות שדי לדעת ר"י, ושעורו שהנשאים מיושבי העיר נעו בחוצות בעורים: נגואלו,
נתלכלכו והמלה מורכבת מבנין נפעל נגאלו ומבנין פועל גואלו. והסבה לזה כתב הרד"ק,
סבת בנין נפעל שנגאלו מעצמם מבילתי פועל זולתם (כ"ל זולת הדם, כי באמת הדם הוא
הפועל הלכלוך) וסבת בנין פועל יתכן שנגאלו אותם אויביהם בדם והנה הם גואלו על ידם
(באמצעות הדם שהוא הפועל הראשון והמפעל השני, והם הפועל השני כענין הידוע מבנין
הכבד הנוסף): בלא יוכלו, עד שלא יוכלו הקרובים אליהם ליגע בלבושיהם (רש"י), או יתכן
שמוסב על עצמם, כלומר שלא יוכלו המגואלים ליגע בלבושיהם מרוב הדם אשר בם: יוכלו
יגעו, פעל אחר פעל, והענין יוכלו לגעת וכן הוא דרך הלשון. והארמי' ת' יוכלו על העורים,
על דלא הו' יכלין למיחמי קריבו בלבושיהן, ואינו מחייב על המקרא שלא מוכר ענין למיחמי
(לראות) כלל, ויהי' עקר חסר מן הספר: (טו) סורו טמא, אמרו הטעם סורו אתם הטמאים.
אמנם בהיות הפעל לשון רבים והשם בלשון יחיד, יתכן יותר לאמור שקראו אלו לאלו מההולכים
בחולות סורו מזה כי טמא המקום ההוא, סורו סורו אל חננו: כי נצו גם נעו, זה דברי
המקובן, וטעם נצו כמו שאמרו הראב"ע והרד"ק לשון עופפות וכן נצא חלא (ירמי' מ"ח), כל'
נסו במהירות לרחק מן המקום הטמא הזה, כאשר העידו הקוראים, וכשהם נסים הם נעים
בדם אחר אשר לא ראו, כי כל העיר מלא מזה. ולדעת המפרשים שזכרנו יתכן לומר טעם
נצו כאן מענין כי יכלו אנשים, כלומר כשהם נטים עם אחיהם לאמור להם סורו ממנו אל
חננו בנו, היה באותו הרגע גם הם נעים ונגאלו בדם: אמרו בגוים, אחר שזכר הנמשך
מחטאת נביאיה בקרב העיר זכר גם הנמשך ממנה מחולת לה בין האומות, כי אחר שמעו
הגוים שהם הורגים בכר איש את אחיו אמרו: לא יוסיפו עוד לגור, אמרו המפרשים הטעם
בארלס

ה מ ע ר

בנחלת ה' ולא יוסיף עוד להביטם שלא יהיה כאשר הבטיח אותם ירמיהו שאם יסלימו ישובו
בארלס, זאת לא תקום ולא תהיה כי לא יוסיף ה' להביטם, אך בבליה יבואו ושם יתמו ושם
ימותו

דיא פֿירבטען. (טז) גאָט־
 טעם צאָרן האָט זיא ענטצווֿיגֿ
 עט, (ער בליקט ניע וויעדערום
 זיא גנעדיג אָז) דאָס זיא דער
 פֿריסטער אַנועהען נִיכט מעהר
 אַבטען, אונד איהרער אַלטען
 זעלבסט נִיכט שאַנען; (יז) דאָך
 שמאַבטן אונזערע אויגען אימ־
 מערנאָך פֿערגעבליכר הילפֿע,
 נאָך האַררען וויר זעהנוֿוטס־
 פֿאַלל

יוֹסִיפוֹ לְגֹר: (טז) פֿני יהוה הִלֵּקִם
 לֹא יוֹסִיף לְהִבִּיטֵם פְּנֵי כְהֵנִים
 לֹא נִשְׂאוּ יִקְנִים לֹא חֲנֹנוּ:
 (יז) עוֹדִינָה תְּכַלִּינָה עֵינֵינוּ אֶל־
 עוֹרֹתֵינוּ הַבֵּל בְּצַפִּיתָנוּ צְפִינוּ

חֲקִימִים קִרִי. עוֹדִינוּ קִרִי

אל

ר ש י

(טז) פני ה' חלקם. פנים של זעס מאת הקדוש ברוך הוא חלקם והפרידם בגוים למען אשר פני
 הבהנים לא נשאו כהיותם בשלותם: (יז) עודינה תכלינה עינינו אל עזרתינו הכל. כשנאה עלינו
 הרעה עדיין היו עינינו כופות אל חיל פרעה שנאמר בהם ומלרים הכל וריק יעזרו שהיו מבטחים
 אותנו עזרה ולא באו כמו שנאמר בהם הנה חיל פרעה היוכל לבס לעזרה שב לארצו מלרימה.
 מזינו במדרש קינות שהיו באים בספינות רמו הק"נה לים והלִיף לפניהם נודות נסוחים כמין
 מעי אדם ננערים במים אמרו זה לזה הנודות הללו הם אבותינו אנשי מלרים שטבעו בים
 מחמת היהודים הללו ואנחנו יולאים לעזרתם עמדו וזכרו לאחריהם: לפינו. מבינו.
 (יח) כדו

ב א ו ר

בארלס, ואם שהוא חסר במאמר, הנה מלינו עוד דוגמתו. ורבי יואל אמר שהוא מלאין
 ויגר מואב, דהיינו תחת שמתחלה לא האמינו כי יבוא לר ואיוב בירושלים, וחשבו כלם
 עם ישראל לעם גדול וחזק שאי אפשר לכבוש, הנה עתה אמרו לא יוסיפו עוד הגוים לגור אותם,
 כי פני ה' חלקם וגו', וכמו שנבאר. וטעם לא יוסיפו המוסיפים (והזן). ואם חף שלדבריו
 נחסר מלת מפניהם ג"כ במאמר, מ"מ לפי ההמשך נאה יותר לפרש כדבריו, ולכן תרגמתי
 ע"ז הדרך: (טז) פני ה' חלקם, לפי שהנעם נראה בפנים כנהו בן (רד"ק), וכן פני ה' בעושי
 רע. וכתב רש"י חלקם והפרידם בגוים למען אשר פני הבהנים לא נשאו בשלותם, אמנם הנוכח
 שהמקרא הזה הוא ג"כ דברי הגוים אשר אמרו לא יוסיפו עוד לגור מפניהם לפי שפני ה' חלקם
 והפרידם זה מזה וכדי להענינם העיר מחלוקת ביניהם לתת חרב איש ברעהו, באופן שאף פני
 הבהנים החשובים לא נשאו חקנים לא חנו, ויהי מאמר לא יוסיף להביעם בעין מאמר מוסגר.
 וכיון שזכרו פני ה' לרעתם, אמרו שלא יוסיף עוד להביעם לטובה. וחד מן חכמי אמר טעם
 חלקם בטעם אני חלקך ונחלתך, והדגש לתפארת כדגש מקדש ה', וטעם ההמשך בדעת רש"י
 ז"ל, והראשון יותר נכון. (יז) עודינה וגו', אמר המקובן ואחרי כל אלה אנחנו לפינו אל
 עזרת עמים מגויי הארצות, אשר הלפיה ההיא הכל אין בה מועיל, כי לא תבוא לנו עזרה
 משם. וטעם תכלינה כאלו העינים כלו מראות לקראת דבר שלא בא, והכל תאר הפעל
 תכלינה. גם אפשר שטעם הכל תאר לעזרה, כי אם פשה הנוגע בקרב יושבי העיר להלחם
 אלו באלו, לשוא עמלה כל עזרה מבחון: בצפיחנו, שם והנסרד לפיה, ענינו הצעה והוא
 קרוב לענין תוחלת, כי האדם המיחל לאחר מביט לו (ר"ש ו' מלך). אמנם יתכן ג"כ שהוא
 המקום אשר עליו עמדו הנפוסים לראות למרחק בשעת מלחמה, לדעת מה פעל ומה יעשה
 האויב

ה מ ע ר

ימותו, יען פני הבהנים לא נשאו לשמוע עתתם ולעמוד על נפשם, וחקנים לא חנו לשום נפשם
 כנפם ולהלחם בעד זקני העם. וע"י דברים כאלה המכו את לב העם ונלכדה העיר הקדושה
 והעם ילא בגולה, ועל זה קובץ ירמיהו.

תרגום אשכנזי

פאלל אינעם פאלקע ענטגע-
גען, דאז ניכט העלפען ווירד.
(יה) אינדעם מאן יעדעס אונ-
זערער שריטטע נאכשטעללט,
וויר אויף אייגענער שטראססע
ניכט זיכער מעהר זינד, אך!
אונזר ענדע איזט נאָהע, פאלל-
צעהליג אונזערע טאגע. אונ-
זער אונטערנאנג נור צו געוויס!
(יט) שנעללער דען צדלער אין
האָהען ליפטען זינד אונזערע
פערפאלגער, ערייאגען אונז
אויף בערגען, לויערן אונז אויף
אין וויסטען. (כ) זעלבסט גאָטטעס געזאלבטער — אונזער לעבען הינג אן איהם — וואָרד

ר' ש"י

(יה) לזו לעדינו. אויבנו ארבו את לעדינו ברחובותינו כמו ואשר לא לדה. ואתה לודה את נפשי: (כ) משיח ה'. הוא יאשיהו כמו שג' בדברי הימים ויקונן ירמיהו על יאשיהו: בשחיתותם. בגומות שחפרו: שישי

מגלת איכה ד

אֶל-גּוֹי לֹא יוֹשִׁיעַ: (יח) צָדוֹ צִעְדֵינוּ
מַלְכָּת בְּרַחֲבֹתֵינוּ קָרֵב קִצְנוּ
מִלֵּאוֹ יָמֵינוּ כִּי-בָא קִצְנוּ:
(יט) קָלִים הָיוּ רַדְפֵינוּ מִנְשָׁרֵי
שָׁמַיִם עַל-הַהָרִים דִּלְקָנוּ בַּמַּדְבָּר
אֲרָבוּ לָנוּ: (כ) רוּחַ אֲפִינוּ מִשִּׁיחַ
יְהוָה נִלְכַּד בְּשַׁחֲיֹתוֹתָם אֲשֶׁר

אמרנו

אמרנו

ב א ו ר

האויב, (בל"א טהור וזוטרטע, בערגווארטע), ואמר על הנפיה היו לופים: אל גוי לא יושיע, המה המכרים אשר עליהם שמו בטחונם לעזור אותם נגד מלך צבל, ואשר עליו אמר רבקה משענת קנה הרבון הזה אשר אם יסמך איש עליו ובא בכנס ונקבה בן פרעה מלך מצרים לכל הכוזבים עליו, וכן לא הושיעו להם, כמו שאמר הנה חיל פרעה היוצא לנכס לעזרה שב לארץ מצרים. או טעם לא יושיע, שאסילו עצמם לא יוכלו להושיע, כי באמת גם המה הוכו ממלך צבל, כנודע מהכתובים: (יה) צדו, ארבו, להיות הטעם מלרע, וח"כ שרשו מנחי הלמ"ד (ובקונקראצן הוצא בטעות בין נחי העי"ן) כמו ואשר לא לדה (שמות כ"א), ושעור הכתוב אכזרו מפנים לעזרת הכל מרחוק ואומרים אולי יש תקוה, ובנתיים לזו את לעדינו בקרב העיר מבולתי נוכל לבת עוד ברחובותינו. או שהטעם על האויבים אשר כבר קרבו ובאו תוך העיר, או על פריצי ורשעי העיר השופכים בקרבה דם לדיקים: מלאו ימינו, בא הזמן והמועד, בטעם כי מלאו ימי (בראשית כ' ט'). והנכסל בלשון מתוך גודל התפעלות היראה שמוסיף והולך, בתחלה אמר קרב קצנו וח"כ כי בא כבר: (יט) דלקונו, רדפונו, כמו כי דלקת אחי (שם ל"א). ובאר קלות ומהירות הרודפים, שאם יסתרו במדבר היו אורבים להם, ואם שמו קנס בהר גם אם השיגוס: (כ) רוח אפינו, דרך משל על המלך, כלומר חיינו תלוים בחייו, כי אם הוא יפול גם אנחנו נופלים ובגרתו גם לנו כר. ותרגמונו לפי הענין לבלתי שחת המליצה בל"א, כידוע שיש לכל הלאונות מליצות מיוחדות: משיח ה', לדעת רש"י מוסב על יאשיהו המלך, לפי שמלינו ויקונן ירמיהו על יאשיהו, ולדעת הראב"ע יקונן זאת על דקיהו המלך, ועיין מזה במ"הם: בשחיתותם

ה מ ע ר

(יח) צדו צעדינו, אמר המבאר לזו הוא מנחי הלמ"ד כי הטעם מלרע, ובקונקראצן הוצא בטעות בין נחי העי"ן ע"כ. הנה לא על צבל הקונקראצן תלונתו כי ידוע שהחכם הזה הלך לאור צבל מאיר נתיב, והרב ז"ל הלך רק בעקבות הרד"ק שהביא ג"כ לזו בין נע"ו ולא בנחי ל"ה ע"ש זוכבר מלתי אמורה בתל"ע חלק ב' כי אין להכריע ממש הגניזה ולהבדיל בין נע"ו לל"ה או בין עבר ובינוני, כי יש יוצאים מן הכלל ע"ש.

גם

מגלת איכה ד

חרגום אשכנזי עה

אין איהרען נעצען געפאנגען.
ער, אונטער דעססען שוץ אל-
ליין וויר אונטער בארברען
אונז ערהאלטען קאנטען.
(כא) פרייע דרך נור, טאכטער
אדום! איממעהין פראה-
לאקקע בעוואהנערין דעם לאג-
דעם עוץ, אויך אן דרך קעממט
ער איינסט, דער קעלך, אויך
דוא טויטעלסט דאן בעטרונקען
אין אכגרונד היין. (כב) דיינע שולד איזט נון געביסט, טאכטער ציון! ניכט מעהר ווירד
אינו

אָמַרְנוּ בְּצִלוֹ נְחִירָה בְּגוֹיִם:
(כא) שִׁישֵׁי וְשִׁמְחֵי בַת־אֲדוּם
וְיֹשְׁבֵתֵי בְּאֶרֶץ עוֹץ גַּם־עֲלֶיךָ:
תַּעֲבֹר־כּוֹס תְּשָׁכְרֵי וְתִתְעַרְרֵי:
(כב) תַּסְעוֹנֵךְ בַּת־צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף
להגלותך יחיר י'

להגלותך

ר ש י

(כא) שיש ושמחי בת אדום. זה האחרון נתנבא ירמיה' על חורבן בית שני שיחרבוהו רומיים: שיש ושמחי.
למי שעה לכל סופך שגם עליך תעבר כוס הסורענות ותשכרי ממנו: ותתערי. ותקיא כמו ותער
כדה: (כב) תס עונך בת ציון. לקית על כל חטאותיך: לא יוסיף להגלותך. מגלות אדום ולהלן עוד:
מימינו

ב א ו ר

בשחיתותם, מענין טמנו לי שחת: (כא) שיש ושמחי, הלווי הזה אינו ע"ד מלכה רלונית כי
אם דרך גוים, ר"ל שיש ושמחי ותראה מה יקך באחריתך (ר"ש ג' מלך): בח אדום, רש"י
כתב נתנבא ירמיהו על חורבן בית שני שיחרבוהו רומיים, אמנם הנכון כמו שכתב הראב"ע כי
אדום היה תחת יהודה וביום מפלתם שמו, וכן נאמר (תהלי' קל"ז) זכור ה' לבני אדום את
יום ירושלים. האומרים ערו ערו עד היסוד זה, ובנבואת יחזקאל (פרשה ל"ה), נאמר על אדום
יען היות לך איבת עולם וגו', ובנבואת עובדי' נאמר ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו
וגו' גם אתה באחד מהם וגו' וכל הפרשה גם: עוץ, שנים הם והם ארמים (הראב"ע), ולא
ידעתי טעמו, כי אם כונתו על ארץ איוב, הלא הוא בעלמו אמר שם שהיה בארץ אדום, ונקרא
המדינה הזאת עוץ בשם עוץ שהי' מיוצאי חלביעשו כדכתיב (בראשית ל"ו) אלה בני דישון עוץ וארן.
ובאמת נמלא בכתוב עוד שני אנשים בשם זה, האחד עוץ בן ארם בן שם, ועוץ בן נחור שהי'
ג"כ ארמי, ולכן יש להגיה דברי הראב"ע כזה עוד שנים הם, והם ארמים: גם עליך חעבור
כוס, משל כוס התרעלה על משכט האומות ידוע אלל הנביאים, והטעם בהיות שאחרי אשר
גבר וגבה גוי אחד מאוד, וזדון לבו השיאו להוסיף חטא על חטא ורשע על רשע, עד שיסבב עליו
העונש הבא עקב החטאים האלה בנפשותם, ידמה בזה לשבור אשר היין יניא ראשו ולא ידע מה
יעשה ואזה ילך, ולא ינוח כי אם אץ לכל מעשה מסוכן ולכל מקום סכנה עדי יכול באחת מן
השחיתות: ותתערי, ותקיא כמו ותער כדה (רש"י), כי דרך השבור להקיא אחר שנשכר הרבה,
ויש מפרשים שהוא לשון גלוי ע"ד וישכר ויתגל בתוך אהלו, כלומר תגלה חרפתך. ורעי כ' ואל
אמר לפי שאמרה בת אדום לאויבי ירושלים ערו ערו עד היסוד זה כנזכר בכתוב, ואמר
המקוץ לה ביאז תשכרי ותתערי את בעלמך ע"י מעשיך הרעים, וכמו שזכרנו לעיל וכן תרגמתי:
(כב) תס עונך, לקית על כל חטאותיך (רש"י), וטעם עונך תרתי משמע, חטא ועונש: לא
יוסיף להגלותך, מגלות אדום ולהלן (רש"י), כתב זאת לשטתו שהבאנו לעיל על חורבן בית שני.
והנכון

ה מ ע מ ר

(כא) גם עליך חעבור כוס, באופן הזה ניבא ירמיה בספרו באמרו (מ"ט י"ב) הנה אשר אץ
משכטם לשחת הכוס, שתי ישאו, ואתה הוא נקה תנקה, לא תנקה כי שתי תשתי.
(כב) סקד עונך, כמו שאמר שם (מ"ט ח') הבאתי עליו עת פקדתי:

תרגום אשכנזי

אינו עלענד ער דיך יאגען!
אבער די ינע גאטמלאַזיגקייט
אהנדעט ער נאך ארום! ענט-
היללט די ינע באַזחייטען אַללע!
ה (א) געדענק'אָפּערר! וואָס
עהערעס וויר האַטטען, אונד
שויע הער, אויף אונזער עלענד
איטצט. (ב) אונזער ערבלאַנד
איזט באַרבאַרען צוגעפּאַללען,
אויסלענדערן אונזער אייגענ-
טהום. (ג) פּאַטערלאַזען ווייען
גלייכען וויר, אונזערע מיט-
טער, פּערלאַססענען וויטט-
ווען. (ד) אונזער וואַססער
מיססען פּיר געלד וויר טרינקען,
אייגענעס האַלץ אונד טהייער

מגלת איכה ד ה

להגלותך פקד עונך בת־אדום
גלה על־הטא־תיך:

ה (א) זכר יהוה מה־היה לנו
הביט וראה את־הר־פתגו:

ב (ג) נחלתנו נהפכה לזרים בתינו
לנכרים: (ג) יתומים היינו אין

אב־אמותינו כאלמנות: (ד) מימינו
בכסף שתינו עצינו במהיר יבאו:

ה (ה) על צוארנו נרד־פנו יגענו

הקיקה קיי. יאיו קיי

לא

ערקויפּען. (א) אויף אונזערעס האַלזע שאַן, ווירד'ס נאָך אונד אַכגעיאַגט: דיא מיה'

ר ש י

ח (ו) מימינו בכסף שתינו. שהיו יראים לשאוב מים מן הנהר מפני האויבים והיו קונים
מהם בכסף: (ח) על צוארנו נרדפנו. בעול עבודה קשה: יגענו. לאסוף מזון
ונכסים: ולא הונח לנו. יגיענו בדינו כי האויבי' גוים וחוטפי' הכל במסים וגולגולות וארנוניות:
מזרים

ב א ו ר

והנכון במשמעו, וכמו שכתב רש"י ז"ל בעלמנו כבר לקית ולא חלקה עוד, אבל עונך בת אדום
תפקד עוד, ועדיין מוכנת רעתך לבוא. ויש מפרשים להגלותך, כמו לגלותך בפועל (אויפדערקען),
ושעורו לא יוסף ה' עוד לגלות לך על עונך, הפך מה שאמר אח"כ על בת אדום גלה על טטא־תיך:
ה (א) מה היה לנו, לפי פשוטו פירושו וטור ה' הטוב אשר היו לנו בימי קדם וראה חרפתנו
עתה, איך הושלכנו מאגרא רמא לבירא עמיקתא. והרא"ב בע כתב הטעם כל הכרה שעברה
עלינו קודם הגלות והחרפה שאנחנו בה ע"כ. וטעם הקנה הזאת כבר אמרתי במ"הס, שנתיסדה
להיות לחוק לתנות אחר החורבן או בעבור היהודים אשר נשאר בארץ תחת גדליה בן אחיקס,
או בעבור היהודים אשר ברחו לארץ מצרים: (ג) יתומים, ועוד עם הגרים עלובים כאלו
יתומים היינו ואין אב, ידוע שמהג משפחת האב לעזור היתומים (הרא"ב"ע), כאלו אמר ואין
לנו אב אחר תחת אבינו המת. והנכון כמו ש'ת' הארמי הווינן מחילין ליתמין דלית להון אבא,
כי יש יתום מאב ויש יתום מאם, וכן אומרים בל"א (פּאַטערלאַזע ווויזע), וכמו שאמר הרד"ק
וז"ל אע"פ שאבינו חי יתומים היינו כאלו אין לנו אב ע"כ, וכן אמר אמותנו כאלמנות ולא
אלמנות: (ד) מימינו וגו', ידוע, בארץ המזרח מקבלים מים בבורות ובארות לשות, ולכל
איש ואיש יש לו בור מיוחד בביתו, ולכן אמר מימינו אם נשתה עתה לריבים אנחנו לתת כסף
מחירם: יבואו, העלים לנו במחור, וכן אומרים בל"א (עם קוואטט וויר זעהר טהייער):
(ה) על צוארנו, ואם אנחנו מביאים המים או העלים על צוארנו הלא רדפנו ויגענו חססי
לא יניח לנו מה שהיינו מביאים (הרא"ב"ע) או שיגולקו מהם, או שיליכוהו להקל הניסה:
יגענו, הנה היגיעה היה לנו, אבל הדבר אשר יגענו בעבורו לא הונח לנו, מלאך והג'יחו

יתום

ה מ ע ר

ך (א) מה היה לנו, הנכון למעתי שהיה הוא כמו מה זה ה' ה לכן קיש (ש"א י"א) וענינו
זכור ה' מה נעשה לנו.

(ה) לא

מגלת איכה ה

חרגום אשכנזי עו

ויאר אונזער — דער גענום אין
רוהע ניכט. (ו) נאך מצרים
רייכען וויר דיא האנד — נאך
אשור היין — דאס זיא מיט
בראד אונז וואסטיגטן. (ז) אך!
אונזרע פאטער זינדיגטען — זיא
זינד ניכט מעהר, אבער וויר,
וויר ביסען בייא אונזערער
שולד אויך איהרע מיט.
(ח) שקלאפען זינד אונזערע
פעהעררשער נון, אונד ניעמאנד רעטטעט אונז אויס איהרער האנד. (ט) מיט געפאהר
אונז

לא־הוֹנֵה־לָנוּ: (ו) מִצְרַיִם נִתְּנוּ
יָד אֲשׁוּר לְשִׁבְעַ לְחָם: (ז) אֲבֹתֵינוּ
חָטְאוּ אֵינֶם אֲנַחְנוּ עֹנֵתֵיהֶם
סָבְלָנוּ: (ח) עֲבָדִים מְשָׁלוּ בָנוּ
פָּרַק אֵין מִידָם: (ט) בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא
וְלֹא קָרִי, וְאֵינֶם קָרִי, וְאֲנַחְנוּ קָרִי
לְחַמְנוּ

ר ש י

(ו) מצרים נתנו יד. דרך אדם הנופל ורובה לעמוד מושיט יד למי שאלו לעזור לו ואף כאן למצרים הושטנו יד שיעזרונו. ולאשור שישיעונו בלחמם: נתנו. כמו נתנו דגשות ה"ן משמשת במקום כ"ן שנייה וכן כי ממך הכל ומידך נתנו לך וכן נתנו את בנותינו לכס: (ט) בנפשו נביא

ב א ו ר

יתרם לעולליהם (תהלים י"ז), שורש שניהם ונח, כי כן נאמר מן יצב הציב. ואף כי מלינו והגיחהם גם (זכריה ה'), הנה כיוולא בזה כבר מלינו יום ה'לדח את פרעה (בראשית מ') במקום אחר כתיב ביום ה'לדח אותך (יחזקאל י"ו): (ו) מצרים נתנו יד, דרך אדם הנופל ורובה לעמוד מושיט יד למי שאלו לעזור לו ואף כאן למצרים הושטנו יד שיעזרונו ולאשור שישיעונו בלחמם (רש"י). והנכון מצרים ואשור נתנו יד לשבוע לחם מחוסר כל, והכסף הפעל בין השמות לויסי המליכה: (ז) אבותינו חטאו וגו', מה מתוק בטעם המקרא הזה דברי אדונינו הרמב"ן ז"ל אשר הודיע לנו בכתוב ואף בעונות אבותם אדם ימקו (ויקרא כ"ו ל"ט), כי חלילה לנו לחשוב עון על האל ב"ה שיענוש הבנים בעבור עון אבותם לחדם, ואף כשאוחזין מעשה אבותיהם בניהם, מדוע ואך וישוב האל הקסן חסד לאדם עון אשר לא חטא, די לו ואוי לו על עונו וחטאתו! אולם לדעת רבינו ז"ל נכחו כל הכתובים, ונכון גם מאמר חז"ל כאן כשאוחזין ובו' (עין גם והפוך ביה, כו"ע) נעמוד על ענין עמוק עמוק מאוד, אשר עד בואו כאלו בו בעורים נאמילה), ובה זכר גם סתירת המקשים שראו בין הכתובים, כמה שאמר אבותינו חטאו ולהלן הוא אומר אוי נח לנו כי חטאנו: (ח) עבדים, עבדנו נותני מס לנו כאדום משלו בנו (הראב"ע): פורק, חרגום ויושע ופרק: (ט) בנפשינו, בסכנת נפשונו, וכן כי בנפשותם הביאום

ה מ ע ר

(ה) ולא הונח לנו, החפס המבאר נטה לדעת הרד"ק בפרשים כי הונח הוא מנח"י ובא פעם על דרך הנחיים ופעם על דרך חס"י, אבל ונכל לומר כי הונח כאן הוא משרש נוח שעינינו מנוחה כי בקשעל הנס"י ונע"ו משפט אחד להם, ובאמת שהוראת מנוחה והנחה קרובה בענין יען כל דבר תנוח במקומו שמונחים אותו, גם מה שאמר המבאר כי כן נאמר מן יצב הציב כבר העיר ר"ח בחור בספרו ובהגהתו למכלול שאך אס להפעל ל"י יבוא ע"ד הפרשים, וזולת זה מלינו אך שני פרשים על זה המשקל והם ינח ויקף וגם בשניהם עוד קדבר תלוי בספק גם לדעת הרד"ק, כי על ונח אמר במכלול כי קרוב הוא להיות שראו ונח מלהיות שראו נוח, ועל יקף כתב בפרשים ואפשר שהוא מנח הנו"ן. ומה שנאמר יום ה'לדח את פרעה הנה בא דגש תמורת הנה כנזכר בפרשים. (ח) עבדים, הנוגשים אשר ועמידו הבעלים על העבדים עושי מלאכה המה לרוב בעלמם עבדים ועבדו את אחיהם בפרק, וע"ז אמר עבדים משלו בנו. פורק, כענין ופרקת עלו שאין מי שיפרק העול מעל כוארוננו.

אונזערעם לעבענס האָהלען
וויר שפּייע אונז, פֿאַר דעם
קריעגסשווערדט אין דער וויי-
סטע. (י) דאַרום ברענגט וויא
אַפֿענגלוט אונזערע הויט, פֿאַר
זידענד הייסעם הונגער. (יא) צו
ציון שאַנדען זיא פֿרויען, יונג-
פֿרייליכע מעדלען אין יהודה'ס
שטערטען. (יב) פֿירשטען ער-
הענקען זיך מיט אייגענען העג-
דען, דער גרייזע אַנזעהען ווירד
ניכט געאַכטעט. (יג) יונגלינגע
דריקט דעם מאַהלשטיינס ביר-
דע, קנאַבען שוועכט דער באַל-
קען שווערע לאַסט; (יד) דיא

לַחֲמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמְדַבֵּר:
(י) עוֹרְנוּ כְּתֹנֹת נִכְמְרוּ מִפְּנֵי
זֹלַעְפוֹת רָעַב: (יא) נָשִׁים בְּצִיּוֹן
עָנוּ בְּתֵלֶת בְּעָרֵי יְהוּדָה: (יב) שָׂרִים
בְּיָדָם גָּתְלוּ פְּנֵי זִקְנִים לֹא נִהְדְּרוּ:
(יג) בַּחֹרִים טְחוּן נָשְׂאוּ וּנְעָרִים
בְּעֵץ כֶּשֶׁלֹּ: (יד) זִקְנִים מִשְׁעַר
שָׁבְתוּ בַּחֹרִים מְנַגְּיָתָם: (טו) שָׁבַת
מִשׁוֹשׁ לִבְנוֹ נְהַפֵּךְ לְאַבֵּל

מחולנו

ריכטער זינד פֿאַם טהאַר פֿערשייכט, דיא יוגענד פֿאַן איהרעם זאַיטען-שפּיעל, (טו) אונד
יעדע פֿריידע, אַך! אויס אונזערעם הערצען; דער רייגען-טאַנץ אין טרויריגקייט פֿער-
וואַג

ר ש י

כּיָא לַחֲמֵנוּ. כּסַכּת כּפּשׁנוּ הֵיינוּ מִסּוּכְנִים כּשֵׁהיינוּ מִבֵּיאִים מִזּוֹנוֹתֵינוּ מִן הַשֵּׁדָה מִפְּנֵי חֶרֶב
הַמְדַבֵּר: (י) נִכְמְרוּ. נִתְחַמְמוּ וּכְן כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמֵינוּ וּבִלְשׁוֹן גְּמֵרָא יֵשׁ הַרְנָה עַל הַכּמֵר שֶׁל עֲנֻבִים
מִכּמֵר בִּישְׂרָא: זֹלַעְפוֹ רָעַב. כּמוּ וּרוּחַ זֹלַעְפוֹת לָשׁוֹן שְׂרִיפָה: (יג) טְחוּן נָשְׂאוּ. כּשֵׁהיוּ הַאֲוִיבִים
מוֹלִיכִין אוֹתָם בְּקוֹלְרִין הָיוּ נוֹתִים עַל כַּתְּפֵיהֶם רַחֲמִים וּמִשְׁאֵלֹת כְּדִי לִיגַעֵם: וּכְן בְּעֵץ כֶּשֶׁלֹּ.
כּשֶׁל כַּחַס. וּלְשׁוֹן כּשֶׁלֹּן נוֹפֵל בְּתַשׁוּת כַּח כּמוּ שֶׁנִּי בְּעוֹרָא וַיֵּאמֶר יְהוּדָה כּשֶׁל כַּח הַסֵּבֵל וּכְן הַכּשֶׁל

כחי

ב א ו ר

הַבֵּיאֹס (דֵּה"א י"א). הֵיינוּ מִסּוּכְנִים כּשֵׁהיינוּ מִבֵּיאִים מִזּוֹנוֹתֵינוּ מִן הַשֵּׁדָה מִפְּנֵי חֶרֶב הַמְדַבֵּר
(רש"י וראב"ע), וְהַטַּעַם כִּי שֵׁם הָיוּ לְפוּנִים הַאֲוִיבִים וְהַשּׁוֹדְדִים, וְעַיִן שֶׁאֵינוּ יֵרָאִים לַהֲבִיא
לַחֲמֵנוּ: (י) עוֹרְנוּ כְּתֹנֹת נִכְמְרוּ, נִתְחַמְמוּ (רש"י) וּכְן הוּא דַעַת הַרָאב"ע, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַר"י
יָ יִחִיא וּז"ל כִּי בְּלִיחֹת מֵהַמְזוֹן הַיּוֹרֵד עַל הָאֵדָם יִתְלַמַּח הַגּוֹף וַיִּתְקַרֵּר, וּבַחֲסוּרוֹ יִתְחַמֵּם
הָאֵדָם מִחוּס נִכְרִי ע"כ. וְרַד"ק פֿרַשֵׁהוּ נִשְׁחָרוּ: זֹלַעְפוֹת רָעַב, כּמוּ וּרוּחַ זֹלַעְפוֹת לָשׁוֹן שְׂרִיפָה
(רש"י), וְהַרְבֵּ מוֹה' הֵירָץ וּוְיֹזֵל כִּי הַרְחִיב לְדַבֵּר בְּשֵׁם זֶה בְּבִאֲרוֹ לַחֲזוֹרָת כְּהַנִּים (וַיִּקְרָא ט"ז) עֵינַי
שֵׁם: (יב) בְּיָדָם גָּתְלוּ, לְדַעַת הַרָאב"ע בְּיָדָם מַמַּשׁ, וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים אוֹתוֹ בְּיָדָם שֶׁל הַאֲוִיבִים
כְּלוּמַר עַל יְדֵיהֶם. וְלַדַּעַת הַרְבֵּ אֲבָן יִחִיא בְּיָדָם שֶׁל הַשְּׂרִים עַלְמָס, כִּי בָחָרוּ בְּמוֹת הַאֲבָנוֹ
מִלְּחִיּוֹת בְּקִלּוֹן וּבֹז, וּכְן תַּרְגְּמֵתִי: (יג) טְחוּן, ר"ל הַעוֹל שֶׁהַרְחִיִּים דְּבוֹקִים בּוֹ, שְׁתּוֹלִים אוֹתוֹ
בְּזוֹאֵר הַנְּהַמָּה הַטּוֹחַנֵת בְּהַלִּיכְתָּה סְבִיב סְבִיב תְּמִיד, וּבַמְקוֹס הַנְּהַמָּה הָיוּ מְשִׁימִים בְּחֹרֵי יִשְׂרָאֵל
לְהוֹלִיךְ סְבִיב סְבִיב הַטּוֹחַן הַהוּא (הַר"י יָ יִחִיא): כֶּשֶׁלֹּ, לָשׁוֹן כּשֶׁל נוֹפֵל בְּתַשׁוּת כַּח וּכְמוֹ
שֶׁאָמַר בְּעוֹרָא וַיֵּאמֶר יְהוּדָה כּשֶׁל כַּח הַסֵּבֵל (רש"י). וְטַעַם בְּעֵץ בְּמַשָּׁא הַעֲלִים אֲשֶׁר שְׂמוֹ עַל
שְׂכָמָס: (יד) זִקְנִים מִשְׁעַר שָׁבְתוּ, כְּתַרְגּוּם הַאֲרָמִי סְבִיא מִתַּרְעֵ סְנֵהֲדֵרִין אֲתַבְּעִלוּ, כִּי שֵׁם בְּשַׁעַר
הָיָה מְקוֹס הַמַּשְׁפֵּט כְּנוּדַע: (טו) שָׁבַת מִשׁוֹשׁ, אֵין לָנוּ עוֹד שׁוֹס שְׁאֵין וְשַׁמָּה, כִּי הַכֵּל נִשְׁבַּת,

וכמו

מגלת איכה ה

מחוללנו: (טו) נפלה עמרת
ראשנו אויבנו לנו כי הטאנו:
(יז) על-זה היה דורה לבנו על-
אלה השכו עינינו: (יח) על הר-
ציון ששמים שועלים הלכו בו:
(יט) אתה יהודה לעולם תשב
כסאך לדור ודור: (כ) למה לנצה

חשכנו

ר ש י

תרגום אשכנזי עז

וואנדעלט. (טו) אינזערעם
הויפט האאר דער קראנץ ענט-
פאללען — וועהע! וועהע
אונז, דאס וויר זא געזינדיגט! —
(יז) דארום יאטמערט אונזער
הערץ נונמעהר, פערלישט
דאז ליכט אין אונזערן אויגען,
(יח) איבער ציון'ס בערג דער
זא פעראדעט איזט, דען שא-
קאלס גון דורשטרייפען.
(יט) דוא אבער, הערר! בלייבסט
אין עוויגקייט דערזעלבע, דיין
טהראן שטעהט פיר אונד
פיר: (כ) וואללטעסט דוא אויף

אימ

כז: (יז) על זה היה דורה לבנו וגו'. על המסורה במקרא של אחריו: (יח) על שמים הר
ציון ושועלים הלכו בו: (יט) ואתה ה'. ידענו כי לעולם תשב והואיל וכן הוא: (כ) למה
לנצה

ב א ו ר

וכמו שנבא ירמיהו והשנתי מערי יהודה ומחולות ירושלים קול שאון וקול שמחה: מחוללנו,
יש פותרין אותו לשון שיר והנכון שהוא מענין אז שמח בתולה במחול, לשון רקוד וכרכור,
וכן ת' הרמב"מ ז"ל הפכת מספדי למחול לי (תהלים ל'). והאמת כי המחול והשיר היו מחוברים
תמיד יחד בימי קדם: (טו) נפלה עמרת ראשנו, כן היה דרכם ביום שמחת לבם היו ראשיהם
מעוטרים בעלים ופרחים, ואמר שנצבת מחולם על ידי החרדה משמעת האויב כי בא, וסמרו
שערותם ונפלו העטרות מעל ראשיהם: איי גא לנו כי חטאנו, כי זהו. אשר הסב אלה, ובשביל
זה דוה לבנו וחשבו עינינו עתה על הר ציון שמים, כן נראה המסך הכתובים: (יז) חשכו
עינינו, מרוב כבי, או מתוך חולשת כח, ויש מפרשים עינינו מראיתנו, כמו חשך משחור
חארס דלעיל: (יח) שועלים, עיין בבאורנו לאיר השירים ע"מ אחזו לנו שועלים קטנים.
ודרך השועלים האלה להתקנן ולשכון במקום חורבה ובפרט במקום אשר הם הפגרים: חלכו,
כבר באר רעי בספרו ומירות ישראל (שיר ס"ה) טעם בנין הכבד בזה השורש, ושעורו כאן שמו
השועלים הליכותם בו, וכדמתורגם בל"א: (יט) אחת ה' לעולם תשב, טעמו כמו שכתב
הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (ח"א פ' י"א) הנלתי העומד, אשר לא ישתנה לא באופן מאופני
השנוי, ולכן אמר מלת תשב כי הואשלה זאת המלה לכל ענין עומד שלא ישתנה ע"ש. וטעם
ההמשך

ה מ ע מ ר

(יח) חלכו בו, כתב הרא"ב ע"ז"ל המהלכים כמו ויחטו אותו, ויהיה הלכו כטעם הליכה מננין
הכבד והוא סועל עומד ובעבור שמלאתי ערום הלכו הולכתי לדקדוק הראשון, עב"ל. ולא
ידעתי לכוון דבריו כי נראו כסותרים זה את זה; לכן יראה לי כי תמורת מלת ויהיה ז"ל או
יהי, ואז דבר נכונה, כי בתחלה אמר שהלך פעל יולא ושעורו המהלכים הלכו את שועלים בו,
כמו ויחטו אותו שענינו ויחטו החונטים אותו, ואת"כ אמר או יהיה הלך פעל עומד, והוסף כי
מה שהולך לפרש לדקדוק (לפירוט) הראשון, לומר כי הלך יולא, לפי שמלא ערום הלכו
בלא לבוש ששם הוא יולא:

חרגום אשכנזי

איממער אונז פֿערגעסן? אויף
עוויגע צייטען אונז פֿערשטאָן
סען? (כא) אָנים אונז וויעדער
אויף, הערר! וויר קעהרען וויע-
דער. ערנייע דיא פֿאַריגן גליק-
ליכען צייטען! (כב) זאָללטעסט
דיא אונז גאַנץ פֿערוואַרפֿען
האַבען? — זאָ זעהר דייען
צאָרן אונז פֿיחלען לאַססען? —

מגלת איכה ה

תְּשַׁכְּחֵנוּ הַעֲזֹבָנוּ לְאֶרֶץ יָמִים:
(כא) הַשִּׁיבָנוּ יְהוָה אֵלֵינוּ וְנִשׁוּב
הַדָּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: (כב) כִּי אִם-
מֵאֵם מֵאַסְתָּחֵנוּ קִצְפַּת עֲלֵינוּ
עַד-מָאֵד:

השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם
וְנִשְׁבָּה קִי

נים אונז וויעדער אויף, הערר! וויר קעהרען צוריק, גיב דיא פֿאַריגען גליקליכען
צייטען אונז וויעדער,

ר ש י

נלח תשכחו, הלא נשבעת לנו נך כשם שאתה קיים כך שבועתך קיימת: (כב) כי אם מאוס
מאסתנו. כשכיל שחטאנו לא היה לך להרבו' קלף עד מאד כאשר קלפת: השיבנו ה' - מפני
שמסיי' בדברי תוכחו' הולך לבסול מקרא שלפניו פעם אחרת וכן ישעיהו ותרי עשר וקהלת:

ב א ו ר

הקמך עיין בספר זמירות ישראל הנ"ל (שיר ק"ב פרשה י"ג): (כא) השיבנו ה' אליך, או טעמו
שייבס לארס לעיר משכן שמו, או שיחדש לב עקור נקרכס לשוב לה' בכל לבנס. ועס
ונשובה לדעת הראש"ע אז נשוב לבערך מימי קדם. והנכון הננו מוכנים לשוב לך, זהו מה
שבדנו לעשות, ונא עשה גם אתה מה שבדרך לעשות והשיבנו: (כב) כי אם מאם מאסתנו,
לדעת המפרשים פירושו אם גם מאסתנו בעוננו הנה נבר קלפת עלינו עד מאוד, ולכן העת
שתשוב ותרחם עלינו. וי"מ המקרא בלשון שאלה, האם אתה תמאוס בנו ותקלף עלינו עד
מאוד ומלות עד מאוד מוסבות לב' פועלים. וחד מן חכמים אמר שכל הכתוב אינו כי אם החלק
הראשון ממאמר תנאי, כלומר כי אם קלפת עלינו עד האופן המאודי הזה שמאוס מאסתנו
ח"ו לגמרי, אזי — ומתוך החרדה אשר תסול עליו בעבור התולדה הרעה מאוד שממך
מההקדמה הזאת והעולה עתה ברעונו וחריש משתומם כרנע, ומיד ישוב ימהר אל התחנה
השיבנו וגו' להתנחם במחשבת הסליחה והכפרה. ודומה לזה אמר רש"י ז"ל, מפני שסיים
בדברי תוכחות הולך לבסול מקרא שלפניו פעם אחרת, וכן ישעיהו ותרי עשר וקהלת: